

Chandrika Extended Collection of Poems

——
चन्द्रिका विस्तृतकवितासङ्कलनम्

——
Document Information

Text title : Chandrika Extended Collection of Poems by G.S.S. Murthy

File name : chandrikAGSSmurthy.itx

Category : misc, sahitya

Location : doc_z_misc_general

Author : G.S.S. Murthy murthygss at gmail dot com

Transliterated by : G.S.S. Murthy

Proofread by : G.S.S. Murthy

Latest update : July 14, 2024

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

July 14, 2024

sanskritdocuments.org

Chandrika Extended Collection of Poems

ચન્દ્રિકા વિસ્તૃતકવિતાસકુલનમ્

રચયિતા જિ એસ્ શ્રીનિવાસમૂર્તિ:

Murthygss(at)gmail(dot)com 10 july 2024

પદ્યસૂચી

૦. કિષ્કિન્દ્રકતવ્યમ્
૧. કાન્તે જાગૃહિ
૨. નગરોપવનમ્
૩. પતિપત્નીસંલાપ:
૪. ઉત્સવદીપ:
૫. દીપોત્સવ:
૬. યત્ર ચિત્તં ત્વભીતમ્
૭. સ્વરજાલમ્
૮. શિશુદુષ્ટિ:
૯. શિશુસ્મિતમ્
૧૦. શિશવ:
૧૧. શાકટિકગીતમ્
૧૨. એકાકિની લવનનિરતા
૧૩. અનુરાગતત્ત્વમ્
૧૪. નિદ્રે!
૧૫. પિતુરુપદેશ:
૧૬. મૂઢતિમ્મુજલ્પનમ્-૧
૧૭. મૂઢતિમ્મુજલ્પનમ્-૨
૧૮. કવેડવગચ્છ
૧૯. વિશ્વસાંચાત્રિક:
૨૦. વિજ્ઞાનસંસ્કૃતિ:
૨૧. ગૂગલસ્તવ:

२२. सिकन्दरस्य यरमयात्रा
 २३. माण्डोलाय श्रद्धाञ्जलिः
 २४. साहं भीतिः
 २५. तुष्टिः
 २६. गृध्रशशौ
 २७. अस्ततुरङ्गमौ
 २८. शुनकगीतम्
 २९. गरुडस्तुतिः
 ३०. विडगः मधुकरश्च
 ३१. स्वल्पाभावात् सम्भवेत् सर्वनाशः
 ३२. छिद्रा-वेषी
 ३३. कोडसौ विकारः?
 ३४. अतिथिसत्कारः
 ३५. मलान्तं त्रियुः
 ३६. मुक्तकानि
 ३७. यन्त्रिका
 ३८. वृत्तकुसुमार्पाणम्
 ३९. ते हि मे दिवसा गताः
 ४०. डिडेटोपाभ्यानम्
 ४१. आर्योपवनम्
 ४२. मां ताडयत्युत्सुका
 ४३. कोविडष्टकम्
 ४४. विज्ञानसूक्तयः
 ४५. कोविड्गद्यमुक्तकानि
 ४६. डाठिन्-लोड् सिन्-द्रोम्
 ४७. मुक्तकमाला
 ४८. आयाहि बन्धो
 ४९. लज्जातिरोहिता प्रहेलिका
 ५०. जन्मोत्सवः
 ५१. कविपरिचयः
 - पद्यसूची

૦. કિઞ્ચિદ્વક્તવ્યમ્

પદગ્રથનકૌશલં મમ કદાપિ નો ભાસુરં
ન શાસ્ત્રપરિશીલને મમ વિદગ્ધતા દૃશ્યતે ।
તથાપિ મમ ચાપલં નુદતિ માં કવેઃપદ્ધતૌ
કૃતિર્મમ સમીક્ષ્યતાં કરુણયા રસોપાસકૈઃ ॥

ભવદીયઃ

જિ એસ્ એસ્ મૂર્તિઃ

murthygss(at)gmail(dot)com

જુલૈ ૧૦ ૨૦૨૪

- પદ્યસૂચી

ચન્દ્રિકા

૧. કાન્તે જાગૃહિ

કાન્તે જાગૃહિ જાગૃહિ ત્વમધુના ગીતં મમ શ્રાવય
પ્રાચી દિક્ પ્રતિભાતિ ધૌતવસના રક્તાગ્ચલાડમ્બરા ।
ગાતું વાગ્છતિ સમવર્ણસહિતં સડ્ગીતમાકર્ણય
સ્વાપં મુગ્ધ મુદા કુરુષ્વ તરસા ત્વન્નાદસમ્મેલનમ્ ॥ ૧ ॥

કાન્તે જાગૃહિ ભાસ્કરસ્ય મધુરં કાવ્યં નવીનં શૃણુ
પ્રસ્તૌતિ પ્રથમાનુરાગકથનં વધ્વા ઉષાયા રવિઃ ।
આસ્વાદસ્વ મયિ પ્રયોદય કવેર્નૈપુણ્યમપ્રાકૃતં
સત્કાવ્યંહ્યનુવર્ત્યતે ખલુ બુધૈઃ સાહિત્યસંસેવકૈઃ ॥ ૨ ॥

કાન્તે જાગૃહિ ભાસ્કરો મૃદુકરૈર્નિર્માતિ ચિત્રં શુભં
દેવ્યા આગમનં દિશાં પ્રકટયન્ત્યાઃ સ્વાનુરાગં રવૌ ।
શીઘ્રં લોકય ચિત્રભાનુરચિતં સદ્વર્ણસંયોજનં
પત્રં ચાનય તૂલિકાં પ્રતિકૃતિં કર્તુ યતે વલ્લભે ॥ ૩ ॥

કાન્તે જાગૃહિ ભદ્રમસ્તુ જગતિ પ્રોત્સાર્ય સર્વં તમઃ
જ્યોતિર્ભાતુ સદામૃતઃ પ્રસરતુ ધ્વસ્તશ્ચ મૃત્યુર્ભવેત્ ।
આવાભ્યામનુભૂયતાં સપ્તિ મનસ્થાનન્દસૂર્યોદયઃ
સત્યં શાશ્વતમાપ્રવાવ સુચિરં નિષ્કાસ્ય સત્યેતરમ્ ॥ ૪ ॥

- पद्यसूची

२. नगरोपवनम्

भगङ्कञ्जितजृम्भणैः शनैः तनुजाड्यं जडतीव तन्द्रिलाः ।
 नगरोपवनस्थपादपाः प्रथमार्कारुणरश्मियुम्बिताः ॥ १ ॥

ललनागाणरोयकं वपुर्द्युतिमल्लब्धुममेयलालसाः ।
 तरुणाः श्वसितैर्विवर्धितैः पथि धावन्ति ककुद्रवृन्दवत् ॥ २ ॥

मृदुशीतलमारुतो लताः परिरभ्यानतपुष्परञ्जिताः ।
 अमलानिलसेवने रतान् पथि सन्तोषयते विहारिणः ॥ ३ ॥

छिमसीकरमौक्तिकायितैः उरितार्द्रैर्मृदुनव्यशाद्वलैः ।
 धरणी कमनीयतां प्रगे भजते कञ्चुकितेव सुन्दरी ॥ ४ ॥

मृगमत्स्यविडङ्गावृपतां भजमानाः वनपालशिक्षया ।
 नरकौशलशक्तिसूयका तरुगुल्मा रमयन्ति बालकान् ॥ ५ ॥

प्रतिमा नरपस्य कस्यचित्कालकालेष्वनुभूय मान्यताम् ।
 अथ कालविपर्ययादडो मलनीरैरभिषिच्यते द्विजैः ॥ ६ ॥

रजनीं विजने मडापथे क्षपयित्वा भषणो निरर्गले ।
 तरुणातपवाञ्छयाधुना स्वपिति श्चा तुङ्गिनार्द्रशाद्वले ॥ ७ ॥

क्वचिदायतपुष्पदर्शनं क्वचिदामीलितसूनसौरभम् ।
 क्वचिदूर्जितमृङ्गाजेङ्गुती रमते पुष्पकुथासु मानसम् ॥ ८ ॥

सरसीजलमध्यसंस्थितोत्क्षिपाणीवङ्गशताद्विनिःसृता ।
 जलबिन्दुपरम्परा ध्रुवं भजते कृत्रिमवर्षवैभवम् ॥ ९ ॥

नवयौवनरूपशालिनी वियरन्ती स्मयमानवीक्षणैः ।
 तरुणानभितो विकर्षति प्रमदा काश्चिदनुज्यलीलया ॥ १० ॥

उपविश्य शिलासने प्रिया पतिसंश्लेषसुप्तेन निर्वृता ।
 रमणश्रवणान्तिके मिथो मधुरं वक्ति मुधा निरन्तरम् ॥ ११ ॥

अभिधावनदण्डताडन- प्रणतोल्लङ्घनपेलनैर्भृशम् ।
 तृषिता छिमशीतपायसं मुद्विता बालगणाः प्रभुञ्जते ॥ १२ ॥

नमनोयितवृद्धदम्पती दहनृत्यस्मितशोभिताननौ ।

वनकान्तिदिदृक्षया शनैश्चरतोऽन्योन्यकरावलम्बिनौ ॥ १३ ॥

कृलविक्रयणोद्यतो युवा शकटीं स्वां परिचाल्य सश्रमम् ।

ततधर्मजलार्द्रविग्रहस्तरुमूलं भजते सुभावं ॥ १४ ॥

जलवायुधराप्रदूषणव्यथिताः स्वास्थ्यक्षितार्थमागताः ।

विडरन्ति वने दिनान्त्ये दिवसोद्योगविमर्दयन्त्रिताः ॥ १५ ॥

रतिरूपकृलप्रसाधनैः स्फुरदालम्बितलोलकुण्डलैः ।

गतिरोधकयज्यलेक्षणैः नवविन्यासनिबद्धकुन्तलैः ॥ १६ ॥

मदसाधकगन्धलेपनैर्दरविस्त्रसितवस्त्रविभ्रमैः ।

प्रमदा जनयन्ति मानसेऽस्थिरतां छन्त विवेकिनामपि ॥ १७ ॥

लसद्गुञ्जवलीपपङ्क्तिभिर्ललितालापविनोदगायनैः ।

भजते नवनन्दनश्रियं जनसान्द्रोपवनं क्षपामुष्णे ॥ १८ ॥

तरुषु भगगणो स्वानाशयान् सन्निवृत्ते

स्फुरति नभसि नीले दिव्यनक्षत्रवृन्दे ।

गतवति जनसङ्घे स्वालयान् तुष्टयित्ते

स्वपिति नगरवक्षस्यात्तशान्तिर्वनश्रीः ॥ १९ ॥

- पद्यसूची

३. पतिपत्नीसंलापः

कञ्चित् प्रिये स्मरसि तानि दिनानि वीथ्यां

वर्षागमेऽविगणय्य वयो गुडुणाम् ।

स्थित्वा गृह्णाद्विरनर्गलवृष्टिपाते

आवामभूव सुतरामुदकार्द्रवस्त्रौ ॥ १ ॥

कञ्चित्प्रिय स्मरसि यद्भवता तदानीं

त्वत्पांसुपङ्किलकरेण समन्ढासम् ।

मुद्राङ्किता सुविशदा भव मे कपोले

आष्णाम्बुशृङ्गनयनाभवमस्मये य ॥ २ ॥

कञ्चित्प्रिये स्मरसि ते प्रणयाज्जनन्या

यत्स्वादुभक्ष्यमशनाय तव प्रदत्तम् ।

विद्यालयेऽहनि मया सह तत्त्वमाहः

भाव्योचितप्रदसनप्रकरोपदंशम् ॥ ३ ॥

कश्चित्प्रिय स्मरसि यद्भवदीयमात्रा

सम्प्रेषिते यादाकञ्चरकभक्ताभक्ष्ये ।

सन्दश्य रक्तभरिचं त्वयि बद्धदृष्टिः

बाष्पप्रवाहपरिरुद्धविलोकनासम् ॥ ४ ॥

कश्चित् प्रिये स्मरसि मे गुरुणा परीक्षा-

काले त्वया सह वृथालपने निषिद्धे ।

आगत्य मद्गुहमपूर्वसुमप्रदान-

व्याजेन ते स्मितरुचा नितरामलिम्पः ॥ ५ ॥

कश्चित् प्रिय स्मरसि रोषपरीतचित्ता

वक्तुं त्वया सह नैख्यमहानि सोर्ष्यम् ।

अङ्गुर्जने परिणतं प्रतिभान्वितं त्वां

अन्याश्च यान्ति ललना षति शिक्षणाय ॥ ६ ॥

कश्चित् प्रिये स्मरसि ते जननी न्यगादीत्

मां उर्षदुःभतटबद्धनदीनिभोक्तीः ।

अधप्रभृत्यभिमतं न ममात्मजायाः

कीडाप्रमोदयरितं भवता सहेति ॥ ७ ॥

कश्चित् प्रिय स्मरसि मत्सदनस्य पृष्ठे

मन्नामपत्रसहितं कुसुमं गुलाबिम् ।

पीतं सुगन्धि सुभगं निभृतं गवाक्षे

विन्यस्य सत्वरमगा विनिवृत्तदृष्टिः ॥ ८ ॥

कश्चित्प्रिये स्मरसि देवनिडेतनान्तः

सन्त्यज्य भक्तजनयोग्यमतिं सलीलम् ।

आवां कदाचिदभिजातजनैरुपेतौ

अन्योन्यदृष्टिमिलनैरवदाव नाल्पम् ॥ ९ ॥

कश्चित्प्रिय स्मरसि मामुपवीणायन्तीं

श्रुत्वा मद्यालयसमीपमुपेयिवान् त्वम् ।

त्वामाह्वयन्ममपिता विनयाधैव

गीतं ह्रिया स्मलनपूर्वमिभूत्तदैव ॥ १० ॥

કચ્ચિત્પ્રિયે સ્મરસિ તે જનનીં મદીયા
 માતાવદત્ તવ તતાવયવેષુ પુત્ર્યાઃ ।
 કાચિત્સ્કુરત્યતુલયૌવનરૂપદીપ્તિઃ
 ભદ્રં ભવેત્ તદનુરૂપવરો વૃતઃ કિમ્ ॥ ૧૧ ॥
 કચ્ચિત્પ્રિય સ્મરસિ મદ્ભુક્તુટીં વિલોક્ય
 માતાવદન્નગરતો વચન્તિ નૈકે ।
 વિદ્યાર્જનં હિ મમલક્ષ્યમિતિ પ્રવક્તિ
 પુત્રીત્યપૂર્ણવચના ત્વયિ સન્નિકૃષ્ટે ॥ ૧૨ ॥
 કચ્ચિત્પ્રિયે સ્મરસિ શિક્ષણસત્રચર્યા-
 સ્પર્ધોત્સવે નનુ મયાગ્રપદેડર્જિતે ત્વમ્ ।
 ઉચ્ચૈઃ પ્રશસ્ય કરવાદનરૂપનુત્યા
 ગ્રીડાજિતા પદયુગે ન્યવિશઃ સ્વદૃષ્ટિમ્ ॥ ૧૩ ॥
 કચ્ચિત્પ્રિય સ્મરસિ માં વટવૃક્ષમૂલે
 ગન્તું પુરીં વ્યવસિતે ત્વયિ શિક્ષણાર્થમ્ ।
 ત્વાં દ્રષ્ટુમાગતવર્તીં જનકાત્પ્રભીતાં
 વૃષ્ટ્યાતપાવૃતધરામિવ સસ્મિતાસ્મામ્ ॥ ૧૪ ॥
 કચ્ચિત્પ્રિયે સ્મરસિ ચૈત્રવિરામકાલે
 પુર્યાં નિવૃત્ય તવ ગોપ્યસખીગૃહે ત્વામ્ ।
 સન્દૃશ્ય જાતપુલકો ન કિમપ્યવોચં
 શક્તિંહ્યદાસ્તવ કટાક્ષસુધાનુપાનૈઃ ॥ ૧૫ ॥
 કચ્ચિત્પ્રિય સ્મરસિ બાષ્પનિરુદ્ધદૃષ્ટ્યા
 માં પત્તનં મમ પિતોન્નતશિક્ષણાય ।
 સમ્પ્રેષિતું મતિમર્તીં ન દદાવનુજ્ઞાં
 ઇત્યુક્ત એવ હિ મયા ત્વમસાન્તવયો મામ્ ॥ ૧૬ ॥
 કચ્ચિત્પ્રિયે સ્મરસિ તત્ર મયા ચદુક્તં
 ભાવીપતિસ્તવ કચિચ્ચિતિ પાણિતાં ત્વામ્ ।
 પાણિં મનાગુદનયો મમ દણ્ડનાર્થં
 રુષ્ટેવ હન્ત ન તુ મે કરપાતભાગ્યમ્ ॥ ૧૭ ॥
 કચ્ચિત્પ્રિય સ્મરસિ પુસ્તકપૃષ્ઠમધ્યે

प्रच्छाद्य पत्रमनुरागरसाप्लुतं ते ।
स्वस्त्रा सङ्गं प्रलिखितं मम वाचनार्थं
द्वैवाद्येन्नजनको मम तं प्रसङ्गम् ॥ १८ ॥

कश्चित्प्रिये स्मरसि ते प्रथमं प्रयत्नं
पत्रं विलिख्य विरचय्य यं पुष्पमेकम् ।
वकीकृताक्षरविभाव्यकराग्रकम्
सम्प्रेषितं यदभवन्मद्गुणोपधानम् ॥ १९ ॥

कश्चित्प्रिये स्मरसि ते पदवीधरत्वं
संश्रुत्य उर्षपुलकैर्विनिगूढ्य लज्जाम् ।
त्वदर्शनोत्सुकतया त्वरयाऽऽगतां मां
द्वार्येव सुस्मितकरैरबलामभद्राः ॥ २० ॥

कश्चित्प्रिये स्मरसि मज्जनके त्वदीयं
गुह्यं मया सङ्गं गते पितरं मर्दर्थम् ।
त्वां याचितुं तव पिता तरसाह्वयत्वां
स्तम्भाकृतिव्यवलिता स्मितवागभूस्त्वम् ॥ २१ ॥

कश्चित्प्रिये स्मरसि बन्धुपुरोडितायैः
सम्प्रेक्षितः परिश्रयोत्सववेदिकायाम् ।
उच्चैर्ध्वनत्यविरतं शुभवेदघोषे
कर्णान्तिकं त्वमज्जपो ह्यनुरागमन्त्रम् ॥ २२ ॥

कश्चित्प्रिये स्मरसि सप्तपदीविधौ त्वं
वेदीं हुताशनवतीं परितः यरन्ती ।
त्वत्पाणिना मृदुतमेन मदीयपाणिं
गाढं निपीड्य किमपि व्यलिखो नभाभ्याम् ॥ २३ ॥

कश्चित्प्रिये स्मरसि कामवशं गतस्त्वं
दाम्पत्यञ्जवनसुषुप्तप्रथमप्राते
कलान्तां विमुच्य शयनं गमनोद्यतां मां
उद्यम्य बाहुमबलां सभलं न्यरुन्द्वाः ॥ २४ ॥

कश्चित्प्रिये स्मरसि मां तदनु न्यगादीः
ग्रामात्पुरं जिगमिषुं विभवार्जनाय ।
मा गा लुदीश न भवेयमलं विना त्वां

ઇત્યન્વગાશ્ચ ઝટિતિ પ્રણયાર્દિતં મામ્ ॥ ૨૫ ॥

કચ્ચિત્પ્રિય સ્મરસિ દૌહુદલક્ષણસ્થાં
વિદ્યાર્જને શિથિલિતાઘનપ્રવૃત્તિમ્ ।
સઞ્ચોદયન્ બહુમુખૈઃ પ્રવિલોભનૈર્મા
ભૂયો પ્રશિક્ષણવિધાવકરોઃ પ્રવૃત્તામ્ ॥ ૨૬ ॥

કચ્ચિત્પ્રિયે સ્મરસિ માં પ્રતિ સૂતિગેહૈ
સૂતિવ્યથાજનિતરૂક્ષવયાંસિ તાનિ ।
સંશ્રુત્ય તે પ્રલપિતાનિ નિયમ્ય હાસં
શુશ્રૂષિકા સકરુણાં સમસાન્તવયત્વામ્ ॥ ૨૭ ॥

કચ્ચિત્પ્રિય સ્મરસિ મોહકમર્ભકં મે
પાર્શ્વે પ્રસુપ્તમવલોક્ય મુહુર્મુહુસ્ત્વમ્ ।
હર્ષાપગાર્યનિમજ્જનઘૌતચિત્તાં
માં પ્રેમપૂરિતદૃશા નિતરામચૂષઃ ॥ ૨૮ ॥

કચ્ચિત્પ્રિયે સ્મરસિ તા યુગદીર્ઘરાત્રીઃ
યાસુ ત્વયા સહ સુતાં જ્વરપીડિતાડ્ગીમ્ ।
અઙ્ગે નિવેશ્ય હિમશીતલપટ્ટબન્ધૈઃ
શીર્ષસ્ય તાપશમને બહુશોડયતેહહમ્ ॥ ૨૯ ॥

કચ્ચિત્પ્રિય સ્મરસિ સોત્સવસમ્ભમાન્ તાન્
પાદૌ પરિક્ષિપતિ ચ સ્મયતેહધુનેતિ ।
અઘાત્મનૈવ વિચલત્યુરસેતિ પુત્રી
પદ્ભ્યાં સ્વયં ચરતિ સમ્પ્રતિ જલ્પતીતિ ॥ ૩૦ ॥

કચ્ચિત્પ્રિયે સ્મરસિ રોષપરીતનેત્રાં
કેનાપિ કારણાલવેન મયિ પ્રરુદામ્ ।
ત્વાં નિન્દનૈર્બહુવિધૈઃ ખલુ માં તુદન્તી
પુત્રી સ્વમુઘવચનૈરકરોત્ હસન્તીમ્ ॥ ૩૧ ॥

કચ્ચિત્પ્રિય સ્મરસિ નાગરપાઠશાલાં
યાવદ્ગતા તવ સુતા ખલુ તાવદેવ ।
માં પાકકર્મણિ રતાં પ્રસભં બલાઢ્યઃ
શય્યાગૃહં હ્યગમયસ્ત્વમદમ્યકામઃ ॥ ૩૨ ॥

कश्चित्प्रिये स्मरसि नृत्यदम्भूतकान्तिः
पुत्रोत्सवेऽभ्युपगते सुतमात्मभूर्तिम् ।
अङ्गे निवेश्य तव मानसराजदंसं
बालानवाप्यवयनैस्समभाषथास्त्वम् ॥ ३३ ॥

कश्चित् प्रिय स्मरसि तानि मनोहराणि
वर्षाण्यपत्ययुगलालनशिक्षाणेषु ।
प्रत्यूढकण्टकशतैरवरोद्धमार्गं
काष्ठार्धवद्द्रुतगतेन हि यापितानि ॥ ३४ ॥

कश्चित् प्रिये स्मरसि तावकदुःखधारां
पुत्र्यां नवोद्वलनोचितदीप्तिमूर्त्याम् ।
भर्त्रा सल श्वशुरगोडमभि प्रयान्त्यां
डर्षावगुण्ठनतिरोडितनैजडुपाम् ॥ ३५ ॥

कश्चित् प्रिय स्मरसि दारपरिग्रहार्थं
पुत्रस्य बन्धुसुदृढास्रजने विचिन्वन् ।
पुत्रे त्वद्द्रुतवधूषु न जातमोडे
पुत्रानुरक्तललनां स्व्यकरोः स्नुषात्वे ॥ ३६ ॥

कश्चित् प्रिये स्मरसि मातृधरां विहाय
पत्न्या सल स्वनवसौष्यसुधावसिक्तः ।
पुत्रो विमानगमनोत्सुकतापरीतः
मात्रा त्वया सल न किञ्चिदपि न्यगादीत् ॥ ३७ ॥

कश्चित् प्रिय स्मरसि डर्षमदप्राणुन्नः
पौत्रोत्सवेऽभ्युपगते भगवत्प्रसादात् ।
उच्यैर्वदन् श्रुणुत पौत्रपितामहोऽस्मी-
त्यास्वाद्यभक्ष्यनिकरान्व्यतरः परेषु ॥ ३८ ॥

कश्चित्प्रिये स्मरसि मामवदः सभेदं
दौडित्रपौत्रगणजातसुभानुबद्ध- ।
चित्तस्य मे स्वभवनानि गतेषु तेषु
तै रिक्तमालयमहो नरकं हि मन्वे ॥ ३९ ॥

कश्चित्प्रिय स्मरसि सान्त्वनमाददास्त्वं
पक्षी पतत्रयुगमाप्य जहाति मातुः ।

નીડં યથા ખલુ તથાપિ જહાત્યપત્યં
માતુર્ગુહં સ્વગૃહનિર્મિતિમગ્નચિત્તમ્ ॥ ૪૦ ॥

કચ્ચિત્પ્રિય સ્મરસિ પૌત્રવિવાહકાલે
મય્યામયેન નિતરાં પરિપીડિતાયામ્ ।
શુશ્રૂષણેમમ રતસ્ત્વમભૂનિતાન્તં
આવાં વિના પરિણયઃ ખલુ સન્નિવૃત્તઃ ॥ ૪૧ ॥

કચ્ચિત્પ્રિયે સ્મરસિ માં સુદૃઢદ્વિજાલિ-
યુક્તં કઠોરચણકાશનકર્મદક્ષમ્ ।
અદ્યાસ્મ્યહો ચટકવદ્રદનૈર્વિહીનઃ
કાલસ્યનિષ્કુરગતિઃ ન કદાપિ રુદ્ધા ॥ ૪૨ ॥

કચ્ચિત્પ્રિય સ્મરસિ માં સસુખં પચન્તીં
વિંશદ્વિધાન્ દશજનોચિતભક્ષ્યભોજયાન્ ।
અદ્યાવયોરશનપાચનકર્મ એવ
કૃચ્છ્રં પ્રયાસબહુલં પ્રતિભાતિ હન્ત ॥ ૪૩ ॥

કચ્ચિત્ પ્રિયે સ્મરસિ તે ભિષજા પ્રદત્તે
જાનુવ્યથાપ્રશમકે ગુટિકેડશિતવ્યે ।
હન્તાધુના સ્વતનુપાલનકાર્ય એવ
સ્વાધીનતા યદિ હિ સિદ્ધ્યતિ સા પ્રશસ્થા ॥ ૪૪ ॥

કચ્ચિત્ પ્રિય સ્મરસિ મામકસુમિમોહઃ
પૂર્વ ત્વયોપહસિતઃ બહુશોડધુના વૈ ।
નિદ્રાડડગતા યદિ તદા શિથિલં શનૈર્મા
આલિડ્ગતિ ત્વમિવ શાન્તમનોજવહ્નિઃ ॥ ૪૫ ॥

કચ્ચિત્ પ્રિયે સ્મરસિ નૌ સ્મરયાપવિદ્ધૌ
સંશ્લેષચુન્બનરતૌ તરુણૌ ઇદાનીમ્ ।
પ્રેમાનિલપ્રશમિતો મદનડ્ગવહ્નિઃ
પ્રેમ ત્વહો ત્વયિ વિવર્ધત એવ નિત્યમ્ ॥ ૪૬ ॥

કચ્ચિત્ પ્રિય સ્મરસિ માં નવયૌવનસ્થાં
મિષ્ટાન્નભોજનસુખેષ્વમિતાભિલાષામ્ ।
અદ્યત્વહં મધુરભક્ષ્યસુખાન્નિવૃત્તા
તૃમા તવાતિમધુરૈઃ સ્મિતપૂર્વવાગ્ભિઃ ॥ ૪૭ ॥

कञ्चित् प्रिये स्मरसि मे लवणो स्मृदां तां
व्यज्ञापयः ऋणु छिताय न सेति पूर्वम् ।
सम्प्रत्यहो मद्दशने लवणं निषिद्धं
लावण्यमेव तव देवि भवेदलं मे ॥ ४८ ॥

कञ्चित् प्रिय स्मरसि सानुनयं त्ववादीः
संवाडयामि तव पादयुगं दिनान्ते ।
कलान्तास्म्यवश्यगृहकर्मभरेण नाथ
तां संविदं सङ्कलय प्रसभं गुणान्ध्र ॥ ४९ ॥

कञ्चित् प्रिये स्मरसि केशवपादयुग्मं
सर्वामयप्रशमकं शरणागतानाम् ।
संस्मृत्य यत् प्रणतधीः ममतां विडाय
निद्रां भजस्व विमले ससुभं शयीथाः ॥ ५० ॥

- पद्यसूची

४. उत्सवटीपः

गुपं न मे पूर्वमधः सरस्याः कस्याश्चिदासं किल पङ्कपिण्डम् ।
यन्द्रं न सूर्यं न कदाप्यजानां रावो हि सर्वत्र जलेयराणाम् ॥ १ ॥
पद्मिन्यथैका मयि लग्नमूला व्याजेन मन्मार्दवघोषणस्य ।
पीत्वा रसं मे बहिरागता य प्रसख्य सूर्यं ऋणु पर्यङ्गिणीत् ॥ २ ॥
सूर्याशुसंस्पर्शनलभ्यबोधश्चिराय नासीन्मम मन्दभाग्यात् ।
अव्यक्तलेतोः सलिलं सरस्याः कमेण नष्टं जलजा लताश्च ॥ ३ ॥
स्वेरपश्यं ऋणु तीक्ष्णरश्मीन् क्षुद्रत्वमुर्व्याश्च तटैककाले ।
यूणोऽलवं मार्दवभावलीनः श्रुता मया निष्ठुरवाग्जनानाम् ॥ ४ ॥
कश्चिन्नरो मां किल मर्दयित्वा पदभ्यां अवादीन्नरमन्यमुख्यैः ।
अत्रैव पद्मं कमनीयमासीत् तन्नाथे ऋणुत्वित्यहं मामुपेक्ष्य ॥ ५ ॥
दीर्घं विनिश्चस्य वयो निशाम्य सूर्यस्य रश्मीन् हि विगर्हमानः ।
अथापयं नैकदिनानि दीनः सम्मर्दितो मर्त्यगणैश्च पदभिः ॥ ६ ॥

વરં જલં જીવનધારણાય વાચ્યોઃ પ્રભો મેડસ્તુ જલે હિ વાસઃ ।
 ઇતીશ્વરં પ્રાર્થયમાનમેત્ય કૃષીવલો મામનયત્ તટાન્તમ્ ॥ ૭ ॥

દિનેષુ ગચ્છત્સુ વવર્ષ પાશી દિષ્ટયા તટાકાઃ નવવારિપૂર્ણાઃ ।
 જલે મિમઙ્કુઃ પ્રસભં હ્યવાઞ્છં જલપ્રવૃત્તિં મૃદુતામવાસઃ ॥ ૮ ॥

અહં તટાન્તે સલિલં ત્વધસ્તાત્ કૂરો વિધિઃ કિં કરવાણ્યશોચમ્ ।
 માં પિણ્ડિતં કશ્ચન કુમ્ભકારો નિનાય હન્ત સ્વગૃહં સલીલમ્ ॥ ૯ ॥

ઘટાશ્ચ કેચિત્ ઘટિકાશ્ચ કાશ્ચિત્ પ્રામં મયા દીપકરૂપમત્ર ।
 ક્લેશો ગતઃ કાપિ મનોહ્રતાસીત્ તમોઽપ્યભૂવં કિલ નષ્ટતાપઃ ॥ ૧૦ ॥

સ્નેહાર્દ્રવત્યાં પ્રસસાર દીપ્તિર્લબ્ધો મયા ભાસુરભાસ્કરાંશઃ ।
 જાનન્તુ દીપ્તિં ન તુ માં કદાચિત્ જના ઇતીર્ષા મયિ ખલ્વભાસીત્ ॥ ૧૧ ॥

ભૂયાન્તમો નાશયિતું સમર્થા મદીપિવીચ્યુત્સવદીપપડ્કતૌ ।
 ઘૃતિસ્તુ દૃશ્યેત ન મત્સ્વરૂપં હ્રિયા વિનમ્રં ચ ભવેદદૃશ્યમ્ ॥ ૧૨ ॥

- પદ્યસૂચી

પ. દીપોત્સવઃ

પ્રાવૃટ્ પ્રયાતા શિશિરો ન યાગતો વૃક્ષા હરિત્યર્ણમયાઃ પુરે વને ।
 રોમાઞ્ચિતોર્વી નવશાદ્રલાવૃતા પ્રતીક્ષતે દ્રાક્ શરદઃ સમાગમમ્ ॥ ૧ ॥

નદો ભૃશં પહ્લિલવાલુકાયુતા ચલન્તિ પદ્યાસુ દૃઢે કૃષીવલાઃ ।
 શ્યામપ્રભાશોભિતકાનનાઞ્ચલા દીપોત્સવોઽયં ધરણીં સમાગતઃ ॥ ૨ ॥

દૃષ્ટ્વામ્બુપૂર્ણાં સરસીં કૃષીવલો ક્ષેત્રે મુદા નૃત્યતિ કુલ્લનેત્રવાન્ ।
 તટાકવીથીષુ વિધાય મન્દિરાન્ મનોહરાન્ દૈવદયાં પ્રશંસતિ ॥ ૩ ॥

મન્દાનિલપ્રેઙ્ખિતસસ્યમઞ્જરીઃ સંવીક્ષ્ય બાલાર્કમયૂખદીપિતાઃ ।
 કૃષીવલસ્તુષ્યતિ ધાન્યસમ્પદં વિભાવયન્ હસ્તગતાં મૃદં સ્પૃશન્ ॥ ૪ ॥

સઙ્ખાદ્યે શાદં ગૃહમાગતાયાઃ સંશ્રુત્ય ગોઃ કણ્ઠરવં સ્વમાતુઃ ।
 વત્સો દ્રુતં કૃન્તતિ રજ્જુબન્ધં સાનન્દમમ્બાં ત્વરયાભ્યુપૈતિ ॥ ૫ ॥

તં સ્ફીતનેત્રં પ્રસભં નિરોહ્દું મૂઢા મુધા ધાવતિ યષ્ટિહસ્તા ।
 વ્યર્થપ્રયત્ના ખલુ ઘોષકન્યા સ સ્તન્યપાને નિતરાં પ્રવૃત્તઃ ॥ ૬ ॥

આસ્ફોટયન્ સ્ફોટકરાન્ સલીલં સશબ્દધૂમાગ્નિષુ મોદમાનાઃ ।

पोगाडवृन्दा जनयन्ति भीतिं वृद्धेषु आलासु तथाभङ्गेषु ॥ ७ ॥

कन्या रताः सुन्दररङ्गवल्लीनिरुपाज्ञे दैवतमन्दिरेषु ।

रथ्यासु गेहेषु यतुष्पथेषु प्रदर्शयन्त्यः स्वकलासु दाक्ष्यम् ॥ ८ ॥

पुरातनाः पांसुवदीपवृक्षा गृहे प्रमृष्टा नवतां भजन्ति ।

गुहाग्रदेशे नवदीपपङ्क्तिः नक्षत्रवीथीव विभाति रात्रौ ॥ ९ ॥

प्रसादयन् स्वां रमणीं नवोढामुपायनैराभराज्ञैर्दुकूलैः ।

युवा रतेच्छां मदनेषुविद्धः दृष्टयैव तस्यै प्रकटीकरोति ॥ १० ॥

लक्ष्मीं समस्तद्रविणप्रदात्रीं तस्याः कटाक्षं लृष्टिं यायमानाः ।

भजन्ति भक्त्यापण्डिका विपण्यां श्रेयस्करी सैव सदा जनानाम् ॥ ११ ॥

नव्यं दृक्कुलं य विभूषणं य भर्त्रा प्रदत्तं परिधाय साध्वी ।

स्वाधानि भक्ष्याणि विधातुकामा मडानसे कार्यरताऽऽप्रदोषम् ॥ १२ ॥

विद्युत्प्रदीपावलिदीप्तसौधाः मुष्णन्ति कान्तिं जलु देवपुर्याः ।

सर्वत्र लोको मुदितः प्रलृष्टः दीपावलीपर्वणि सम्प्रवृत्ते ॥ १३ ॥

- पद्यसूची

६. यत्र चित्तं त्वभीतम्

शीर्षं यत्रास्त्यनवनमितं यत्र चित्तं त्वभीतं

ज्ञानं मुक्तं न जगदम्बिलं क्षुद्रभित्तिप्रभित्रम् ।

आनैपुण्यं प्रभवति सदा यत्र कार्यप्रवृत्तिः

वाणी यत्र प्रवळति लृटस्सत्यगर्भात् सदैव ॥

नीयायाराभिधमरुतले सद्विवेकस्य धारा

नष्टा नैवाविरतविकसद्भावनाकार्यशीलम् ।

येतो यत्रामितकरुणया ते प्रभो तत्र नाडे

स्वातन्त्र्याभ्ये कुरु जनक ले जागृतं भारतं मे ॥

(भेङ्गाली/छङ्ग्लिश्; रभीन्द्रनाथ ठाकुर; गीताञ्जलि)

- पद्यसूची

७. स्वरजालम्

डियती रुचिरा गीतिस्तव छे सद्गुणसम्पन्न! डेवलमळं ते ।

विस्मित अवागभवन्नेवाकर्णयामि रुचिरगीतिम् ॥ १ ॥

स्वरभाभिर्भू व्याप्ता प्रसृता गगने स्वरप्राणाः ।

स्वरगङ्गा भिन्न्ती शिलाः प्रवळति द्रुतमोजसा ॥ २ ॥

अळमपि गाथानीति छि ममाभिलाषस्त्वया सळ सुतीप्रः ।

परिणामति न मे कण्ठस्तव स्वरे भलु न सञ्चरति ॥ ३ ॥

मम परितः स्वरजालं तव त्वयैव प्रसारितं तस्मिन् ।

विनिबद्धोऽळं विस्मितचित्तः शृणोमि सुगुणशालिन् ॥ ४ ॥

(बेङ्गाली/छङ्ग्लिश्: रबीन्द्रनाथ ठाकुरः: गीताञ्जलि)

- पद्यसूची

८. शिशुदृष्टिः

मातः कथयसि लिपति ग्रन्थान् बळुडरुचिरान् तव पितेति बळुशो मे ।

तेषु डिमपि नावगतं भवति कथय डिमिदमित्थं स्यात् ॥ १ ॥

कथयति तुभ्यं सायं यत्तदवगतस्त्वया भवति वद डिम् ।

कथयसि मे चित्रकथाः अेवं न रथयति पिता कुतः ॥ २ ॥

कश्चित्तस्याम्भायाः कथाः श्रुताः स्मृतिपथादभुष्य गताः ।

किन्नरपिशाचगुड्यकजनपानां रुचिरवृत्तान्ताः ॥ ३ ॥

यदि विस्मरति स्नानं तदा त्वमाह्वयसि तं पुनः श्वक्षणम् ।

सोष्माडारार्थं य स तथापि तिष्ठति लिपन्नेव ॥ ४ ॥

प्रविशामि यदि तदीयां कक्षां डेव्यै विगर्दसे मां त्वम् ।

स्तोकरवमपि न सळसे वदसि पिता कर्षमत्र छति ॥ ५ ॥

विन्दति विलिप्य डिं, डिं यदि कभगान् लिपामि तर्जसि माम् ।

लिपति पिता यदि तदा नु डिमपि न वदसि कथय कुतो त्वम् ॥ ६ ॥

यद्यैकस्मिन्पत्रे रथयाम्युदुपं विगर्दसे मां त्वम् ।

जनके पत्रेषु लिपति तिष्ठसि तूषर्णी तु कथय कुतः ॥ ७ ॥

(बेङ्गाली/छङ्ग्लिश्: रबीन्द्रनाथ ठाकुरः)

- पद्यसूची

८. शिशुस्मितम्

लसत्स्मितं पश्य शिशोर्भुजेऽङ्गु सुमस्य मातुः सुचिरं प्रशान्तम् ।
वदास्ति ते तत्सदृशं किमन्यत्समस्तलोके शिशिरं मनोज्ञम् ॥ १ ॥

सोमाय्य सौम्यं मधुनश्च मिष्टं सुगन्धि तत् केतकपुष्पगन्धात् ।
वीरानिनादात् भलु मञ्जुलं तत् कौशेयवस्त्रान्मृदु सर्वकाले ॥ २ ॥

- पद्यसूची

१०. शिशवः

शिशुं परिष्वज्य जगाद माता “शिशून् समुद्दिश्य वद प्रभो माम्” ।
“तवार्भकास्ते न भवन्ति मात आत्मस्युलालोः भलु ज्वितस्य ॥ १ ॥

भवन्ति बालाश्च बलिः प्रयान्ति द्वारेण ते त्वन्न भवेयुरत्र ।
त्वत्स्वं न ते यद्यपि ते वसन्ति साकं त्वया मानिनि कांश्चनाब्धान् ॥ २ ॥

वात्सल्यदात्री न तु चिन्तनानां दात्री भवेस्ते स्वमनोऽधिराजाः ।
तेषां शरीराणि हि वासयेस्त्वं परं न येतांसि कदापि तेषाम् ॥ ३ ॥

श्रोत्राविलोके भलु ते वसन्ति स्वप्नेऽप्यगम्यं भुवनं त्वया तत् ।
यतस्व मा त्वत्सदृशांश्च कर्तुं तत्साम्यमामुं यद्वि येत् यतेथाः ॥ ४ ॥

कालः स्थितो नैव सदाऽग्राभी कदापि न ज्यस्तनमार्गवर्ती ।
त्वं कार्मुकं त्वच्छिशवस्तु बाणाः धन्वीश्वरो लक्ष्यमनन्तमार्गे ॥ ५ ॥

पश्यन् स्वशक्त्या धनुरानमय्य तान् लीलया मुञ्चति दूरलक्ष्ये ।
तुष्टा भवेस्त्वं नमिता मलेशः प्रेम्णा शिशून् त्वां य सदैव पश्येत्” ॥ ६ ॥

(छङ्गिलेशः भलील् जिभ्रान्ः द शिल्द्रन्)

- पद्यसूची

११. शाकटिकगीतम्

सम्पश्यन्तौ धूम्रमेघान् मनोज्ञान्नीलाकाशे यञ्चलास्पष्टरूपान् ।
यूतान् नीपान् पुष्पितानत्र मार्गे यातं गावौ यातमध्वा सुदीर्घः ॥ १ ॥

सञ्जिघ्रन्तौ गन्धवत्पुष्पवृन्दान्वन्यान् रथ्यापार्श्वभागप्ररुढान् ।
 मन्धे शीघ्रं गच्छथो ज्ञातमार्गे यातं गावौ यातमध्वा सुदीर्घः ॥ २ ॥

शृण्वन्तौ मद्गायन् लृत्समुत्थं कंस्यग्रीवाङ्किङ्किणीनादतालम् ।
 मार्गे नृत्यत्भृङ्गगुञ्जासमेतं यातं गावौ यातमध्वा सुदीर्घः ॥ ३ ॥

वारं वारं स्पृश्यमाणौ कराभ्यां षशास्तित्वस्मारणार्थं भयैवम् ।
 नो येन्मन्दं पादरेखो भवेद्वै यातं गावौ यातमध्वा सुदीर्घः ॥ ४ ॥

घोषे भालाः स्वागतं व्याडरन्ति शादं क्षेत्रादाहृतं नव्यमार्द्रम् ।
 अस्मद्रेडे सम्भ्रमादत्स्यथो द्राक् यातं गावौ यातमध्वा सुदीर्घः ॥ ५ ॥

तोत्रेणालं नैव वां ताडयामि तोत्रं ज्येतत् भीषणार्थं कदायित् ।
 स्तोत्रप्रीताः प्राणिनोऽपीति गाथा यातं गावौ यातमध्वा सुदीर्घः ॥ ६ ॥

शम्भोर्यानं तूक्ष्णजातिप्रधानः सर्वे पूर्वं मन्दिरे शङ्करस्य ।
 सेवन्ते यं तत्परं वै गिरीशं यातं गावौ यातमध्वा सुदीर्घः ॥ ७ ॥

श्रेष्ठाः पुंसः पुङ्गवत्वं भजन्ते युष्मद्भाग्यं जन्मना साधितं तत् ।
 विध्यन्तौ वां रम्यशृङ्गैः सिताभ्रं यातं गावौ यातमध्वा सुदीर्घः ॥ ८ ॥

गेढे पत्नी प्रेक्षमाणो सकामं श्रुत्वा युष्मद्किङ्किणीनादमारात् ।
 द्रायनिता मार्जनायाम्बुकुम्भं यातं गावौ यातमध्वा सुगम्यः ॥ ९ ॥

ग्रामं गत्वा स्नापयाम्यापगायां स्वस्थे नीरे क्षालयित्वा शरीरे ।
 अध्वकलेशं मुञ्चतं शीघ्रमेव यातं गावौ यातमध्वा सुगम्यः ॥ १० ॥

शीतं शुभ्रं गोरसं पाययामि गत्वा गेढं मीलिताक्षौ चिराय ।
 गोशालायां निर्वृत्तौ पास्यथो यं यातं गावौ यातमध्वा सुगम्यः ॥ ११ ॥

उत्तुङ्गाभ्यां सुन्दराभ्यां ककुब्भ्यां जित्वा सर्वानुक्ष्णजातिप्रधानान् ।
 युष्मद्भिर्यं स्थापितं ग्रामवर्गे यातं गावौ यातमध्वा सुगम्यः ॥ १२ ॥

वृत्ते जन्मन्यासकर्मनुबन्धैः अस्मिन्जन्मन्यासवन्तौ वृषत्वम् ।
 सत्कार्यैर्भोः प्रेत्य मर्त्यौ भवेतां यातं गावौ यातमध्वान्तमागात् ॥ १३ ॥

मत्तभार्यालं यैव युग्यौ भवाव संसाराभ्ये वाढने दैवदत्ते ।
 कादायिह्नी शोऽलर्षौ भजन्तौ यातं गावौ यातमध्वान्तमागात् ॥ १४ ॥

सन्ध्याकाले पक्षिणस्त्वात्मनीडान् आगच्छन्ति क्लान्तदेहा रटन्तः ।
 गच्छामोऽस्मद्भासभूमिं जवेन यातं गावौ यातमध्वान्तमागात् ॥ १५ ॥

सायं गावः क्षेत्रभूम्या निवृत्ताः तृप्ता शादं जग्धवत्यश्विराय ।
गोष्ठे यान्ति स्वार्भकान् द्रष्टुकामाः यातं गावौ यातमध्वा सुभान्त्यः ॥ १६ ॥

- पद्यसूची

१२. अेकाकिनी लवननिरता

(४६ नूतनं वृत्तं सुलयथराणानाम यस्य लक्ष्णामित्थं भवति ।
सुलयथराणायां गण्णा प्राङ्निमात्रो तत्परम् ।
यतुर्मात्रौ षतश्चा पञ्चमात्रस्त्वन्तिमे ॥

(३-४-५/४)

पश्य पार्वतबालिका किमपि मधुरं गायति ।
असौ तत्रैकाकिनी क्षेत्रलवने व्यापृता ॥ १ ॥

गच्छ वा विरमस्व भङ्गाति लूनान् लीलया ।
स्वनति सैका शोकदां मधुरगीतिं कामपि ॥ २ ॥

गायनेनाप्लाविताकर्णाय त्वमुपत्यका ।
कोऽप्यकूजत् स्वागतं कोडिलो न कदाचन ॥ ३ ॥

कलान्तपान्थगणाय सुश्राव्यगीतिमियत्प्रियाम् ।
पुष्पकाले सान्द्रवननिःशब्दतां भ्रूलु चूर्णयन् ॥ ४ ॥

कोऽपि कञ्चिन्मां वदेत् सा नु किं वा गायति? ।
किमपि करुणं प्राक्तनं समरथरितं कथयति? ॥ ५ ॥

किमुत काञ्चिल्लौकिकीं शोकघटनामभिनवाम्? ।
किमपि गानं तद्भवेत् गायतीव निरन्तरम् ॥ ६ ॥

लवननिरता बालिका नमितवदना भाति मे ।
गीतमस्या मे शिरे स्मरणपटले विलसति ॥ ७ ॥

(४३७विशः वर्डस्वर्तः साविटरि रीपर)

- पद्यसूची

૧૩. અનુરાગતત્વમ્

સ્ત્રોતાંસિ નદ્યા સહ સડ્ગતાનિ નદી સમેતા ખલુ સાગરેણ ।
 શ્ચિષ્યન્તિ વાતા ગગને મિથસ્તે ચિરાય ચુક્તા કમનીયરાગૈઃ ॥ ૧ ॥
 એકાકિનો કેડત્ર ભવન્તિ લોકે પ્રાયેણ સર્વેડપિ મિથો મિલન્તિ ।
 સૈવેશ્વરેચ્છા યદિ સત્યમેતત્ ત્વયા સહાહં ન કથં મિલેયમ્ ॥ ૨ ॥
 ચુમ્બન્તિ શૈલા ગગનં તરડ્ગા અન્યોન્યમાલિડ્ગ્ય જલે ભ્રમન્તિ ।
 પુષ્પં ન કિંચિત્ સહતે હ્યવડ્ગાં યદ્યન્યપુષ્પેણ તિરસ્કૃતં ચેત્ ॥ ૩ ॥
 શ્ચિષ્ટા ધરા સૂર્યકરૈઃ સુગાઠં પાથોનિધિં ચુમ્બતિ ચન્દ્રરશ્મિઃ ।
 વ્યર્થાનિ તાન્યત્ર હિ ચુમ્બનાનિ ન ચુમ્બસિ ત્વં યદિ મામિદાનીમ્ ॥ ૪ ॥
 (ઇન્દ્રિલષ્; પિ બિ ષેલ્લી; કુઃિલાસકુઃિ આકુઃ્ લવ્)
 - પદ્યસૂચી

૧૪. નિદ્રે!

સડ્ખ્યાતા નિતરાં મયાડવિનિવહે સર્વે શનૈરેકશઃ
 દૃષ્ટં નીલનભઃ મનસ્યવિરતં જયોત્સ્નાનુલિપ્તં વનમ્ ।
 ઓઘસ્ય સ્વનિતં સહસ્રકણિકોદ્ભૂતં સમાકર્ણિતમ્ ।
 નિદ્રે ત્વં ન તથાપિ મામુપગતા કો વાપરાધો મમ ॥ ૧ ॥
 પૂર્વસ્થાં દિશિ પર્વતાદરુણિતાભાડડગન્તુમેવેહતે
 આઘઃ શાલિવને વિહડ્ગમરવો દૂરાદ્ હિ સંશ્રૂયતે ।
 દેવિ ત્વદ્ધિરહાત્રતમમધુના સડ્ગમ્ય પાહિ દ્રુતં
 નિદ્રે દેહિ મમાખિલકટુકલેશઘ્નમાલિડ્ગનમ્ ॥ ૨ ॥
 વિશ્રાન્તિં પ્રદદાસિ કાયહૃદયવ્યાપારખિન્નાય વૈ
 ઇત્યાહુઃ સકલામચાર્તિશમને શ્રેષ્ઠા સહાયા સખી ।
 અઘ ત્વં કિમુપેક્ષસે જનમિમં ત્વત્સડ્ગમાકાક્ષિણં
 તૂર્ણં મીલિતલોચનં સુનિભૂતં માં ચુમ્બ ખેદાપહે ॥ ૩ ॥
 (ઇડ્ગ્વિશ્; વડ્સ્વર્ત્; સ્લીપ્)
 - પદ્યસૂચી

१५. पितुरुपदेशः

“त्वं चिन्तयसि यत् सर्वमन्येषां मा प्रकाशय ।
समयानुचितं कर्म मा कुरुष्व कदाचन ॥ १ ॥
भजस्व सर्वैः सौहार्दं तथापि त्यज संस्तवम् ।
दृढं वृणीष्व मित्राणि सम्परीक्ष्य न यान्यथा ॥ २ ॥
मा विनोदमयीं यथा कुरु सर्वैः सुहृज्जनैः ।
निवार्ये कलले बुद्धिं मा कृथाः पुत्र सर्वथा ॥ ३ ॥
वैरं यद्यनिवार्यं येत् भूयात् सङ्ग्राममाजयम् ।
सर्वान् त्वं शृण्ववहितः परं तु मितवाङ् भव ॥ ४ ॥
वस्त्रं यथार्जनं विन्दै न्यरिक्तं न योज्ज्वलम् ।
नरस्य परिधानेन शीलमेवावगम्यते ॥ ५ ॥
मा भवेरुत्तमार्णस्त्वमधमार्णश्च मा भवेः ।
मित्रं नष्टं धनं नष्टं ऋणद्वानुरनेकशः ॥ ६ ॥
व्यवसायः कुण्ठितः स्यादसकृत् ऋणकर्मणाम् ।
आत्मन्यैवार्णवं विन्दै तद्भवत्सर्वतोमुभम्” ॥ ७ ॥

(छङ्ग्विशः शेकस्पीयरः डाम्बेट)

- पद्यसूची

१६. मूढतिम्मुजल्पनम्-१

(मूलम्:कन्नडः; डीवीञ्जु; मन्कुतिम्भन कग्ग)
चित्ते स्वलाभपरता जठरे बुभुक्षा
तालाद्रयं सुनिभृतं भलु सृष्टियन्त्रे ।
उन्मूलयन्नुदुगणान् रथयन्श्च डोटान्
तत्त्वां करोत्यनृञ्जं भत मूढतिम्भो ॥ १ ॥

(मूले पद्यसङ्ख्या ः ३८४)

भालस्य वातिजरठस्य पुराणिकस्य
रुपे स्मृडास्ति न छि कस्य पुरोहितस्य ।
सर्वे समीक्ष्य मुकुरे रठसि स्वभिम्भं

કુર્વન્તિ વફ્નવિકૃતિ ખલુ મૂઢતિમ્મો ॥ ૨ ॥

(પ સં : ૪૪૨)

કસ્મિંશ્ચિદન્ધવિપિને પ્રકૃતિઃ પ્રસૂને
વલ્લ્યાઃ સ્વચિત્રરચનાપ્રતિભાં પ્રયુક્તે ।
કુર્વન્તિ ચે ગુણમયં સકલં સ્વકર્મ
તે જીવિતે હિ કૃતિનો ખલુ મૂઢતિમ્મો ॥ ૩ ॥

(પ સં : ૫૬૪)

શૈલે તૃણં ભવ ગૃહે ભવ મલ્લિકા ત્વં
કૃષ્ણાણિ વર્ષતિ વિઘૌ ઉપલો ભવ ત્વમ્ ।
દીનસ્ય દુર્બલજનસ્ય તુ શર્કરા ત્વં
યુક્તો ભવાખિલજનૈસ્સહ મૂઢતિમ્મો ॥ ૪ ॥

(પ સં : ૭૮૯)

- પદ્યસૂચી

૧૭. મૂઢતિમ્મુજલ્પનમ્-૨

(મૂલમ્:કન્નડ; ડીવીજી; મન્કુતિમ્મન કગ્ગા)
(ઈદં માત્રાગણવૃત્તં મૂલકૃતાવેવ પ્રયુક્તમત્ર મયા
અર્કનામ્ના અભિહિતં ચસ્ય લક્ષણમિદમ્ ।
પગ્ચમાત્રા ગણાઃ સન્તિ ચત્વારોઽત્ર
પ્રથમપાદે ચાપિ પાદે તૃતીયે ।
દ્વિતીયે ત્રયો તે ચતુર્માત્રો તતઃ
ચરમે ત્રયો ગુરુશ્ચાર્કાભિઘે ॥)
તારાઃ સહસ્રાણિ સન્તિ ચેત્રભસિ કિં
કરદીપ એવ પાન્થસ્ય નિશિ શરણમ્ ।
દૂરે સ્થિતં દૈવમસ્તુ ખલુ માનુષો
મિત્રમિચ્છતિ કમપિ મૂઢતિમ્મો ॥ ૨ ॥

(મૂલે પદ્ય સંખ્યા ૪૨૪)

અન્ધનં ન હિ ભવતિ જન્તુષુ મિથો પ્રેમ
આંશિકસ્ત્વેકલો યુગલં સુપૂર્ણમ્ ।
દ્વિગુણયતિ સૌખ્યં ચ દુઃખં વિભક્તં ચ

अन्धुता उरिङ्गपा मूढतिम्भो ॥ ३ ॥

(प सं ४२९)

प्रेक्ष्य किञ्चित्तमसि शुनकस्तु शङ्कया
कुत्रापि कोऽपि सुलृढस्तीति मनुते ।
तत उन्मुषो भषति तद्भेदेवेति किं
भक्तिर्मनुष्यस्य मूढतिम्भो ॥ ४ ॥

(प सं ४८४)

एष्टका जानाति किं सौधकल्पनां
सा विगलिता तर्हि भित्तिरन्ध्रं स्यात् ।
एष्टकामात्रमसि सृष्टिसौधेऽस्मिन्धि
वकासि येत् पतसि मूढतिम्भो ॥ ५ ॥

(प सं ५३२)

अनुभवक्षीरे विचारमन्थनकर्म
जनयति ज्ञाननवनीतं छि सुषुप्तम् ।
शुकजल्पितं ग्रन्थपठनमनुभव एव
तव धर्मदीपोऽस्ति मूढतिम्भो ॥ ६ ॥

(प सं ५४४)

वनकुसुमपरिमलघ्रायकः कस्तत्र
वर्णरञ्जितशालभसोऽन्धर्भोक्ता ।
अनपेक्ष्य संस्तुतिं प्रकृतिः प्रवृत्तास्ति
आत्मतुष्ट्यै एव मूढतिम्भो ॥ ७ ॥

(प सं ५६६)

ज्ञात्वा स्वबलमिति ज्ञात्वा स्व गुणगणं
भाष्यस्थितिं यैव सूक्ष्मं विलोक्य ।
आचरेत्कार्यस्थपरिधिमनतिक्रम्य
यः स धीरो भवति मूढतिम्भो ॥ ८ ॥

(प सं ५७६)

अस्ति किं पथयित्रमुत्पातद्विडगस्य
पथविधिर्मत्स्यस्य सलिले किमस्ति ।
किमपि प्रयोद्यति किमपि कर्षत्यत्र

પટપત્રમેવાસિ મૂઢતિમ્મો ॥ ૯ ॥

(૫ સં ૬૪૧)

ક્ષણતોડપરક્ષણં દિનતોડપરં દિનં
જીવન્ સ્વકાલસ્ય યાપનં કુરુ ભોઃ ।
મનસિ લઘુતા કાપિ સગ્ચરતુ શુનકવત્
સ હિ યોગવિધિરેવ મૂઢતિમ્મો ॥ ૧૦ ॥

(૫ સં ૭૬૭)

બાહ્યે જનાસક્તિરન્તર્વિરક્તિસ્તુ
બાહ્યે તુ કર્મરતિરન્તર્નિરીહા ।
અન્તરવધીરણા સંસ્કૃતિભરો બહિઃ
યોગમાર્ગઃ સ ખલુ મૂઢતિમ્મો ॥ ૧૧ ॥

(૫ સં ૭૭૩)

પ્રાતરુપ્તં બીજમેતિ કિં કૃલદશાં
સાયમસ્ત્યત્ર ખલુ કાલસ્ય પાત્રમ્ ।
ઓદનં ભવતિ કિં તાણુલં સત્વરં
તિતિક્ષા સામ્પ્રતં મૂઢતિમ્મો ॥ ૧૨ ॥

(૫ સં ૭૮૧)

કુરુ કિચ્ચિદપિ કર્મ હસ્તાગતં તત્ર
માસ્ત્વહં તૃણમાત્રમિતિ કૃપણચિન્તા ।
ભુવનદેવાલયે નાસ્તિ હીનં કર્મ
સ્થાનમત્રાસ્તિ તવ મૂઢતિમ્મો ॥ ૧૩ ॥

(૫ સં ૭૯૦)

શ્રાન્તં ધરાયાં હિ સસુખં સ્વપન્તં ત્વ-
મુત્તિષ્ઠ વિચિનુ શય્યામિતિ વદસિ કિમ્? ।
તૃપ્તિં ન નાશયેદુપકૃતિભ્રાન્ત્યા તુ
દુષ્કરં હ્યુપકૃતિર્મૂઢતિમ્મો ॥ ૧૪ ॥

(૫ સં ૮૭૩)

જગદિદં પ્રાક્તનં નિતરં પુરાતનં
રૂઢં સહસ્રાણિ સારાણિ પીત્વા ।
અસુકરં ખલુ તત્સ્વભાવપરિવર્તનં

तत्र त्वरा मास्तु मूढतिम्भो ॥ १५ ॥

(५ सं ८७५)

- पद्यसूची

१८. कवेऽवगच्छ

विज्ञानभूतं जगतः सुकाव्यं व्यनाशयन्नीरससत्यशोधे ।

दृष्टो मडत्वं भलु नष्टमास्ते जिज्ञासयेति त्यज गाढशङ्काम् ॥ १ ॥

कवेऽवगच्छ द्विगुणीकृता वै दृष्टो प्रतिष्ठा भुवि तेन सम्यक् ।

ब्रह्माण्डकोष्ठे ऋदुवृन्दपुञ्जा भवन्त्यनेके बृहत्तश्च तेषु ॥ २ ॥

आकाशगङ्गा त्वणुरेव तस्मात् परं त्वणीयान् भलु सौरवृन्दः ।

तत्रास्ति पृथ्वीत्वणुका य तस्यामण्डिभूतः भलु मर्त्यजन्तुः ॥ ३ ॥

विज्ञानमेतन्मनुजस्य गाढं पराङ्मयोतकमेव विद्धि ।

स्वाण्डिभावे प्रतताभिमानः दृष्टो मडत्त्वस्य जयध्वजश्च ॥ ४ ॥

- पद्यसूची

१९. विश्वसांयान्त्रिकः

(वायेजर्नाम अन्तरिक्षयानमुद्दिश्य)

षट्त्रिंशद्दशैशीयं नभोमण्डलभेदिनम् ।

विश्वसांयान्त्रिकं यन्त्रं प्रशंसामो भुविस्थिताः ॥ १ ॥

“यदा त्वं भुवि सञ्जातः गुरुशुक्रगण्डेक्षारो ।

विनियुक्तोऽभवः पश्चात् वीक्ष्य त्वत्कार्यदक्षताम् ॥ २ ॥

युरेनसं य नेष्यूनमीक्षितुं त्वां नियुञ्जते ।

विज्ञाः त्वदीयजनकाः कृता सम्यक् य तत्कृतिः ॥ ३ ॥

अेकाकी त्वमिदानीं भोः अतीत्य रविमण्डलम् ।

कुत्र गच्छसि किं ज्ञातुं मानवानां समुद्यये ॥ ४ ॥

मनुजानां मनीषायाः प्रतिरूपं ह्यसंशयम् ।

त्रयस्त्रिंशत्सहस्राणां मैलानि काम्यसि द्रुतम् ॥ ५ ॥

घटिकायां तथा त्वत्तः पृथिवीं प्रेषिता ध्रुतिः ।

ઘટિકાનાં સમદશાત્ પશ્ચાદાયાતિ મેદિનીમ્ ॥ ૬ ॥

શતાત્ દ્વાદશકોટીનાં મૈલદૂરાત્ કિમુચ્યતે ।

ત્વયાસ્માકં ધરાસ્થાનાં ત્વત્કર્તૃણાં હિતં વદ” ॥ ૭ ॥

“નિસ્સંશયં ભોઃ ભવતાં મનીષાપ્રગલ્ભતાયાઃ શિશુરસ્યમોઘઃ ।

તથાપિ કિઞ્ચિદ્ધયનં મમૈતદ્દતાવધાનાઃ શ્ૃણુત પ્રશાન્ત્યૈ ॥ ૮ ॥

સ્વપ્રાતિવેશ્યસ્ય મનોવ્યથાયાં પ્રસ્પન્દમાનં હૃદયં વિનૈવ ।

ભવદ્ભિરેવં રવિમણ્ડલાન્તાત્ શ્રુતોઽસ્મિ દૂરાઘદિ ચેત્ તતઃ કિમ્” ॥ ૯ ॥

- પદ્યસૂચી

૨૦. વિજ્ઞાનસંસ્કૃતિઃ

(પચ્ચમાત્રાગ્રથિતગણાયતુષ્ટયમત્ર

તાદૃશાઃ પચ્ચપાદાઃ ષષ્ટપાદૈ તુ

અધિકગુરુરન્તેઽસ્તિ ષટ્પદીત્યભિધીયતે)

કુત ઇદં કથમિદં કિમિદં કદા કુત્ર

સમ્પદ્યતે ઇતિ પ્રવિચાર્યં સર્વતઃ

કૃત્વા પ્રયોગાંશ્ચ મેયાનિ મિત્વા ચ

મતિમૂલતર્કવિધિનૈવ સંશોધ્ય ખલુ

પરિશીલનં વિના ન શ્રદ્ધધાનાશ્ચ

વિજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાઽયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૧ ॥

કિં વવૌ મારુતો મન્થરં મૃદુલં ચ

કિં રવેરાતપઃ પ્રખરતાં નાભજત્

કિં પુષ્પવૃષ્ટિરભવન્નભોમણ્ડલાત્

ગલિલિયો ગલિલૈ યદા જનિમવામવાન્

યસ્માદ્ હિ વિજ્ઞાનસંસ્કૃતિઃ પ્રારભત

તત્સંસ્કૃતેરેવ તાઽયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨ ॥

પ્રક્રિયામુપયુજ્ય ગણિતસ્ય સમુચિતે

પ્રતિરૂપસર્જને સરલતામવલમ્બ્ય

દૃષ્ટતથ્યાનાં નિરૂપણે સક્ષમાઃ

નૂત્તથ્યાવિષ્કરણાનિપુણકલ્પનાઃ

विरययन् विज्ञानसंस्कृतिर्विजयते
तत्संस्कृतेरेव ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ३ ॥

भूज्जवविज्ञानवलयेषु नास्ति येत्
शक्यं प्रयोगनिर्माणमवलोकनैः
साक्ष्यानि सम्पाद्य कल्पनां संसाध्य
साक्ष्येतरं नूत्रकल्पनासङ्कलता
भवति येत् तां घोषयेदितरधीमतां
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ४ ॥

विश्वस्य तत्त्वमतिसरलं य सुन्दरं
मन्यमानास्तस्य मार्गोऽपि शोभुषी
सततं प्रयुज्य ते सत्यसंशोधकाः
विज्ञानगतिपथे प्रायलन् रंभसा
नाशयन्तो मौढ्यजालानि सर्वथा
तत्संस्कृतेरेव ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ५ ॥

योऽन्न केप्लरः आडेउपाहस्य
टैभोडभिधेयस्य दीर्घकालात्तभु
-मूल्यावलोकनानाधृत्य सुन्दरं
नियमत्रयं कथितवानो भास्वरौ
अडाणामिनपरिक्रमणगतिमुद्दिश्य
विज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ६ ॥

दूरदर्शकयन्त्रमवलोकयत तत्र
दृश्यते विश्वेऽस्मदल्पता सुविशदं
सूक्ष्मदर्शकयन्त्रमस्मच्छरीरस्य
पृथुतां प्रदर्शयति शंसाम कुशलतां
अेकाग्रचित्तामेवंविधानि यैः
सृष्टानि तेषां य ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ७ ॥

को न जनाति तं मतिमतामग्रणीं
न्यूटनं येन भलु यलननियमत्रयं
सार्वभौमिकतत्त्वज्ञपेण वर्णितं
येन सर्वद्रव्यगुणसमाकर्षणशक्ति-

રન્ધોન્ધમુત્પદ્યતે નિયતમિત્યુક્ત-
મથ તસ્ય સંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૮ ॥

હાર્વે ઉપાહ્ન વિલિયમં ચિકિત્સકં
યો પ્રયોગાન્ બહૂન્ મનુજેષુ નિર્વર્ત્ય
રક્તચલનક્રિયાં હૃદયસ્ય પાત્રમપિ
સમ્યહુન્યરૂપયત્ વૈદ્યશાસ્ત્રપ્રથન-
મૂલકારણમભૂત્ તં કૃતઃ સ્મરત
તસ્યેષ્ટસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૯ ॥

જેમ્સ્ વાટ ઇતિ નામ યસ્ય પ્રથિતમસ્તિ
યો પ્રયોગાન્ બહૂન્ સૂક્ષ્માન્શ્ચ નિર્વર્ત્ય
તમબાષ્પચ્છન્નશક્તિચાલિતયન્ત્ર-
માવિશ્ચકાર યત્ પ્રોથોગરડ્ગસ્ય
પરિવર્તને શ્રેષ્ઠપાત્રાણિ નિરવહત્
તસ્ય વરસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૧૦ ॥

લવ્વાસિયેર્વર્ચમાધુનિકરસશાસ્ત્ર-
જનક ઇતિ વિખ્યાતમામ્લજનકો યેન
સમ્પાદિતો સ્વપ્રયોગાલયે દીમ-
જલજનકતો જલં ભવતીતિ દર્શિતં
સ્મરન્તો તં ચ તદ્વિજ્ઞાનકર્માણિ
તજ્જ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૧૧ ॥

એડ્ડૂર્ડજેન્નરઃ જનપદપ્રત્યયં
હ્યવલમ્બ્ય મારકમસૂરિકાવારણે
ભૂતલે પ્રથમતો સફલતાં પ્રાપ્ય ખલુ
આવિષ્યકાર ભીષણરોગયન્ત્રણં
રોગરોધકવેધનીતન્ત્રમાર્ગેણ
તજ્જ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૧૨ ॥

ડાલ્ટનમહાશયં યો મૂલવસ્તૂનિ
સમગુણૈઃ પરમાણુભિઃ કૃતાનીત્યુચિત-
ભિન્નપરમાણુસંયોગાત્ હિ સંયુક્ત-
વસ્તૂનિ સિદ્ધ્યન્તિ ચેત્યાહ સંસ્મૃત્ય

रसशास्त्रवर्धनाग्रेसरं ज्ञानिनम्
तद्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयतिष्ठिमम् ॥ १३ ॥

मैकैलङ्कारे उति नाम यस्य यो
थलदयस्कान्तस्य निकटे स्थिते लोड-
सूत्रेऽनुभूयते तडिच्छक्तिरिति तं
प्रोद्योगपरिवर्तकं तत्त्वमकथयत्
तं लोडकारस्य तनयं प्रशस्य भोः
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयतिष्ठिमम् ॥ १४ ॥

प्राकृतिकययनाद् डि शुभवैविध्यमिति
विज्ञानपरिवर्तकं तत्त्वमकथयत्
सङ्गुल्य जन्तून्स्तदस्थ्याद्विशेषान्श्च
पाषाणभूतान्श्च विज्ञानशोभरः
तं डार्विनं थार्लसाभिधं संस्मृत्य
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयतिष्ठिमम् ॥ १५ ॥

करसडस्राद् यन्त्रमेकं समर्थं डि
तैलपनिजाङ्गारभाष्पथालितमडो
द्रुतगतौ प्रथलन्ति यानानि भे जले
भूमौ च यैर्निर्मितानि नैपुण्येन
तान् कर्मयोगिनो संस्मृत्य सविनयं
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयतिष्ठिमम् ॥ १६ ॥

सूक्ष्मविषकृमिभिर्ह्यनेकरोगोद्भवो
भवतीति साधितं सूक्ष्मप्रयोगैश्च
निःशक्तकृमिमूलभेषजान्युपयुज्य
नैकरोगा येन वारिता प्रथमतो
तं लूथिपेस्थरं संस्मृत्य सादरं
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयतिष्ठिमम् ॥ १७ ॥

योडात्र मेऽलः कैस्तधर्मार्थकः
सस्यरोपणविधौ यन्त्रितपरीक्षणान्
निर्वाड्य वंशानुगतगुणानां विधीन्
सम्यङ्न्यरूपयत् उन्त स्वशुविते

ખ્યાતિં ન લબ્ધવાન્ તદ્ગુણાન્ સંસ્મૃત્ય
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૧૮ ॥

મેણ્ડલીકુનામરસશાસ્ત્રવિત્ પાણિનેઃ
વર્ણમાલાક્રમાત્સ્કુરિતધીર્વ્યરયયત્
મૂલવસ્ત્વણુભારમનુસૃત્ય સમુચિતં
ક્રમબદ્ધગુણગણાધૃતકલકમદ્ભુતં
યેન નવમૂલવસ્ત્વસ્તિત્વમવગતં
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૧૯ ॥

કાન્તીયવૈદ્યુતક્ષેત્રયોર્વીચય-
સ્ત્વાકાશમાધ્યમે જ્યોતિષો વેગેન
વિસરન્તિ દીપ્તિરપિ તદભિન્નવીચિહ્નિ
ઇતિ મહાસિદ્ધાન્તમાવૃણોત્ નિશિતધીઃ
જેમ્સ્ કલર્ક માકરવલો સંસ્મૃત્ય તં મુદા
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨૦ ॥

માકસ્-પ્લાન્ધવર્યો નિરદિશત્ સ્વમેધસા
શક્તિપ્રસારણં ખાણ્ડશો ભવતીતિ
મૂલતત્ત્વં યેન ભૌતવિજ્ઞાનસ્ય
નૂત્રમાર્ગોઽભવત્ ખાણ્ડવાદસ્ય વૈ
બીજવાપનમભૂત્ સ્મરન્તો તાં કૃતિં
વિજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨૧ ॥

દાસ્યભાવવ્યથિતદેશેઽસ્મદીયે હિ
સમ્ભૂતવાન્ કોઽપિ મહનીયમાનવઃ
તન્તું વિનાકાશમાધ્યમે પ્રસરણં
વિદ્યુત્તરઙ્ગસ્ય સાધ્યમિતિ નિરદિશત્
જગદીશચન્દ્રબસુમુજ્જવલં સ્મરન્તો
વિજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨૨ ॥

મરીકયૂરીત્યભિહિતાં નિશિતધીમતીં
યા સ્વભર્ત્રા સાકમાવિરકરોન્નૂત્ર-
મૂલવસ્ત્વનુપમં રેડિયન્નામકં
નોબેલુપાયનં ચસ્યૈ પ્રદત્તં દ્વિ-

રદ્ધિતીયાં સ્ત્રિયં સ્મરન્તો સાદરં
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨૩ ॥

ઐન્દૈનમાલ્બર્દુપાહ્મમિતપ્રભં
યો દીપ્તિવેગસ્ય નિત્યતામાધૃત્ય
દિક્કાલમિથુનસ્ય સાપેક્ષતાં તથા
દ્રવ્યશક્તિદ્વયસ્થાન્યોન્યસમતાં ચ
સંસ્થાપયામાસ સંસ્મૃત્ય તં ગુરું
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨૪ ॥

શ્રોડિડ્ગરં નમત ભૌતશાસ્ત્રાગ્રણીં
યો ખણ્ડવાદસ્ય જનક ઇતિ વિશ્રુતો
દ્રવ્યં કદાચિદપ્યણુરુપતાં ભજેત્
અન્યદા વીચિવત્ વ્યવહરેદિતિ મહા-
ગણિતમયવરસમીકરણેન સાધિતં
યેન તત્સંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨૫ ॥

ચન્દ્રશેખરવેદુટરમણાભિધોડયં
રામન્પ્રભાવ ઇતિ વિદિતામવેક્ષણાં
દ્રવ્યાણુભિર્દીપ્તિવિકિરણપ્રકરણે
સાગ્રહં સન્દર્શ્ય નોબેલુપાયનં
વરભારતરત્નોપાધિમલભત મહાન્
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨૬ ॥

અલેકસાણ્ડર્ ફ્લમિન્ગ્ વર્ચેણ વૈદ્યેન
સૂક્ષ્મગદજનકજન્તૂન્મૂલને જયઃ
પ્રાપ્તો નુ પેનિસિલિનેત્યાહભેષજાત્
નોબેલુપાયનં પ્રાપ્તં ચ કોટિશઃ
રુગણા નિરામયા અભવન્ તદગદેન
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨૭ ॥

વાટ્સનં ક્લિકવર્ચ અતુલપ્રભાવિનૌ
જીવશાસ્ત્રાડ્ગણે યૌ સર્વજીવિનાં
મૂલેષ્ટકાભૂતસત્વપ્રકાશને
સકલતાં પ્રાપ્ય ખલુ જગતિ કીર્તિં ચાપિ

લબ્ધવન્તૌ નમત સત્યસંશોધકૌ
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨૮ ॥

સડ્ગણકચન્નસ્ય જનક ઇતિ વિશ્રુતં
ટ્યૂરિડ્ગનામાનં આડ્ગલદેશસ્થિતં
વિશ્વસમરે ચાડ્ગલદેશજયકારણં
સાર્વત્રિકં ગણકચન્નમાવિષ્કૃત્ય
શાશ્વતયશોભાજનં ગણ્યમાદૃત્ય
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૨૯ ॥

ટ્રાન્સિસ્ટરિતિ લોકવિદિતોપકરણાદ્ધિ
નવવિવિધસૌકર્યગણજન્મસાધ્યતા
તત્સમ્મવે મુખ્યકારણજનત્રયાન્
ષાકલીમહોદયં બ્રહ્મેનબાર્ડાન
વર્યૌ ચ તત્સાધિતં ચૈવ સંસ્મૃત્ય
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૩૦ ॥

પ્રથમકૃતકોપગ્રહં સ્પુટ્નિકં સ્મરત
શશ્યુપગ્રહતલે પ્રથમતો ન્યસ્તાડ્ધિ-
મપ્રતિમસાહસં તં માનવં નમત
તત્કાર્યસાધકાનગણિતાન્ ચ સ્મરત
વ્યોમયાનજ્ઞાનસફલતાં ચ સ્મરત
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૩૧ ॥

ગણકચન્નાધારદૂરવાક્કેન્દ્રાણિ
કૃત્રિમગ્રહવાહ્યસંવહનકેન્દ્રાણિ
કાયતન્તુસ્તોમવાહિનીજાલં ચ
સંજ્ઞાપ્રચારણે સૌદામનીરયં
પ્રાકલ્યચન્દુકીકૃતધરણ્યાં હિ
તજ્ઞાનસંસ્કૃતેસ્તાડયત જયડિણ્ડિમમ્ ॥ ૩૨ ॥

વ્યોમશાસ્ત્રજ્ઞેષુ નિષ્ણાતમપ્રતિમ-
ધીશાલિનં ચન્દ્રશોખરં નક્ષત્ર-
-ગણગાત્રસીમાનમધિકૃત્ય સાધિતઃ
ચન્દ્રમયાદિતિ વિખ્યાતવરવિધિઃ

येन नोभेल्पदकजयिनं समादृत्य
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ३३ ॥

स्वातन्त्र्यपूर्वभारतदेशसञ्जात-
विदितडरगोविन्दभोराननामान-
मद्भुतपरीक्षकं येन प्रदर्शितो
श्रुवसूत्रग्रथनमार्गः प्रयोगैश्च
स्मरन्तो नोभेल्पायनोपार्जकं
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ३४ ॥

यलदूरवाण्यैव कर्षका वणिजश्च
कर्मकाराः स्वकार्यार्थमविरतमडो
सर्वत्र लीलया संलापमग्ना ङि
वैद्युतान्तर्जालतन्त्रेण जगद्विदं
करतलामलकवत् ज्ञानगोचरमभूत्
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ३५ ॥

कृतकधीयन्त्राणि गगने पतद्गवत्
ऽयने समर्थाणि शत्रुजननाशे य
यतुरद्गण्डेने वृद्धजनसेवने
गृहकार्यनिर्वहणतन्त्रे य मतिमतो
तद्यन्त्रसर्जने कारणान् संस्मृत्य
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ३६ ॥

वैद्यशास्त्रे प्रगतिरवितर्क्यसङ्कलतां
प्राप्ता नु नूतसङ्कलागदाः मानवं
स्वस्थं प्रकुर्वन्ति शल्यतन्त्रज्ञास्तु
लीलया युञ्जते ङ्यन्यदेडाङ्गानि
रोब्बोटयन्त्राणि शस्त्रवैद्यास्त्वडो
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ३७ ॥

विज्ञानयाने तु वेगेन सञ्चलति
भूगतोर्जव्ययात् उष्णतात्वेधते
ङिमानी प्रवडति य जलसम्बलवो भवति
वर्धते सागरः सीमानमुल्लङ्घ्य

दृश्यस्य वारको विज्ञानमेवास्ति
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ३८ ॥

जलवायुभूमिप्रदूषणमनियमितं
प्राणिनामन्तकः सद्यो भवेदिति हि
कथयन्ति विज्ञानिनो शृणुत तान् जनाः
सर्वथा प्रकृतिप्रदूषणस्तम्भनं
कार्यमित्यवगम्य तत्कर्म साधयत
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ३९ ॥

विज्ञानमुत्कृष्टसाधनं केवलं
मनुजो विविध्य तज्जनहितं साधयेत्
उपयुज्य सादरं नो चेद्दिनाशो हि
सकलजगतोऽस्माद् हि कारणात् ज्ञानेषु
मानवविवेचनज्ञानमतिरिच्यते
तज्ज्ञानसंस्कृतेस्ताऽयत जयडिण्डिमम् ॥ ४० ॥

- पद्यसूची

२१. गूगलस्तवः

(गूगल्लाम्नः अन्तर्जालतन्त्रस्य प्रशंसा)
“कुत्र किं कीयते वस्तु कुत्र विक्रीयते य तत् ।
किं मूल्यं य भवेन्मित्र” “गूगलं शरणं व्रज” ॥ १ ॥
“अस्वस्थमद्यमेऽपत्यं को गदः किं य भेषजम् ।
कुत्रास्ति वैद्यो मे भ्रूहि” “गूगलं शरणं व्रज” ॥ २ ॥
“भोजनाय क्व गच्छाम किं भाद्यं तत्र लभ्यते ।
किं मूल्यं य कि्यदूरं” “गूगलं शरणं व्रज” ॥ ३ ॥
“यलचित्रालयं कुत्र तत्र किं चित्रदर्शनम् ।
तत्र दर्शनवेला का” “गूगलं शरणं व्रज” ॥ ४ ॥
“कुत्रास्म्यलमिदानीं भोः कि्यदूरं हि मद्गृहम् ।
वर्त्मना केन गच्छानि” “गूगलं शरणं व्रज” ॥ ५ ॥
“विभ्रान्त्यै कुत्र गच्छाम तत्रासीदाम वा कथम् ।

तत्र पश्याम किं मित्रं “गूगलं शरणां प्रज” ॥ ६ ॥

“कोऽर्थः पदस्य तत् वाक्ये कथं सम्यक् प्रयुज्यते ।
समानार्थपदं किं स्यात्” “गूगलं शरणां प्रज” ॥ ७ ॥

“यित्राणि द्रष्टुमिच्छामि श्रोतुमिच्छामि गायनम् ।
छिच्छामि पठितुं ग्रन्थं” “गूगलं शरणां प्रज” ॥ ८ ॥

“शाखायां सडपाठी मे कुत्राद्येति कुतूहलम्” ।
“दृशकालततायामं गूगलं शरणां प्रज” ॥ ९ ॥

“येतुमिच्छसि किं पत्नीं पतिं जामातर् स्नुषाम् ।
नवोद्योगं तदा सद्यः गूगलं शरणां प्रज” ॥ १० ॥

“विमानरेल्-यानानां गमनागमनेषु किम् ।
विलम्बं सूच्यते मित्रं” “गूगलं शरणां प्रज” ॥ ११ ॥

“कुत्र वर्धति पर्जन्यः कुत्र शैत्यं कियन्मितम् ।
कुत्र सूर्यप्रभरता” “गूगलं शरणां प्रज” ॥ १२ ॥

“नगरे मम का वार्ता मद्देशे वा मडीतले ।
डीडासु जनसौष्ये य” “गूगलं शरणां प्रज” ॥ १३ ॥

“तत्त्वार्थशास्त्रविज्ञानगणिताध्ययने स्पृहा” ।
“सर्वज्ञानमहाद्वारं गूगलं शरणां प्रज” ॥ १४ ॥

“आत्मानन्दं मनःशान्तिं तृप्तिं वाञ्छसि वा यदिति ।
गूगलं सम्पदित्यज्य श्रीहरिं शरणां प्रज” ॥ १५ ॥

- पद्यसूची

२२. सिक्न्दरस्य यरमयात्रा

विजित्य नानाक्षितिपान् सलीलं सिक्न्दरः शौर्यवतां वरिष्ठः ।
रक्तप्रवाहार्जितवित्तराशीनादाय दृमः स्वपुरीं प्रतस्थे ॥ १ ॥

मार्गे गदग्रस्तमिमं नरेशं निष्पातवैद्या उपयेरुर्तार्तम् ।
तथापि कालेन विधेर्विपाकानृपः क्रमेण क्षयतां प्रपेदे ॥ २ ॥

तल्पे शयानः मरणावसन्नः चिन्ताग्निना भूरि विद्व्यमानः ।
आनाथ्य सेनाधिपतीन् बलिष्ठान् शनैरवोचत् स मृदुस्वरेण ॥ ३ ॥

ભો મે પ્રિયા: પશ્યત માં શયાનં મહીજસં ક્ષમાપતિસાર્વભૌમમ્ ।
અશક્તમલ્યાયુષમલ્પવીર્યં ચર્માસ્થિશેષં શિશુવદ્ હિ પાલ્યમ્ ॥ ૪ ॥

દૂરે સ્થિતાં માતરમુત્સુકેન દ્રષ્ટું મયાડશક્યમધન્યતાયા: ।
યૂયં ત્વિદાનીં કુરુત પ્રપૂર્ણાન્ ત્રયોડભિલાષાન્ મમ સાભિયોગમ્ ॥ ૫ ॥

વૈદ્યા વહેયુર્મમ મૃત્યુપેટીં નાન્યે શ્મશાનં પ્રથમાભિલાષ: ।
શ્મશાનમાર્ગે રજતં સુવર્ણં વિકીર્યતાં સમ્યગિતિ દ્વિતીય: ॥ ૬ ॥

હસ્તૌ મદીયૌ શવપેટિકાયા: વિલમ્બ્યમાનૌ ભવતાં તૃતીય: ।
ત્યજેત્ પ્રભુત્વં મરણાવસન્નં પ્રાયેણ રાજાનમિતિ બ્રુવન્તિ ॥ ૭ ॥

તાં યૂયમાર્યાં વિતથાં કુરુધ્વં ભૂયાત્ શુભં વોડધ દિવં વ્રજામિ ।
શ્રુત્વા ગિર: દુ:ખકરી: ઇમાસ્તે સપ્રશ્રયં ભૂપમિદં હ્યપૃચ્છન્ ॥ ૮ ॥

કર્તવ્યમસ્માભિરવશ્યમેવ હ્યભીષ્મસ્મદ્ધયિતપ્રભોસ્તે ।
પ્રષ્ટવ્યમત્રાસ્તિ તથાપિ રાજન્ એતેષુ કૃત્યેષુ તવાસ્તિ કોડર્ય: ॥ ૯ ॥

કુષ્ટ્રેણ રાજા સ્મયમાન ઈષત્ શનૈરવોચત્ શ્ૃણુતેમમર્થમ્ ।
વિનેશ્વરેચ્છામગદૈર્ન રુગ્ણં સ્વસ્થં કદાપ્યત્ર કરોતિ વૈદ્ય: ॥ ૧૦ ॥

સુવર્ણરૂપ્યાદિધનેષુ સાકં મૃતેન નૈતીષદપીહ લોકે ।
શિશુર્થયાગચ્છતિ રિક્તહસ્તસ્તથૈવ નિર્ગચ્છતિ વૈ મૃતોડપિ ॥ ૧૧ ॥

ઇતિ વદતિ મહીશે દણ્ડપાલાન્ મહાઢ્યાન્
અવિરલમવસન્નાસ્તેડપિ બાષ્પાનમુગ્ચન્ ।
ગતવતિ ધરણીશે સ્વર્ગમુત્સૃજ્ય સર્વ
જલધિમભિસસારેવાતિભિન્ના દિનશ્રી: ॥ ૧૨ ॥

- પદ્યસૂચી

૨૩. માર્ડેલાય શ્રદ્ધાઞ્જલિ:

યો જહ્નેડસિતવર્ણભૂપતિકુલેડવાડાઢ્ઠિકાભૂસ્થલે
યેન શ્વેતજનપ્રશાસનવિરોધાર્થં કૃતો વિગ્રહ: ।
યો શ્વેતૈ: બહુવત્સરાવધિ તનુદ્રીપે નિબદ્ધોડભવત્
યો પશ્ચાત્ સકલૈ: સિતાસિતજનૈર્દેશોષુ સમ્ભાવિત: ॥ ૧ ॥

राष्ट्राध्यक्षपदं मुदा सविनयं धीरेण येनार्जितं
 नोबेलभारतरत्नपदवीभाज्यो मलान् निःस्पृहः ।
 गान्धीमार्गचरः सदा स्मितभुजो लोकप्रियः सज्जनः
 मण्डोलाभ्यमखोदयाय भवते श्रद्धाञ्जलिं दधते ॥ २ ॥

- पद्यसूची

२४. साहं भीतिः

अज्ञानान्मे जननमभवत् पोषिता दुर्नयेन
 नैराश्यं मे दधिततनुजः सोदरः कालनाशः ।
 शत्रुवृद्धेरलघुकराणां पीडने य प्रजानां
 साहं भीतिर्दृष्टयवसतिः कष्टकं लोकमार्गं ॥ १ ॥

नैकान् वार्णान् भलु सरटवद्धारयन्ती सलीलं
 प्रप्यातास्मीत्यवहितमतिः कुत्रचित् गाढशङ्का ।
 आशाभङ्गकुत्री भलु युवजने ध्वंसिनी सुस्पृहायाः
 लक्ष्यच्छेत्री सरलमनुजानन्वहं क्लेशयामि ॥ २ ॥

अेकः स्वामी यमहमनिशं संस्मरन्ती प्रवेपे
 येनाज्ञाता मनुजमनसः सत्वरं प्रद्रवामि ।
 प्यातो लोके कुशलमतिभिर्विश्वजेता विवेकः
 तं ह्ये मर्त्यां प्रजत शराणां शून्यतां यामि शीघ्रम् ॥ ३ ॥

(छङ्गल्लिशः अन्तर्जालम्)

- पद्यसूची

२५. तुष्टिः

(३-५-४-४)

चित्रशालभमभिधावसि येत्वं तं अडीष्यसि कदापि न मित्र ।
 त्वं भविष्यसि यदा निरपेक्षः स्वैरमेव स उपैति भलु त्वाम् ॥ १ ॥
 तद्गद्वेव यद्वि वाञ्छसि तुष्टिं तां तु कदाप्यनुसृत्य न गच्छेः ।
 यद्युदास षव तिष्ठसि येत्वां स्वेच्छयैव भलु सा त्वभिधावेत् ॥ २ ॥

- पद्यसूची

૨૬. ગૃધ્રશશૌ

ઉત્તુડ્ગવૃક્ષે સસુખં નિષણ્ણં ગૃધ્રં કિયાહીનમવેક્ષ્ય કચ્ચિત્ ।
 ધરાનિવિષ્ટઃ શશકસ્તમૂચે સાધ્યા નુ કિં નિષ્ચિયતા મયાપિ ॥ ૧ ॥

કિં સંશયં મિત્ર, સુખેન તિષ્ઠેત્યુક્તો સ ભૂમૌ નિષસાદ તૂષ્ણીમ્ ।
 હન્ત ક્ષુધાર્તેન સ જમ્બુકેન વ્યાપાદિતો ભક્ષિત એવ તૂર્ણમ્ ॥ ૨ ॥

ઉચ્ચૈઃ સ્થિતસ્થૈવ હિ જીવયાત્રા સિદ્ધ્યેન્ન કુર્વન્નપિ કર્મ કિચ્ચિત્ ।
 અન્યોડનુવૃત્તિં યદિ કર્તુમ્મિચ્છેત્ ધ્રુવં વિનશ્યેત્ શશવત્ સ શીઘ્રમ્ ॥ ૩ ॥

(ઇડ્ગ્વિશ્ઃઅન્તર્જાલમ્)
 - પદ્યસૂચી

૨૭. બસ્તતુરડ્ગમૌ

કૃષીવલઃ પાલયતિ સ્મ કશ્ચિત્ બસ્તં હયં ચૈવ ગૃહે સ્વકીયે ।
 યદા હયસ્ત્વામયપીડિતોડભૂત્ સ વાજિવૈદ્યં ત્વરયાનિનાય ॥ ૧ ॥

પરીક્ષ્ય વૈદ્યઃ પ્રસભં તુરડ્ગમયચ્છદસ્માયગદં મહાર્દમ્ ।
 બભાણ ભોઃ ખાદ્ય જાયુનેમમશ્ચં સયત્ત્વ દિવસત્રયં ત્વમ્ ॥ ૨ ॥

ભવેત્ તુરડ્ગઃ સબલો નિરીતિઃ ભવેઃ સહર્ષસ્ત્વમપિ પ્રસન્નઃ ।
 યદ્યન્યથા ચેત્ પ્રસભં તુરડ્ગં હન્યા ન યાવત્ પ્રસરેદ્ધિકારઃ ॥ ૩ ॥

વિષકિમિગ્રસ્તહયાત્ યથાન્યજીવી લભેન્નામયદોષમાશુ ।
 તથાપ્રમત્તસ્ત્વમિમં તુરડ્ગં દિનત્રયં પાલય સાનુકમ્પમ્ ॥ ૪ ॥

આદેશમેનં શ્રુતવાન્ સમીપે સ્થિતઃ સ બસ્તોડવહિતસ્તદાનીમ્ ।
 કૃષીવલસ્ત્વશ્ચમખાદ્યત્તં દિનેડગદેન પ્રથમે યથોક્તમ્ ॥ ૫ ॥

ઉવાચ બસ્તો વિનયાન્વિતોડશ્ચં ભો મિત્ર શીઘ્રં સબલો ભવ ત્વમ્ ।
 યદ્યન્યથા ત્વાં કૃષકસ્તુ હન્યાદુત્તિષ્ઠ યત્નેન જિજીવિષુશ્ચેત્ ॥ ૬ ॥

ઉત્થાતુમશ્ચસ્તુ મનાહ્ ન ચેતે તથૈવ ચાભૂદહનિ દ્વિતીયે ।
 બસ્તસ્તૃતીયેડહનિ ભૂય એવ હયં કૃપાલુઃ સમુપાજગામ ॥ ૭ ॥

ઉવાચ કષ્ટે શ્ણુ માં શ્ચ એવ નિસ્સંશયં ત્વં યમસદ્મ ગન્તા ।
 યદિ ત્વમુત્તિષ્ઠસિ ચેન્ન મિત્ર યતસ્વ તસ્માદધુનૈવ શીઘ્રમ્ ॥ ૮ ॥

श्रुत्वा गिरस्तस्य उयस्तदानीं शनैः शनैः भीरुतयोदतिष्ठत् ।
 अस्तः सडर्षं व्यनदत्सुदीर्घं श्रुत्वागमत् भीतकृषीवलोऽत्र ॥ ९॥

पादैः स्थितं तं तुरगं विलोक्य सानन्दमुच्चैरवदत् स्वभृत्यान् ।
 अयं ममाश्रोडध गदाद्धिमुक्तः भूयान्मलो मे निलयेऽध अवे ॥ १० ॥

उनाम अस्तं तरसा सुपुष्टं पिबाम भादाम य अस्तसूपम् ।
 प्रायेण सत्कार्यपरो हि जन्तुः सुकर्माणां स्वेन लभेत नाशम् ॥ ११ ॥

(४३) ग्लिश्-अन्तर्जालम्)
 - पद्यसूची

२८. शुनकगीतम्

आत्मन्यप्यधिकं मयि त्वमनिशं सक्तो ददासि स्वकं
 कृत्स्नं यद्यपि ते मदीयमण्डुं भाद्यं स्थलं प्रेम य ।
 दत्तं मे वदनं यदानवरतप्रेमशा त्वया लिख्यते
 स्वर्गानन्दविडम्बनं मम तदा धन्योऽस्मि ते कुक्कुर ॥ १ ॥

सत्यं त्वं न भवेर्मदीयमपिलं बह्वाश्रयं जिवितं
 सम्पूर्णां न भवेत् तथापि शुनक त्वत्स्पर्शसौम्यं विना ।
 प्रेत्य त्वं यद्वि यास्यसि प्रियसभ स्वर्गोत्तरं सत्पदं
 स्वर्गं यापि विडाय तत्पदमहं गन्तास्मि निस्संशयम् ॥ २ ॥

- पद्यसूची

२९. गरुडस्तुतिः

या दूरदृष्टिस्तव भक्ष्यजन्तौ तथैव लक्ष्ये हि ममापि सम्भवेत् ।
 यथात्सि जन्तुं स्वमुभेनविष्टं तथैव भुञ्ज्यां ममपाणिनार्जितम् ॥ १ ॥

यथाद्वितीयः उयसेऽम्बरे त्वं तथैव धैर्येण मलयमाप्नुयाम् ।
 नैतद्विचित्रं यदभूर्गुरुत्तमन् वाडो उरेः सद्गुणवारिधे नमो ॥ २ ॥

- पद्यसूची

૩૦. વિહગઃ મધુકરશ્ચ

શ્રમાર્જિતં ત્વન્મધુ મિષ્ટમન્યે સુખેન મર્त्याઃ ખલુ ચોરયન્તિ ।
કથં ન ખિન્નોઽસિ વદેતિ પૃષ્ઠઃ ખગેન કશ્ચિન્મધુપઃ કદાચિત્ ॥ ૧ ॥
મુષ્ણન્તુ મૂઢા મમ કિં મનુષ્યા કરોમિ ભૂયો મધુ લીલયાહમ્ ।
યાવન્ન મુષ્ટે મમ કર્મદાક્ષ્યં મુષ્ટે ન કિચ્ચિત્ વિહગેત્યુવાચ ॥ ૨ ॥

(ઇડ્ગ્વિશ્ઃ અન્તર્જાલમ્)

- પદ્યસૂચી

૩૧. સ્વલ્પાભાવાત્ સમ્ભવેત્ સર્વનાશઃ

કીલાભાવાન્નોપયુક્તં ખુરન્નં તસ્યાભાવાન્નોપયુક્તસ્તુરઙ્ગઃ ।
અશ્વાભાવાત્ પ્રાયલન્નૈવ સાદી યુદ્ધે હાનિઃ પ્રાભવત્ સાધભાવાત્ ॥ ૧ ॥
યુદ્ધે ઘાતાત્ રાજ્યમેવ પ્રણષ્ટે કીલાભાવાદેવ રાજ્યસ્ય નાશઃ ।
સ્વલ્પાભાવાત્ સમ્ભવેત્ સર્વનાશઃ હન્તાનૂહ્યા હેતુકાર્યપ્રણાલી ॥ ૨ ॥

(ઇડ્ગ્વિશ્ઃનર્સરિ રૈં)

- પદ્યસૂચી

૩૨. છિદ્રાન્વેષી

“કૃતકશુકોઽયં વ્યથયતિ માં સુભૃશં કેન નિર્મિતો વદ મે ।
કર્તા કર્મણ્યપટુઃ સંશીતિર્મમ ન તન્નાસ્તિ ॥ ૧ ॥
કૃતકા ખગા મયા કતિ સુભગા વિહિતા ક્વ ચારુતા તેષામ્ ।
ક્વેદં વૈરુષ્યં ભોઃ અપસારયતેમમધુનૈવ ॥ ૨ ॥
કિમિદં શુકસ્ય તુણ્ડં, કો નિગદતિ કણ્ઠ ઇતિ શુકસ્યેમમ્ ।
શુકપક્ષૌ કિમિમૌ વદ? પાદૌ વક્રૌ નખા નિમ્નાઃ ॥ ૩ ॥
ઇત્યં જલ્પતિ સુચિરં કૃતકવિહગકૃતિવિચક્ષણે સહસા ।
તમભિભવન્નિવ કીરઃ તરસોદપતદ્ગવાક્ષાઢ્ઢૈ ॥ ૪ ॥

- પદ્યસૂચી

३३. कोऽसौ विकारः?

कार्याय कोष्ठे प्रविशामि पश्चादहं कुतोऽत्रेति विचिन्तयामि ।
 कुत्रापि गोप्यं तु निवेश्य पश्चात् तद्भस्तु कुत्रेति गृहे ल्यटामि ॥ १ ॥
 वृद्धेन मित्रेण शिरं प्रभाषे किं नाम तस्येति य तर्कयामि ।
 करोमि किं वैद्य वदेति पृष्टोऽगदङ्घ्रनं देहि ततो वदामि ॥ २ ॥
 - पद्यसूची

३४. अतिथिसत्कारः

“स्वागतं स्वागतं तुभ्यं शिराद्दर्शनमागताः ।
 अद्यास्माकं दिनं धन्यमर्कितसुभावलम् ॥ १ ॥
 (मयाद्य किं कृतं पापं तत्कृलोऽयं समागमः ।
 धनव्ययस्तथा कालहरणं मे भवेद्दुष्कृतम्) ॥ २ ॥
 अलङ्कृत सन्मान्या आसनानि यथासुभम् ।
 (पर्यामान्यासनान्यत्र न भवेयुरिति स्मृत्वा) ॥ ३ ॥
 आनन्दोदघिमग्नोऽहं त्वद्वालाश्चागता इति ।
 (मर्कटास्ते विनष्टे स्यात् सर्वं वस्त्वत्र भण्डितम्) ॥ ४ ॥
 ददाम पेयं किं भक्ष्यं ब्रूथ वाञ्छथ निस्त्रपाः ।
 (भक्षयिष्यन्ति प्रास्यन्ति सर्वं सद्यो यदर्पितम्) ॥ ५ ॥
 पुत्र्या मे गायनं यूयं श्रोतुमर्हथ सुस्वरम् ।
 (इतार्थोऽस्मि सुतां श्रुत्वा पलायन्ते यदिति द्रुतम्) ॥ ६ ॥
 “द्रष्टुं पुन्थलिकाशित्रं मे भाला आगतात्र वै ।
 अस्मत्साक्षात्करं दोषपूरितं क्षम्यतां यतः” ॥ ७ ॥
 इति किं वक्षि? सुकरमिदानीमेव तद्भवेत् ।
 भार्ये साक्षात्करं तेभ्यः यालयाशु विद्यक्षाणे ॥ ८ ॥
 “अस्मत्साक्षात्करं यापि सदोषम्” इति भाषसे? ।
 अहो, मम हि दौर्भाग्यं, क्षम्यतां करवाणि किम्? ॥ ९ ॥
 “स्वस्ति वोऽस्तु गमिष्यामो प्रातिवेश्यगृहं द्रुतम्” ।
 इति किं वदथ, क्षिप्रं मिलामो भवतात् शुभम् ॥ १० ॥

(સમ્પન્નં સુદિનં દિષ્ટયાડહો મે પત્યાઃ પ્રગલ્ભતા ।
વિદ્યુત્તન્તૂ સાધનસ્ય નિભૂતં વિચકર્ષ યા ॥)” ॥ ૧૧ ॥

(સાક્ષાત્કરઃ=ટેલિવિશન)

- પદ્યસૂચી

૩૫. મહાન્ત ઊચુઃ

તરોરધશ્વેદાદિ મુષ્ટિમાનમન્નં સુરાયાશ્વષકં ચ કાવ્યમ્ ।
ત્વં ગાનલોલા મમ પાર્શ્વતોડસિ સ્વર્ગાયતે કાનનમેવ કાન્તે ॥ ૧ ॥

કુરુ પ્રપૂર્ણા મધુપાનપાત્રં પ્રયાતિ કાલઃ પ્રસભં પ્રિયે ત્વમ્ ।
શ્વો ન પ્રસૂતં ચ વિચેતનં હ્યો યદ્યદ મિષ્ટ વદ કિન્ત્રુ તાભ્યામ્ ॥ ૨ ॥

(ઇડ્ગ્વિશ્ઃ એકૂર્ઠ્ કુઃ િથ્સ્ જેરાલ્ઃ રુબયત્ આકુઃ ં ઉમર્ ખયામ્)

પદ્ભ્યાં હિ ગચ્છન્ યદિ કુક્કુરઃ સાખે

જનપ્રશંસાં લભતે કદાચન ।

સા કેવલં તસ્ય ગતેઃ સુશક્યતાં

ન ચારુતાં સૂચયતીતિ નિશ્ચિતમ્ ॥

(ઇડ્ગ્વિશ્ઃ સામુયલ્ જાન્સન્)

બહવઃ પુરુષા લોકે મૂઢા એવ ભવન્તિ વૈ ।

યોડભિપ્રાયઃ બહૂનાં સઃ મૌઢ્યજન્થો ભવેદતઃ ॥

(ઇડ્ગ્વિશ્ઃ બર્દ્દેન્ રસેલ્)

યન્મયાડપરિવર્ત્ય તદ્યથા સ્વીકરવાણ્યહમ્ ।

દેહિ મે મનસઃ શાન્તિં દેહિ ધૈર્યં તથા પ્રભો ॥

યન્મયા પરિવર્ત્ય ચ કુર્યાં તત્પરિવર્તનમ્ ।

યથા તે ત્વભિજાનામિ વિવેકં દેહિ મે તથા ॥

(ઇડ્ગ્વિશ્ઃ રૈન્હોલ્ નીબૂર્)

મદુલ્કટેચ્છા વિહગસ્ય કૂજિતૈઃ પ્રશાન્તિમાપ્નોત્યહમપ્યમેયમ્ ।

પ્રહર્ષમાપ્નોમિ વિહગ્વાવન્મન્-મુખેન ગાયેઃ કિમપીશ્વર ત્વમ્ ॥

મમ ચેતસ્તવ પ્રેમણા શરીરાદ્ગગનં ગતં

ત્વયાહમુદ્ધૃતો દ્વાભ્યાં જગદ્ભ્યામભવં પ્રભો ।

समागतते तवाटित्ये द्रुतं मद्दर्षसीकरैः ।
 उन्नयेद्भारिधरवत् मध्येतस्तव तिग्मता ॥

(परिचयन्/छन्दःश्लेषः; जलालुद्दीन् इमि)
 न बुध्यन्ते मम गिरो न भोत्स्यन्ते कदापि ते ।
 दैहि तेभ्यः लुप्त्यं वा जिह्वामन्यां भडेश मे ॥

(उर्दूःमिर्जंा गालिब्)
 जगद् छि रङ्गः पुरुषास्तु नर्तकाः
 स्त्रियोऽभिनेत्र्यो प्रभवन्ति पश्यत ।
 निर्यान्ति केचित् प्रविशन्ति केचिद-
 त्रैको विधत्ते डिल नैकपात्रताम् ॥

(छन्दःश्लेषः; विलियं शेकस्पीयर)
 धनिकेभ्यो धनं लब्ध्वा निर्धनेभ्यो मतानि य ।
 नायकः प्रतिजानीतेऽन्योन्यभीतिनिवारणम् ॥

(छन्दःश्लेषः; मार्ड् द्वेन्)
 यद्वि नरकभयात्त्वां प्राप्नुयां उ प्रभो मां
 प्रडिणु नरकमेव स्वर्गकामो व्रजेयम् ।
 भवतु मम निषिद्धः स्वर्गमार्गो यद्वि त्वां
 अनुभवितुमडमिच्छुः स्वीकुरु त्वं द्रुतं माम् ॥

(अराबिड/छन्दःश्लेषः; राबिय अस्त्रि)
 अर्थोऽयमेव प्रजातन्त्रतायाः ।
 भृत्यो भवेयं न तस्मान्न भर्ता ॥

(अभ्रडां लिन्डन्)
 तवाग्रदृष्टिर्यद्वि वर्षसीमिता
 निधेहि शालिं दशवर्षसीमिता
 निधेहि वृक्षान् यद्वि सा शतं समाः
 सभेत्वमध्यापय बालकान् ध्रुवम् ॥

(सैनीसु; कन्डूःयूसियसु)

- पद्यसूची

३६. मुक्तकानि

धयं छि प्रार्थना भूयात् प्रत्यहं मे इपानिधे ।

यादृशं सुभमस्त्यध श्रोऽस्तु मे तादृशं प्रभो ॥ १ ॥

कृतं तत् गतं तत् न कार्यं न गम्यं ममात्रास्ति किञ्चित् ।

हर त्वं द्रुतं मां त्वदीयं परिष्वङ्गमेव प्रतीक्षे ॥ २ ॥

पुत्रे शावां प्रयाते गतवति पितरि केतुमगदं

याञ्चामादृत्य भर्तुः निधुवनसुष्पमिच्छोः प्रियतमा ।

भुक्ता श्रान्ता सुतुमा स्वपिति रमणामाश्लिष्य सुचिरं

स्वेदङ्किलनापराहे विगलितपरिधानाऽमितरतिः ॥ ३ ॥

(भ्रौभ्रौ पश्चात् यनौगुः मुनियतिसङ्घिता रम्यचरणा ।

अस्मिन् रम्यचरणानाम्नि नववृत्ते मगणरगणौ तदनु

भगणनगणौ पश्चात् यगणनगणौ अन्ते गुरुश्च भवन्ति ।

मुनियतिसङ्घिता समाक्षरान्ते यतिश्च सम्भवति ।)

दधितेक्ष्णगुणबद्धः स्वोद्योगाय तरुणो जिगमिषुः किम् ।

स्वगृह्णाद्भङ्गिर्गतो वा न छि देऽल्येव जानीते ॥ ४ ॥

तस्या मुपेन्दोः स्मितयन्द्रिका सा विनाशयन्ती स्वमरीचिजालैः ।

चिन्तातमः प्रेक्षकमानसाब्धौ आनन्दवीथीर्जनयाञ्चकार ॥ ५ ॥

सम्मार्जनीं स्वरसनां भलु मन्यमानाः

केचित् स्वचित्तशुचितां पुरुषा यतन्ते ।

कुर्वन्त एव क्लुषं परमानसं ते

दूष्यःा भवन्ति परिमार्जनधूलिदिग्धाः ॥ ६ ॥

गतं शोकप्रदं यैव भयप्रदमनागतम् ।

न चिन्तयन् स्मेरवङ्गो ज्वेद्धीरः क्षाणात् क्षणम् ॥ ७ ॥

यदि श्रद्धालुस्त्वं परिणामति नूढं प्रतिदिनं

भवेत्स्वप्नः सत्यं भवति घटना विस्मयकरी ।

स्वसामर्थ्ये धैर्ये भजसि दृढतां तोषजनीं

प्रभग्नास्वाशासु प्रभवसि पुनः प्रयतितुम् ॥ ८ ॥

(छङ्ग्विशः अन्तर्जालम्)

छर्षस्कीते बन्धुजने रुदन्नलमवातरम् ।

रोद्धिष्यति प्रियजने मृतिर्मेऽस्तु ङसिष्यतः ॥ ९ ॥

(७६)

कुतो मत्तः जुगुप्सन्ते त्वयि स्निह्यन्ति मानवाः ।
 षति पृष्टं कृतान्तेन जुवनं प्रत्यभाषत ।
 त्वं यतो दुःखं सत्यं मिथ्याङ्गं सुमनोऽरम् ॥ १० ॥

(७७)

पुरुषस्य त्रयो स्वप्राः मातृभावितयारुता ।
 जायाभावितजारिण्यः पुत्रभावितवैभवम् ॥ ११ ॥

(७८)

कोऽपि न हि पाठयत्युद्गिरणमञ्ज्यगं
 न च कुलनाशनं वारिधितरङ्गम् ।
 न तु वृक्षमञ्जनं वात्यां युवानं
 गेळिनीवरणं च सङ्ग्राह्यस्तानि ॥ १२ ॥

(७९)

प्रभररविमयूषैः कुल्लतां याति पुष्पं
 परिणामति विशुद्धं स्वर्णमग्नौ प्रतमम् ।
 प्रभवति नवनीतं मन्थनात् तडपात्रे
 प्रभवबुधविवादात् जायते विश्वतत्त्वम् ॥ १३ ॥

न त्वं सोऽङ्गं मन्यसे यं त्वमेव
 न त्वं सोऽसौ मन्यते यः परैश्च ।
 ज्ञातोऽस्मीत्थं वै परैरित्यवैषि
 नासि त्वं भोः केवलं श्रीशवेधः ॥ १४ ॥

वित्तस्थूते जनकजननीश्चित्रमादौ निधाय
 पश्चात्पत्न्याः तरुणवयसि न्यस्तमन्नाय शिखरम् ।
 प्राप्ते मध्ये वयसि तदनु स्थापितं पुत्रिकायाः
 वार्धक्ये वै अङ्गुलिनिहितं बालगोपालमूर्तेः ॥ १५ ॥

अधिरस्य जगन्मूकमन्धस्य च तमोमयम् ।
 तथा किङ्कर्तव्यतामौढ्यं विवेकरहितस्य वै ॥ १६ ॥

धनेन तोषो न कदाचनेति गाथास्ति सत्यं शृणु मां परन्तु ।

હરે કુરુ ત્વં ધનિનં તથા તદ્યથાર્થતામાત્મનિ સાધયેયમ્ ॥ ૧૭ ॥

ઘૃતિઃ શબ્દાત્ પ્રવહતિ દ્રુતં તસ્માદ્ધિ કેચન ।

બ્રાજમાના હિ દૃશ્યન્તે યાવત્ સંશૃણુમઃ ન તાન્ ॥ ૧૮ ॥

વિવેકહીનૈર્મનુજૈર્મદાવિલૈઃ કૃતં વિલોક્ય પ્રકૃતેઃ પ્રદૂષણમ્ ।

પ્રવાહભૂકમ્પયોધિવીચિભિઃ જનાન્ જઘાનાશુ જનાર્દનો રુષા ॥ ૧૯ ॥

- પદ્યસૂચી

૩૭. ચન્દ્રિકા

વણિગ્વરઃ કશ્ચિદુવાસ વિત્તવાન્ હરેઃ કૃપાપાત્રગતો સ્વકર્મણા ।

પ્રિયાસમેતો નગરે મહાપુરે સ્વધર્મમાશ્રિત્ય સુનન્દનાભિધઃ ॥ ૧ ॥

સુનન્દનસ્યાપ્રતિમા વધૂઃ ક્ષમા સ્વભર્તુરિષ્ટા ગુણરૂપસમ્પદા ।

પરસ્પરશ્રીપ્રથનેન બન્ધુરૌ નિશામૃગાઙ્ગાવિવ તૌ બભૂવતુઃ ॥ ૨ ॥

તયોર્ઘ્યોર્ધર્મ્યસુખેષુ સક્તયોરજાયતાપૂર્વસુખપ્રદા સુતા ।

પ્રમોદયન્તી પિતરૌ સ્વલીલયા શરીરબદ્ધાર્જિતસત્કૃતિર્યથા ॥ ૩ ॥

સુતમજામ્બૂનદવર્ણભાસ્વરા શિરીષપુષ્પાદપિ કોમલાકૃતિઃ ।

વિલોકનેનૈવ મહાર્ઘર્ષદા યથાર્થનામ્ની ખલુ ચન્દ્રિકાભિધા ॥ ૪ ॥

શિશુર્જનન્યાઃ સ્તનપાનવાઞ્છયા યદા રજન્યામરુદત્ પિતા દ્રુતમ્ ।

પ્રિયાભજાપ્રેમતુલાનવસ્થિતો પ્રસુમપત્ની કથમપ્યબોધયત્ ॥ ૫ ॥

યદાર્ભકઃ સર્તુમથ પ્રવર્તતે પુરઃ પ્રયાસેન શનૈઃ સ્વવક્ષસા ।

ત્રિવિક્રમક્રાન્તિનિભસ્તથોસ્તદા હિમાલયારોહણવન્મહોત્સવઃ ॥ ૬ ॥

તડિત્રભાવત્સ્ફુરદુજ્જવલસ્મિતં પ્રદર્શયન્તીં તનયાં યદૃચ્છયા ।

ક્ષમા નિજાકુલે વિનિવેશ્ય નિર્વૃતા મુહુર્મુહુશ્ચુમ્બતિ નૈવ તૃપ્યતિ ॥ ૭ ॥

વયોભિરપ્યર્થવિવર્જિતૈઃ શિશોઃ પિતા ત્વભિપ્રાયચયાન્ હિ બુદ્ધ્યતે ।

યથામ્બરે મેઘપરમ્પરાકૃતાવવૈતિ બાલો મૃગરૂપશૃંગ્ખલામ્ ॥ ૮ ॥

સ્વકાયમુદ્ધૃત્ય કરૌ ધરાતલે નિવેશ્ય જાનુદ્રયમપ્યસૌ સુતા ।

યદા પરિકામતિ વીક્ષિતું જગન્નિમજ્જતસ્તૌ ખલુ હર્ષસાગરે ॥ ૯ ॥

વિનાશ્રયં તિષ્ઠતિ ચન્દ્રિકાધ વૈ અહો પરિકામતિ ભિત્તિમાશ્રિતા ।

વિનાવલમ્બં ચલિતું પ્રવર્તતે પુરઃ સ્વશક્ત્યેત્યભવન્સમુત્સવાઃ ॥ ૧૦ ॥

कुतुडलप्रेरितयेष्टनोधता सुता यदा भ्राम्यति वेशमनि द्रुतम् ।
 तथा कृतो नूपुरशिञ्जितस्वनः कुटुम्भसङ्गीतलयः प्रतीयते ॥ ११ ॥
 मनोझमस्पष्टमुदीरितं तथा क्षमा यदाम्बेति पदं प्रशुश्रुवे ।
 विवेद सौम्यं परमं तथा मुनिर्मंडेशसालोक्ष्यपदे यथा भजेत् ॥ १२ ॥
 यदा सुता प्रश्नसुमैः शतैः क्षमामवाकिरद्रम्यपदैर्निरन्तरम् ।
 तदुत्तरप्राप्तिमुपेक्ष्य युम्बिता मुषेऽम्बया वाकप्रतिबन्धनाशया ॥ १३ ॥
 पुराणराभायाणामारतोद्धृताः कथाः पिता श्रावयति स्म यन्द्रिकाम् ।
 प्रदोषकाले नलिनैः सडात्मजाविलोचने मीलत इत्यपेक्षया ॥ १४ ॥

-२-

याते काले यन्द्रिकाभूत्सुमारी शालां यान्ती लृधमित्रैः समेता ।
 पित्रोस्तस्या इङ्गितेष्टार्थसिद्धौ प्रेम्णा सर्वं कुर्वतीरात्मतृष्यै ॥ १५ ॥
 पुत्र्यां शुभ्रैः ङासकल्लोलकेनैरानन्दोभ्यौ मञ्जयन्त्यामुभौ तौ ।
 व्याधिग्राहः प्राडरत् द्राक्षमां तामीर्ष्याग्रस्तं किं भवेद्वैवमेवम् ॥ १६ ॥
 व्याधेर्बाधां दृस्सडां सा कथञ्चित् सोढुं येते यन्द्रिकाक्षोभनीत्या ।
 आमानां वै शोभनाकाङ्क्षया यत् कुर्वन्त्याशाबाधनं सम्भवेत्तत् ॥ १७ ॥
 व्याधिव्याधो वागुरां ग्लानिरूपां प्रक्षिप्यास्याः कोमले श्वक्षणेदे
 भाभिन्नेर्णी रोदयाभास यावत् वैधान् भर्तानाययत्तावदेव ॥ १८ ॥
 वैधा रुग्णां नैकरीत्या परीक्ष्य काम्यादन्यं निर्णयं प्राप्तवन्तः ।
 रोगस्तस्या भेषजातीतवृत्तिं प्राप्तस्तस्माद्गुग्मः स्वास्थ्यमार्गः ॥ १९ ॥
 वैधा ऋचुर्नैगमं ते प्रियाया भेषज्यार्थं कुर्महे सर्वयत्नान् ।
 दैवायत्तं स्वास्थ्यमस्या धदानीं नोपेक्ष्यः स्यादादितो व्याधिवह्निः ॥ २० ॥
 काले काले सेव्यमाना स्वभर्त्रा मृत्योर्भाताऽभक्षयत् श्रद्धधाना ।
 सर्वान् जायू-वैधदत्तान् तथापि ग्रीष्मे कुल्येवाभजत्कार्यमाशु ॥ २१ ॥
 आर्ता तन्वी म्लानपुष्पोपमा सा स्वास्थ्यप्राप्तिं काङ्क्षमाणा कथञ्चित् ।
 द्रष्टुं याता तापसं सुप्रसिद्धं दीनानां वै ज्ञानिनो विष्णुकल्पाः ॥ २२ ॥
 पूज्य ज्ञानिन्नाश्रितानां शरण्यं दीना यादं प्रश्रिता त्वां प्रपद्ये ।
 व्याधित्रस्तामेकपुत्रीं य साध्वीं कारुण्याब्धे पाहि मामित्यवोचत् ॥ २३ ॥

सिद्धो वृद्धो तां दयापूर्णादृष्ट्याऽपश्यत् पश्चात् भीलिताक्षो बभूव ।
 पश्यन्ती सा तं मुनिं ध्यानमग्नं भ्रान्ते चित्ते कामपि प्राप शान्तिम् ॥ २४ ॥

शूलं व्याधेस्तत्क्षणादेव नष्टं दीप्ते दीपे ध्वान्तवत् गेडकक्षे ।
 विस्मृत्याधिं शान्तचित्ता यथाये साधौ पश्यत्यञ्जसोन्मील्य नेत्रे ॥ २५ ॥

आश्चर्यं मे ग्लानिरन्तर्दधाति त्वत्प्रेमौघप्लाविता वल्लरीव ।
 स्वार्थं किञ्चित् कामये नापि भूयात् पुत्र्याः स्वामिन् श्रुवने सद्विभूतिः ॥ २६ ॥

ज्ञानी तस्याः प्रार्थनां स्मेरवक्त्रः शृण्वन् तां स्वप्रेमदृष्ट्याभ्यधिगच्छत् ।
 वत्से माभीरित्यवोचत्तथैव प्रादात् पुत्र्यै गुड्यमन्त्रोपदेशम् ॥ २७ ॥

मन्त्रं तावत् त्वं प्रयुङ्क्ष्व त्रिरेव आले नो येत् निष्कलत्वं स गच्छेत्
 तस्मात् भूयात् दत्तमन्त्रप्रयोगः कृच्छ्रेष्वेव स्वल्पकार्ये न वत्से ॥ २८ ॥

धत्तं सिद्धश्चन्द्रिकां बोधयित्वा उर्षोत्सिक्तां तां क्षमामित्यवोचत् ।
 ब्रह्माण्डेऽस्मिन् शाश्वतं नास्ति किञ्चिन्निश्चिन्ताभूर्न्यस्य भारं रमेशे ॥ २९ ॥

साधुप्रोक्तां वायमास्वाद्यन्ती पुत्र्या साकं सा क्षमा शान्तचित्ता ।
 प्रत्यावृत्ता स्वालयं नष्टभीतिः सन्तः पोष्यश्रेयसे सिद्धुडस्ताः ॥ ३० ॥

चित्तं तस्या शारदाकाशतुल्यं स्वच्छं शान्तं सर्वदाभूत्तथापि ।
 प्राप्तिस्तस्याः संसृतौ सीमितासीत् रोगार्तागाढूर्ध्वलोकं जवेन ॥ ३१ ॥

तस्याः पुत्र्याः शोकसम्प्लावितायाः को वा लोके सान्त्वनं ङन्त कुर्यात् ।
 मातृप्राया का भवेदर्भकस्य मातानन्या देहिनां सर्ववन्दा ॥ ३२ ॥

मातू रूपं दृश्यते सर्वतोऽस्याः वाण्यस्पष्टं श्रूयते सर्वकाले ।
 स्पर्शः स्निग्धो भासते स्वप्नमध्ये वात्सल्याद्गर्भानशैली न लब्धा ॥ ३३ ॥

आष्वार्द्राक्षीमात्मजं सान्त्वयित्वा कोपाकान्तां स्मेरवक्त्रां यकार ।
 क्षुद्धाधां स्वां लीलया नावलोक्य प्रादादन्नं पीडयन्त्यै सुतायै ॥ ३४ ॥

सोढ्वा पुत्र्या दुर्नयं आव्यजतं तस्यै वृत्तिं सज्जनानां शशास ।
 स्वच्छायामाश्रितां वृक्षवत् सा पुत्री सम्यक् सर्वकाले ररक्ष ॥ ३५ ॥

सर्वं कालात् क्षीणतां गच्छतीति प्राज्ञानां सदृभाषितस्यानुरोधत् ।
 शान्ता भूत्वा यन्द्रिका जन्मदस्य सेवां कर्तुं गूढभाधा प्रयेते ॥ ३६ ॥

तातस्सोऽपि स्वात्मजाप्रीणनार्थं पत्नीप्रेमणा वञ्चितोऽपि स्वदुःखम् ।
 गूढन्तस्याः शिक्षणारोग्यवृद्ध्यै पुत्रीवक्त्रस्मेरबिम्बैर्ननन्द ॥ ३७ ॥

काले याते नैगमो कामविद्धो भार्याभन्यां लब्धुमिच्छामवाप ।
चित्रं नैतज्जुविनां स्त्रीसुभेच्छा सर्वेच्छासु प्रायशो दुर्निवार्या ॥ ३८ ॥

-३-

यन्द्रिकापि युवतिप्रभां दधौ कुल्लदुख्यकुचकुज्मलश्रिया ।
प्रापतुश्च जघने विशालतां कापि मोडककचिर्भुजे बभौ ॥ ३९ ॥

लोलमुग्धपरिधावकेक्षाणैर्वायुनुन्नतनुनीलकुन्तलैः ।
भीरुताक्तमृदुलासविभ्रमैर्नूपुरध्वनितमन्दसङ्कमैः ॥ ४० ॥

आयकर्षं वनिता अपि क्षणाव्यन्द्रिका ससुभमायतेक्षणा ।
किं पुनर्युवजनान् मडापुरे यौवनश्वरसुतमदेलिनः ॥ ४१ ॥

यन्द्रिकामडमपश्यमापणो नेत्रमेलनकृतौ तथा सड ।
प्राप्तसौभ्यमतुलन्वित्तिरितं स्निग्धयूनि तरुणेन केनयित् ॥ ४२ ॥

मद्गुडस्य पुरतः प्रयाति सा प्रत्यहं मम हि भाग्यदेवता ।
धन्यवोयदपरः कृती युवा यौवनस्य विविधा गतिर्ध्रुवम् ॥ ४३ ॥

अेकदाथ नगरस्य वाटिकां कामद्विग्धमनसा सुनन्दनः ।
सज्यथार निभृतं यदृच्छया कांश्चन स्त्रियमपश्यदागताम् ॥ ४४ ॥

सापि तं मुडुरवेक्ष्य नैगमं क्षौमवस्त्रवररत्नभूषितम् ।
स्वेङ्गितप्रकटने ङ्यशक्ततां प्राप्य पादपतलं गता ह्रिया ॥ ४५ ॥

अैक्षत प्रकटसङ्गमेच्छया नैगमः पृथुनितम्भशालिनीम् ।
मध्यमे वयसि संस्थितां स्त्रियं भामिनीमतनुसंडतस्तनीम् ॥ ४६ ॥

यूष्यवस्तिव हि योषितो वपुर्निर्निभेधनयनेन पीयते ।
तस्य वीक्षाएविधानलज्जिता दृष्टिपातभवनौ करोति सा ॥ ४७ ॥

आससाह मटनाभिपीडितो तां स्त्रियं विटपिमूलवर्तिनीम् ।
कासि देवि वद जन्म कुत्र ते श्रावयेति वनितां जगाह सः ॥ ४८ ॥

मत्पिता द्विवग्नात् पुरैव मामात्मजासङ्घितनष्टभर्तुकाम् ।
विदध्यनाथवनितां कलाभिधामित्युवाच ललनामणिः ह्रिया ॥ ४९ ॥

मामवेहि वणिजं सुनन्दनं प्राप्तवित्तबलवैभवं जन्म ।
गेहिनी मम गता द्विवं रुजा मां विहाय तनयां य द्दुःखिताम् ॥ ५० ॥

भामिनि त्वदनुरागयायकं मां वृणीष्व ससुभं सल त्वया
मद्भृडे तवसुता य वत्स्यतीत्यन्नवीत्स ललनां सुनन्दनः ॥ ५१ ॥

तस्य रुपविभवैश्च मोहिता पञ्चबाणविशिष्याभिपीडिता ।
कामवह्निशमनार्थमादृता स्वीयकार वचनं रतार्थिनः ॥ ५२ ॥

आखिलिङ्ग सुदृढं स कामिनीं तं युयुम्भ वदनेऽनपत्रपा ।
तत्क्षणादभवतां परस्परं कामतर्पणविधौ सहायकौ ॥ ५३ ॥

-४-

अपूर्णाकामः स समानकामां गान्धर्वमार्गप्रगृहीतपाणिः ।
द्वितीयभार्यां तनुजाद्वितीयां सुनन्दनः स्वालयमानिनाय ॥ ५४ ॥

दाम्पत्यसौम्ये निरतौ प्रकामं तौ दम्पती यापयतः स्म कालम् ।
सर्षीं स्वसारं सुमुष्णीमुमाभ्यां लब्ध्वाऽतुषद्विस्मितयन्द्रिकापि ॥ ५५ ॥

अन्योन्यसङ्गात्प्रथमानुर्षे सभ्यौ सदा द्वेऽथरतां नगर्याम् ।
तयोर्विडाराध्ययनानि यापि परस्परपस्थितिमाश्रितानि ॥ ५६ ॥

दिनेषु गच्छत्सु धनार्जनार्थं वणिग्जगामान्यपुरीं कदाचित् ।
लुण्ठकवर्गेरभिडन्यमानस्तत्रार्दितो ज्वितमुत्ससर्ज ॥ ५७ ॥

सौदामनीघातनिर्भं कठोरं वृत्तान्तमाकार्यं मृतेः स्वभर्तुः ।
पपात सद्यो भुवि मन्दभाग्या यङ्गन् योऽर्थैः शिशुवत् कला सा ॥ ५८ ॥

द्वितीयवैधव्यमवाप्य योषित्स्वभागधेयानि भृशं जगर्हं ।
मां प्राप्य दैवोपलतामधन्यां ङा नाथ मृत्योर्वशमामवान् त्वम् ॥ ५९ ॥

गाथास्ति पापी यदिति सिन्धुं तत्रापि गुल्हौ न जलेन सिक्तौ ।
त्वां सद्गुणार्ढ्यं परिणीय यन्मे वैधव्यदुःखं पुनरप्यवासम् ॥ ६० ॥

लब्ध्वा तरोराश्रयमार्तवल्ली ननन्द धृत्वा स्मितकुडमलानि ।
तस्याः सुभं तत् क्षणिकं बभूव बभञ्ज वृक्षं सलसा गङ्गेन्द्रः ॥ ६१ ॥

उत्तुङ्गसौधान् विरथय्य यित्ते तत्रावसं वैभवदर्पयुक्ता ।
अलन्तिवदानीं विभवैर्विडीना कथं करिष्यामि कुटुम्बरक्षाम् ॥ ६२ ॥

धत्थं प्रलप्य प्रप्राता विरेण पुत्र्यौ निरीक्ष्याश्रुमुष्णी कुमार्यौ ।
तयोर्भविष्यच्छुभकामनार्थं कुर्येण सा तत्र समाडिताभूत् ॥ ६३ ॥

पुत्री पुरैवाभिडता नित्या मातुर्वियोगादधुना पितुश्च ।

मृतिं दुरन्तां सडसा निशम्य दुःषाम्बुधौ गाढतरं ममज्ज ॥ ६४ ॥
 मात्रा विडीना कृपाया सुतमा कथं सखिष्ये जनकस्य मृत्युम् ।
 दैवं उतं उन्ति पुनः सदेति तथ्यं वयो उन्त मयानुभूतम् ॥ ६५ ॥
 वृक्षान्निपत्य प्रणितं शयानं बुभुक्षितो द्रागवधीन्मृगेन्द्रः ।
 दारिद्येकूपे पतितं क्षुधार्तं ददंश घोरः क्षयरोगसार्धः ॥ ६६ ॥
 पितः कथं मामबलां विहाय गन्तासि कृत्वा तनयामनाथाम् ।
 वात्सल्यपूर्णांमृततुल्यवाग्भिः को प्रीणयेन्मां सततं त्वदन्यः ॥ ६७ ॥
 अेवं प्रकामं रुदती कुमारी स्वभाष्यधारार्द्रमुष्णी त्रियामाः ।
 निनाय नैकाः प्रततान्धकारे निरस्तनिद्रा हृदि यन्द्रिका सा ॥ ६८ ॥
 शरीरयात्रा पुरतो छि गच्छेत् दुःखं सुभं याविगाणय्य लोके ।
 कलापि कौटुम्बधुरं वडन्ती वाणिज्यवृत्तौ निरता बभूव ॥ ६९ ॥
 कदापि पूर्वं न नियुक्तचित्ता वाणिज्यकार्ये गृह्णिणी कला सा ।
 अेकाकिनी पण्यकलानभिज्ञा भर्तुः पटे कर्तुमिषेष वृत्तिम् ॥ ७० ॥
 आवर्तपूर्णां सरितं गभीरां कथं तरेत् सम्पलवनासमर्थः ।
 भर्तृकियाकौशलसंश्रिता श्रीः काले गते क्षीणतरा बभूव ॥ ७१ ॥
 दासाश्च दास्यः भृतिमात्रतुष्टा भृतिं विना तत्यजुरामसेवाम् ।
 अन्याश्रयं भक्तुमनन्यमार्गा मृगा एवारण्यमवग्रहार्तम् ॥ ७२ ॥
 कर्माण्यनेकानि गृहोचितानि भूमार्जनादिश्रमसाधितानि ।
 भृत्यैर्विनासन्नकृतानि गेहे यदा कलागात् कुपथं तदैव ॥ ७३ ॥
 सुभोयितां भर्तृसुतां विमाता न्ययोजयत् कर्मणि दासयोग्ये ।
 सम्पद्यमानासु विपत्सु नृणां मनांसि नूनं कलुषीभवन्ति ॥ ७४ ॥
 क्व गार्डकार्यं क्व य पेववाङ्गी किं मार्जनय प्रभवेत् शिरीषम् ।
 मयूरपिच्छं अननाय वा किं यन्द्रातपस्ताण्डुलशोषणाय ॥ ७५ ॥
 सा यन्द्रिका पाककलानभिज्ञा नियोजिता पाकगृहे विमात्रा ।
 सर्वाणि दैनन्दिनभादनानि पक्तुं सकाले भलु निस्सहाया ॥ ७६ ॥
 प्रक्षालनं वेशमतलस्य पात्रसम्मार्जनं यांशुकधावनं य ।
 सर्वाणि कार्याणि छि यन्द्रिकाया भारा अभूवन् विधिदुर्विपाकात् ॥ ७७ ॥

-प-

यस्या उस्तौ कन्दुककीडयास्तां रक्तावधप्रापतुः कृष्णवर्णम् ।
 स्थालीवेशमक्षालनाय्यन्द्रिकायाः काले उन्त श्वक्षणात् त्वक्तवन्तौ ॥ ७८ ॥

या लेभन्त्या पत्रपृष्ठे व्यलेप्नीत् सा शोधन्त्या मार्जने न्यस्तयित्ता ।
 या विद्यार्थ पाठशालां प्रपेदे साध केतुं पण्यशालामुपैति ॥ ७९ ॥

यस्या वक्त्रं सर्वदासीत्स्मिताक्तं भवानं त्वद्य त्रासपूर्णा विवर्णम् ।
 यासीत् कन्या प्रस्फुरय्यञ्चलाक्षी साभूद्दीना व्याघ्रभीता मृगीव ॥ ८० ॥

रत्नस्यूतानर्धवासोसि यस्याः शर्वर्या य प्रास्फुरन्नभ्रदीभ्या ।
 अधाप्रातः पाककर्माविलानि भवानि प्रापुः पात्रनिर्णोककार्यात् ॥ ८१ ॥

आपूर्वाह्नि याडस्वपीत्यक्तयिन्ता सा जागर्ति द्राङ् छि सूर्योदयात् प्राङ् ।
 कष्टं नो येत् दण्डनं सा सडेत निःसन्देहं तर्जनां वा विमातुः ॥ ८२ ॥

भाहुं वामं यन्द्रिका स्वोपधानं कृत्वा श्रान्ता वल्लरीकोमलाङ्गी ।
 आर्तास्वप्शीत्कर्कशे दारुतल्पे या शेते स्म प्रस्तरे पिच्छपूर्णे ॥ ८३ ॥

योमासीत्प्राक्यन्द्रिकायाः सप्तीव सा मेने तामात्मकमर्थदासीम् ।
 तस्या भूषावेशरूपङ्कियासु दासीवत्तां यन्द्रिका सेवते स्म ॥ ८४ ॥

धत्वं दासीकर्मसु न्यस्तयित्ता श्रान्ता कार्यात् सज्वराभूत्कदाचित् ।
 मान्धं तस्या वीक्षमाणा विमाता भूयो भूयो दण्डयाभास तन्वीम् ॥ ८५ ॥

कोपाविष्टान्यानि कार्याणि यैव कर्तुं तामाज्ञापयत् निर्धृष्टा सा ।
 यस्या आसीन्नित्यकार्यञ्चशक्यं तस्या साध्यं किं भवेद्भित्तकार्यम् ॥ ८६ ॥

येकत्रासन् श्यामलाः पात्रपुञ्जा अन्यत्रासन् कश्मला वस्त्रमालाः ।
 किं कर्तव्यं यिन्तयन्तीत्यकस्मात् सस्मारार्ता पूर्ववाक्यानि साधोः ॥ ८७ ॥

येकान्ते सा साधुवर्षोपदिष्टं मन्त्रं भक्त्या कौतुकाङ्कान्तयित्ता ।
 नेत्रे रक्ते मीलयन्ती जज्ञाप तापग्रस्ता अद्भ्यपद्मासनार्ता ॥ ८८ ॥

मन्त्रं सञ्जघ्यादरेणाञ्जलिं य अर्ध्वा यक्षुष्यायताक्षयुन्मिमील ।
 यावत्तावत्कायनाप्राकृता स्त्री प्रत्यक्षाभूत्त्रिभ्रती दिव्यदीप्तिम् ॥ ८९ ॥

ज्योत्स्नाशुभ्रस्मेरवक्त्रा अभासे देवी काष्ठा दीपयन्ती स्वकान्त्या ।
 दृग्भ्यां सान्द्रां प्रेमपीयूषधारां सिञ्चन्त्यार्तकलेशसन्तापङ्ग्रीम् ॥ ९० ॥

मन्द्रस्पष्टश्वक्षणावर्णाभिरामैर्वात्सल्याक्तप्रेमपूर्णावर्षोभिः ।

वीरानादान्मञ्जुवैः सान्त्वयन्ती भीतां कन्यां दिव्ययोषिद्भभाषे ॥ ९१ ॥

मा भीर्वत्से विद्धि मां त्वत्सहायां मातृप्रायां त्वत्सुभोदकैर्क्रीम् ।

प्रोक्तैर्मन्त्रैः सत्परावाहितास्मि किं ते कार्यं किं यं कृच्छ्रं वदास्ति ॥ ९२ ॥

तस्या देव्याः स्नेहविमैर्वयोभिर्नष्टे तापे भीरुतां द्राग्विहाय ।

देवीं भक्त्या यन्द्रिका सम्प्राणभ्य मन्दं मन्दं प्रश्रिता प्रत्युवाच ॥ ९३ ॥

देवि त्वं मे प्रार्थनां पूरयस्व कृत्स्नं मध्यं कार्यजातं विमात्रा ।

दत्तं क्षिप्रं त्वत्प्रसादात्समाप्तिं यान्तु प्रीता मद्विमाता भवेथ्य ॥ ९४ ॥

वत्से कार्यस्थानमादेशयेति प्रोक्ता यावत् पाकशालां निनाय ।

गच्छन्त्यग्रे यन्द्रिका तावदेवापश्यत् भ्रान्ता कल्पनातीतदृश्यम् ॥ ९५ ॥

पात्राण्यासन् प्रस्फुरद्भ्रजशोभीन्यग्रेऽपूर्वस्वच्छवासांस्यभूवन् ।

स्वच्छो धौतः पाकशालातलश्च सन्निवृत्तं दुष्करं कार्यजातम् ॥ ९६ ॥

कार्यं सर्वं तत्परावृत्तदृष्ट्यां देव्यै तस्यां दर्शयन्त्यां क्षणोन् ।

अन्तर्धानं दिव्यरूपपागमत्सा संवृष्टाब्धं व्योम वै द्राक् जहाति ॥ ९७ ॥

तृप्ता दृष्ट्वा कार्यजातं समाप्तं देवी याता दृश्यथादित्यतुष्टा ।

द्भ्रन्नेत्थं बाधिता यन्द्रिका सा मन्त्रं व्यर्थं क्षुद्रकार्यं शुशोच ॥ ९८ ॥

मन्त्रः पूतो द्विविदेकात्प्रयोज्यो यस्मात्पावज्जुवमानन्दलाभः ।

भूयादित्यं चिन्तयामास तन्वी भद्रन्त्यज्ञा मक्षिकाः स्थूलरज्जवा ॥ ९९ ॥

सर्वं कार्यं चित्तवेगात् समाप्तं पश्यन्त्या वै श्लाघिता सा विमात्रा ।

दिष्ट्या देव्या दिव्यसान्निध्यलाभात् वृत्तं कार्यं डीति नावेत् कला सा ॥ १०० ॥

-६-

मन्त्रदूतविबुधस्त्रियमासां सङ्कुटाग्निशामनेऽतिसमर्थाम् ।

मातर्तं स्वबलदां गणयन्ती यन्द्रिकाथ दिनकर्मसु मग्ना ॥ १०१ ॥

चित्ततृप्तिरभजत् कृतकृत्यां शान्तता भुवमिवाशु दिनान्ते ।

यन्द्रिकां स्मितमुष्णीं सुकुमारीं सर्वतो निजरुचिं प्रकिरन्तीम् ॥ १०२ ॥

दास्यवृन्त्युचितवस्त्रवसानाप्यार्यभोग्यरुचिरुपगुणाढ्या ।

पश्यतां सपदि गणयन्तानां मानसं मृदुमतिः प्रममन्थ ॥ १०३ ॥

दास्यभावमनुसृत्य विमातुः पुत्रिकामनुचरत्यतिदृप्ताम् ।

यन्द्रिका पथि जवेन यदा तामापिबन्ति तरुणाः शितदृग्भ्याम् ॥ १०४ ॥

કુન્તલાલકતરડ્ગવિલાસં પશ્યતો યુવજનસ્ય તરુણ્યાઃ ।
 માનસેડપિ જનયત્યનિવાર્યં વીચિજાલમભિલાષમનોહ્ણમ્ ॥ ૧૦૫ ॥
 મન્થરાલસગતિર્વનિતાયાઃ સુમકામમનયત્તરુણાનામ્ ।
 જાગરસ્થિતિમનૂહ્યવિધાયાં મન્મથસ્ય તરુણેષુ હિ દૃષ્ટિઃ ॥ ૧૦૬ ॥
 મણ્ડિતાપિ વસનૈર્બહુમૂલ્યૈરાત્મજા તુ શુશુભે ન કલાયાઃ ।
 મત્સરાવિલમતિર્વિજગર્હ્ય ચન્દ્રિકાં યુવજને નિરતેતિ ॥ ૧૦૭ ॥
 ચન્દ્રિકાં સ્વનિલયેત્વસહાયાં મિત્રભાવમધિગમ્ય યયાથે ।
 કોડપિ સુન્દરતનુસ્તનુરૂપઃ સ્વેચ્છયાશ્રયમુપેત્ય ભિડાલઃ ॥ ૧૦૮ ॥
 મોહકધ્વનિમદમ્યવિલાસં સ્નિગ્ધશુભ્રમૃદુરોમવિશિષ્ટમ્ ।
 ચન્દ્રિકા નિજમિત્રમવેદીત્ તુલ્યશીલવિષયેષુ સુસાખ્યમ્ ॥ ૧૦૯ ॥
 ચન્દ્રિકામનુસરન્ગૃહકાર્યે વ્યાપૃતાં મૃદુપદૈરનિશં સઃ ।
 માવમાવિતિ વદન્ દરભીતઃ પૃચ્છતીવ ન દદાસિ પયઃ કિમ્? ॥ ૧૧૦ ॥
 ચન્દ્રિકા યદિ દદાતિ ન દુગ્ધં સત્વરં પદતલે વનિતાયાઃ ।
 પ્રશ્રિતં વિલુઠતિ સ્મ બુભુક્ષુઃ પ્રેમચોદકદૃશઃ પરિષિગ્ચન્ ॥ ૧૧૧ ॥
 દીયતે યદિ પયો નિજપાત્રે સત્વરં પિબતિ મીલિતનેત્રઃ ।
 ચિન્તયન્નિવ ધરા લયમીયાત્તેન કિં મમ પયો યદિ લબ્ધમ્ ॥ ૧૧૨ ॥
 ચન્દ્રિકાહુમધિરુહ્ય દિનાન્તે કન્દુકાકૃતિમવાપ્ય સ શેતે ।
 મૂકજન્તુરનુરાગનિબદ્ધઃ સ્નિહ્યતિ હ્યતિશયેન મનુષ્યે ॥ ૧૧૩ ॥
 મૂષકાન્ નિશિ હિનસ્તિ સખેલં પાકકોષ્ટવિઘસાદનદક્ષાન્ ।
 પ્રીણયન્ સ્વકલયા નિજગોખ્નીં ચન્દ્રિકાં સપદિ મૂષકભીતામ્ ॥ ૧૧૪ ॥
 ઇત્યમીપ્સિતપરસ્પરબન્ધૌ તૌ દિનાન્સપયતઃ કૃતકૃત્યૌ ।
 કોડવગચ્છતિ હરેરભિલાષં મિત્રતાહ્યસહજાપિ સુખાન્તા ॥ ૧૧૫ ॥

-૭-

તત્રાસીત્કથિતમહાપુરે નૃપાલઃ
 સદ્ગુણઃ પ્રથિતયશા ગુણાભિરામઃ ।
 ચન્દ્રાખ્યઃ સ્વવિષયપાલને ધુરીણઃ
 સન્તુષ્યન્ પ્રિયહિતકર્મભિઃ સ્વપૌરાન્ ॥ ૧૧૬ ॥

तस्यासीन्मदननिभो युवा तनूजो
विद्यावान् विनयभनिस्त्रिविक्रमाभ्यः ।
यं दृष्ट्वा पुरललनागणः प्रदध्यौ
सासूयं वरयति कामयं सुधन्याम् ॥ ११७ ॥

यन्द्रस्तं तनुजमपूर्वदृपभाजं
तारुण्ये निरुपमशोभया ज्वलन्तम् ।
द्रष्टुं द्राक् समुचितकन्यया समेतं
दाम्पत्ये समरसशालिनं व्यकाङ्क्षीत् ॥ ११८ ॥

पुत्रं सोऽगदतनुरागपूर्णावाया
विद्यायाः समधिगतोऽसि वत्स पारम् ।
तस्मात्त्वं परिणययोग्यं इत्यवैमि
तन्वीं त्वं सदृशगुणां वधूं वृणीष्व ॥ ११९ ॥

उक्तिं तामतिसुभ्रदां निशम्य पुत्रो
मानार्थं सपदि नियन्त्रितानुभावाः ।
स्वोद्गाढं निरुपमकन्ययानुमेने
तारुण्ये परिणयवाक् सुभावादा वै ॥ १२० ॥

सदृश्यास्तनयं चिन्तोभ्युत्तं त्वदर्थं
सद्गृत्ताः रुचिरमुष्मीश्च राजपुत्रीः ।
तासु त्वं वरय यदृच्छया मनोऽज्ञां
कन्यां या तव भविता छि धर्मपत्नी ॥ १२१ ॥

इत्युक्तः सविनयमभ्रवीन्नरेशं
भूगर्भे न भवति किं प्रशस्तवज्रः ।
अब्धौ किं वदतु लभामहे न मुक्ता
ओषध्यो गडनवनान्तरे न किं स्युः ॥ १२२ ॥

व्यासस्य प्रथितमुनेः किमाभिजात्यं
भालघ्नः सगरसुतो न किं कुलीनः ।
विश्वासो मितयथने न मेऽस्ति पुर्या-
मस्यां ते तृणकुटजेऽपि मे प्रिया स्यात् ॥ १२३ ॥

श्वाधित्वा स्वसुतविवक्षितं नृपालः
सम्मन्थ स्वछितजनैर्विवाहकार्ये ।

પુત્રાર્થે પરિણયઘોષણામસાધ્નો-
દેવં તન્નગરભટ્ટૈઃ પ્રગે વિધેયૈઃ ॥ ૧૨૪ ॥

ભોઃ પૌરાઃ શ્રુણુત નૃપસ્ય ઘોષણાં ભો
ઉદ્ગાહો નૃપતનયસ્ય નિશ્ચિતોઽસ્તિ ।
આયાન્તુ ત્વશિતપદેન પૌર્ણમાસ્યાં
પ્રાસાદં નિશિ સમલક્રુતાઃ કુમાર્યઃ ॥ ૧૨૫ ॥

આયાન્તુ ત્વશિતપદેન પૌરકન્યા
યુષ્માસુ પ્રભુતનયો મનોહ્રકન્યામ્ ।
સમ્પન્નામુચિતગુણૈશ્ચ રૂપલક્ષ્યા
જયોત્સ્નાયાં વરયતિ પૌરનૃત્યરડ્ગે ॥ ૧૨૬ ॥

ઇત્યેવં નરપતિઘોષણાં નિશમ્ય
કન્યાયાઃ કિલ જનની પ્રરૂઢમોહા ।
એકૈકા મધુમથનં રહઃ યયાચે
પુત્રી મે ભવતુ નરેશપુત્રપત્ની ॥ ૧૨૭ ॥

શ્રુત્વૈતત્સપદિ કલાપ્યુમાં સ્વપુત્રી
ભૂષાભિર્નૃપસદનોચિતૈશ્ચ વસ્ત્રૈઃ ।
ઐત્સુક્યાદલમકરોદ્દ્રુથાભિલાષા
માતૃણાં નિજતનયાઃ સદા મનોહ્રાઃ ॥ ૧૨૮ ॥

સંશ્રુત્ય શ્રવણસુખામપૂર્વવાર્તા-
મુઠ્ઠણ્ઠાં હ્યલભત ચન્દ્રિકાપ્યવર્ણ્યામ્ ।
કિં રાણઃ પ્રિયતનયસ્ય કમ્પપાણેઃ
સંસ્પર્શાત્તતપુલકા ન મામકીનાઃ ॥ ૧૨૯ ॥

ઉદ્યુક્તાં જનપસુતસ્ય નૃત્યગોષ્ઠી-
મૌત્સુક્યાદપરિમિતાજજવેન ગન્તુમ્ ।
વૈમાત્રીં પ્રણતમુખી મિથો યયાચે
ગચ્છેયં નૃપસદનં ત્વયા સહાહમ્ ॥ ૧૩૦ ॥

માત્સર્યં કથમપિ ગૂહિતું પ્રવૃત્તા
વ્યાચષ્ટે સ્મ મધુરસાવહાસવાગ્ભિઃ ।
હૃજે ત્વાં નૃપસુત એવ નાયયેદ્વૈ
મૃગ્યન્તે તવ સદૃશાઃ કુલીનનાર્યઃ ॥ ૧૩૧ ॥

श्रुत्वा तामभिभवकारिणीं दुरुक्तिं
 दासीव व्यथितमतिर्विनम्रमौलिः ।
 नोवाच प्रतिवचनं प्रसज्य कोष्ठे
 तत्याज प्राणतजनस्य को विकल्पः ॥ १३२ ॥

आयाता पुरललनासु पौर्णमासी
 प्रत्याशाकुवलयिनीर्विकासयन्ती ।
 अश्रयार्णवतसदनेषु संस्थितासु
 दारिद्र्योपहततृणावृतोदशेषु ॥ १३३ ॥

संसिक्ता डिमसलिलेन राजरथ्या
 आमोदा मलयजयन्धनप्रसूताः ।
 प्रासादा युवजनलर्षघोषशुष्टाः
 पौराणां मुदमवदन्निवापुरान्तम् ॥ १३४ ॥

औत्सुक्यं निरवधिकं गृहे कलायाः
 सम्भ्रान्ते भलु विदधे कलामुमां च ।
 स्मर्तव्यं भलु नरपस्य सन्निधाने
 वाग्दोषा दुरभिरुचिश्च गूढितव्याः ॥ १३५ ॥

नासाग्रे स्फुरदमलो मनोऽवजः
 कण्ठे याप्रतिभरुचिः प्रलम्बमाला ।
 नाभ्यन्ते कनकमयी मडार्धकाञ्ची
 नैराश्यं डिमु कथयन्त्यडो ङ्युमायाः ॥ १३६ ॥

गच्छन्त्यां तुरगरथेन सञ्जितेन
 वैमात्र्यां नरपगृहं सड स्वमात्रा ।
 द्विज्मूढा शिरमरुदत्स्वमन्दभाग्ये
 मार्जालं हृदि परिरभ्य यन्द्रिकार्ता ॥ १३७ ॥

मार्जालः परिपतति स्म सान्त्वनार्थं
 मा शोथीरिति वदतीव तामुपेत्य ।
 तिर्यञ्चः स्वडितजनस्य सर्वभावान्
 जानन्ति प्रकृतिगतेऽग्नितावबोध्यात् ॥ १३८ ॥

पश्यन्ती दश्यकिता बिडाललीलां

सस्माराभयवचनं मुनेः पुरोक्तम् ।
 प्रागेव प्रकटितसार्थकप्रयोगं
 संस्मृत्यामितसुषमामवाप तन्वी ॥ १३९ ॥

चित्ते तं समुचितसूयकं बिडालं
 वन्दित्वा प्रशमितधीर्दृढप्रतिज्ञा ।
 आसीना स्थिरकमलासनेऽजपत्सा
 साधूक्तं प्राणतवपुः कमेण मन्त्रम् ॥ १४० ॥

-८-

प्रसज्य देवी स्फुरद्गुणवलयप्रभा या प्रादुरासीत् जपकर्षिता पुरा ।
 प्रत्यक्षातां प्राप्य जगाद यन्द्रिकां वत्से प्रियं किं करवाणि तद्भद्र ॥ १४१ ॥
 यन्द्रप्रभायामधुना नृपात्मजो वृणोति पत्नीं नृपपालिते वने ।
 यास्याम्युदं तत्र यथा विभूषिता मातः कुरु त्वं करुणानिधे तथा ॥ १४२ ॥
 षटि भ्रुवाणां परिरिभ्य यन्द्रिकामाघ्राय मूर्ध्नि प्रजगाद देवता ।
 कूष्माण्डमेकं गृह्णाटिकाज्जवाद्युपानयापकवमपेतमार्दवम् ॥ १४३ ॥
 मार्जालमघ्रादिशतार्द्रलोचनं षण्णभूषकानानय ज्विनो द्रुतम् ।
 वनात् बिलाद्वाथ मडानसाद्वा त्वत्स्वामिनीभाव्यसुभ्रप्रदास्ते ॥ १४४ ॥
 श्रुत्वा निदेशं स दधाव निष्कुटं कुतूहलोत्साहभयप्रयोदितः ।
 वक्त्रे गृहीत्वा पृथुवान् बिलेशयान् क्षणात्प्रतीयाय कृतार्थतोद्धृतः ॥ १४५ ॥
 अत्रान्तरे सम्भ्रमनुत्तसाध्वसा प्रत्यागता गेहवनात् गृहान्तरम् ।
 प्रगृह्य कूष्माण्डमण्डपवर्तुलं यन्द्रोपमं मन्दजवेन यन्द्रिका ॥ १४६ ॥
 ततश्च कूष्माण्डमपूर्वकौशलान्निरूपयामास रथाङ्गिति दृढाम् ।
 निमेषमात्रेण रथं नृपोयितं देवी मडान्तं ससृजे स्फुरद्द्वयजम् ॥ १४७ ॥
 आदर्शवत् श्वक्षणमपूर्वसुन्दरं सुवर्णलिप्तप्रतिमाभिशीमितम् ।
 मडेन्द्रयानोपममैक्षतोत्सुका तं निर्निमेषा रथमेव यन्द्रिका ॥ १४८ ॥
 सुराङ्गना द्राक् यत्पुरस्तुरङ्गमान् संस्पृश्य मार्जालधृतान् बिलेशयान् ।
 व्यकल्पयत् पुष्टबलिष्ठबन्धुरान् प्रकाशयन्ती निजहस्तलाघवम् ॥ १४९ ॥
 विधाय सूतं सिततोत्रशोभितं तथाभुनैकेन दृढेन वीलयया ।
 अन्येन योधं शितभङ्गघाशिणं रथाभिपालं तरुणं विनिर्ममे ॥ १५० ॥

निमेषमात्रेण यकार यन्द्रिकां विभूषणैः पार्थिवकन्यकोचितैः ।
महार्धरत्नैः भयितैर्विभूषितां स्फुरत्प्रभामुष्टभवृन्ददीप्तिभिः ॥ १५१ ॥
सुवर्णसूत्रोत्तङ्कूलनिर्मितस्वरङ्गनारोयककञ्चुकावृता ।
अभूव सद्यो लसद्गुञ्जलप्रभा देवीकृपाधारभवेन यन्द्रिका ॥ १५२ ॥
सामोदपुष्पैः सुविविक्तवर्णकैः शिरोरुडा दक्षतयैव मण्डिताः ।
नेत्रे सुपक्ष्मेऽलजतां मनोज्ञतां तस्याः सुनीलाञ्जनसूक्ष्मरेभया ॥ १५३ ॥
रक्तौष्ठलेपेन जपासुमत्विषं सुप्तेन नारङ्गदलोपमाधरौ ।
अवापतुश्चन्द्रिकायाथलक्षितौ प्रसारयन्तौ तरुणार्कवद्भूतिम् ॥ १५४ ॥
अलञ्चकारारुणवर्णययिते तस्याः पदे स्फाटिकापादुकाद्भयम् ।
रभ्यं धनीभूतशशिप्रभानिभं कामप्यनूष्यश्रियमावलम्बिताम् ॥ १५५ ॥
अयं दिवास्वप्न एति भ्रमे स्थितां जगाद देवी स्मितपूर्वमादरात् ।
वत्से रथेन व्रज राजमन्दिरं सुसज्जितेन प्रसभं सुनिर्भया ॥ १५६ ॥
परं तु मा विस्मर यामदुन्दुभिर्निशीथमाभ्याति न यावदञ्जसा ।
तावन्नवर्तस्व गृहं नृपालयात्रो येत्विनश्येत्सकलं य कल्पितम् ॥ १५७ ॥
भूयाच्छुभं ते गमने मतिं कुरु प्रसन्नवङ्त्रा स्मितदीप्तपङ्क्तिः ।
एति भ्रुवाणा दिवमुत्पपात उ प्रसज्य देवी यपलेव भास्वरा ॥ १५८ ॥
मार्जालमापृच्छ्य सभायमुत्सुका रथान्तरे रत्नकुथास्तृते तले ।
निविश्य सूतं विनयेन यन्द्रिका दिदेश गन्तुं नृपसौधमञ्जसा ॥ १५९ ॥
रथ्यासु पौरा ललनां रथस्थिताभवेक्ष्य तारापथतः समागताम् ।
यन्द्रांशुमूर्तिं निशि विस्मयाकुलास्तां निष्कलङ्कं नियतं छि मेनिरे ॥ १६० ॥
दृष्टिप्रसूनैरनुरागसौरभैस्तामर्यमर्यं प्रथमानयौवनाः ।
स्थिता ध्वजालङ्कृतराजपङ्क्तौ न लेभिरे तृप्तिमनङ्गयोदिताः ॥ १६१ ॥
कन्याः कुलीना गुणरूपशोभिताः समानकामा नृपपुत्रलोभने ।
भ्लानत्वमापुः प्रसमीक्ष्य यन्द्रिकां कुशेश्यानीव दिनात्यये भृशम् ॥ १६२ ॥
कस्यात्मजेयं नरपस्य सुन्दरी कुतो रथोऽयं सुरयानसन्निभः ।
यदीक्षते राजसुतो मनागिमां भवेदनङ्गज्वरभाधितो ध्रुवम् ॥ १६३ ॥
वृथास्मदीयं सकलं प्रसाधनं विनापि तेनेयमुषेव दीपयेत् ।
एति भ्रुवाणा ललना उतेप्सिता न गूढितुं शुकुरवार्यमत्सरम् ॥ १६४ ॥

રથે નૃપાવાસસમીપમાગતે બહ્દ્રાઞ્જલિઃ પ્રત્યુદગાત્સસમ્ભ્રમમ્ ।
 વહન્ રથસ્થાં વનિતાં સ્વદૃષ્ટિભિઃ રાજપ્રતીહારગણઃ સુશિક્ષિતઃ ॥ ૧૬૫ ॥
 સૌભાગ્યવાન્નૂનમિમાં મનોહરાં નૃપસ્ય પુત્રો વરયેત્ હરીચ્છયા ।
 પ્રજલ્પતીત્થં બહુશો મિથો જને રથાત્પ્રસન્નાવતતાર ચન્દ્રિકા ॥ ૧૬૬ ॥
 યદા શનૈઃ સાચલદાયતેક્ષણા નિતમ્બિની મન્દગતિર્નૃપાલયમ્ ।
 તસ્યા અભિપ્ચ્યામૃતપાનકાઙ્કિણઃ સમાગતા રાજપથસ્ય પાર્શ્વયોઃ ॥ ૧૬૭ ॥
 તસ્યાં ચરન્ત્યાં નૃપપાલિતે વને છાયાસ્તરૂણાં સહસા તિરોહિતાઃ ।
 તસ્યા રુચ્યા સજ્જનસન્નિધેઃ ખલુ પ્રાયેણ ધાવન્તિ ભયાર્તદુર્જનાઃ ॥ ૧૬૮ ॥

-૯-

નૃપપાલિતપુષ્પવાટિકામગમન્ પૌરસુતા નિશામુખે ।
 અમરાલયરોહણે રતા ઇવ લક્ષ્યોન્નતિસમ્પ્રચોદિતાઃ ॥ ૧૬૯ ॥
 યદિ માં વરયેન્નૃપાત્મજો મમ પૂર્વાર્જિતપુણ્યસગ્ચયઃ ।
 ભવિતા યદિ નો તથાપિ મે રુચિરોદ્યાનવનાભિવીક્ષણમ્ ॥ ૧૭૦ ॥
 ઇતિ માનસતર્કબોધિતાઃ પરિણામે વિગતસ્મૃહા મુદા ।
 વ્યચરન્સવિલાસમડ્ગના નરપાલોપવને સુવિસ્મિતાઃ ॥ ૧૭૧ ॥
 નરપોપવને કલામુમા ભવતી પશ્યતિ ચન્દ્રિકાનિભામ્ ।
 કિમુ કામપિ સુષ્ટુ ભૂષિતાં વિચરન્તીમિતિ વિસ્મિતાબ્રવીત્ ॥ ૧૭૨ ॥
 ક્વ ભવેદિહ દીનસેવિકા દિનકાર્યેષુ રતા ગૃહે ભવેત્ ।
 ત્વજ મોહમિયં સુમધ્યમા નરપાલસ્ય સુતા હિ કસ્યચિત્ ॥ ૧૭૩ ॥
 ઇતિ માતુરુદીરિતેન સા મનસિ પ્રામશમા કથગ્ચન ।
 સ્વવિધાવભજત્સ્મૃહામુમા યુવતીનાં સુપતિર્વરેષ્ણિતમ્ ॥ ૧૭૪ ॥
 અથ રાજસુતે સુભૂષિતે સ્વવયસ્યૈઃ સહ નન્દનોપમમ્ ।
 કુસુમોપવનં સમાગતે જનઘોષો ગગનાન્તમસ્પૃશત્ ॥ ૧૭૫ ॥
 વિટપાશ્રિતરમ્યબર્હિણાન્ ક્વચિદુન્મત્તનદચ્છિલીમુખાન્ ।
 ક્વચિદાયતશીતશાદ્રલાન્ ક્વચિદામોદવહાન્ સુમોદ્ગમાન્ ॥ ૧૭૬ ॥
 ક્વચિદુલ્લસદાતવીરુઘઃ ફલભારાનતતુડ્ગપાદપાન્ ।
 વિવિધાકૃતિવાર્ણમોહકૈઃ કુસુમૈરાવૃતગુલ્મસગ્ચયાન્ ॥ ૧૭૭ ॥

अवलोकयतोऽभितो मुदा नृपपुत्रस्य लृटालयं द्रुतम् ।
 मदनः प्रविवेश लीलया निभृतं योषिदपाङ्घवर्त्मना ॥ १७८ ॥
 नवयौवनशोभिनीः स्त्रियो मणिरत्नाभरणैर्विभूषिताः ।
 विचरन्तीः सविलासमुत्सुका नृपपुत्रः प्रददर्श सर्वतः ॥ १७९ ॥
 यपलामिव योषितां गणो स्फुरदाह्लादकरुपशालिनीम् ।
 दरडासविलासमोहिनीं कमनीयां स ददर्श यन्द्रिकाम् ॥ १८० ॥
 स्मरसायकलक्ष्यतां गतः स शनैरायतलोचनोऽभ्यगात् ।
 स्मयमानमुभः प्रसन्नधीरबलां वेपथुमूर्तमानिनीम् ॥ १८१ ॥
 भयकारणमस्ति नात्र ते ललने त्वत्सुलुट्टित्यवेडि माम् ।
 मम मानसराज्ञि देडि मे तव पाणिग्रहणो कृतार्थताम् ॥ १८२ ॥
 मम उस्तपरिग्रहङ्कियामनुजानासि यद्वि प्रभावति ।
 प्रणयार्णववीचिसम्प्लवे परिषिक्तं कुरुषे चिराय माम् ॥ १८३ ॥
 धृति राजकुमारभाषितं श्रवणानन्दकरं निशम्य सा ।
 कुरुते न मतिं करार्पणे न निराकर्तुमनर्घयायनाम् ॥ १८४ ॥
 कदलीव मरुज्जवाडता प्रयकम्पो सुभृशं कृशोदरी ।
 अवलम्बनहेतुनेव तत्करमाशु प्रणयी समग्रतीत् ॥ १८५ ॥
 तरुणस्य करग्रसङ्गमात् पुलकस्वेदयुगेन आघिता ।
 तनुसंलननश्रिया प्रिया भजते कामपि नव्यभोग्यताम् ॥ १८६ ॥
 प्रसभं विचकर्षं किं अलाद्यथा तामवडद्भुजान्तरे ।
 स्वयमेव गतानुसृत्य तं क्षणमुग्धा न किमप्यवेत्तदा ॥ १८७ ॥
 रजनीचररश्मिरञ्जिते वरनृत्योचितभव्यकुट्टिमे
 मुदितेन ननर्त यन्द्रिका नृपपुत्रेण सडोत्सवप्रिया ॥ १८८ ॥
 नृपपुत्रसुलुट्टणैः सड प्रणनर्तुः प्रमदाः समुत्सुकाः ।
 न डि कापि भवत्यतर्पिता तरुणोत्साडमयं नृपाङ्गाणम् ॥ १८९ ॥
 डिमुवाय मिथस्त्रिविडमः डिमभूतात्मलुट्टुत्थमुत्तरम् ।
 सुतरां न डि वेत्ति यन्द्रिका क्षणिके स्वर्गसुभे पश्च्युता ॥ १९० ॥
 न य वेत्ति डि कालधावनं न य सा क्वाभ्यति नर्तने रता ।
 नववर्षजलार्द्रबर्हिणाननुकृत्य प्रयथाल लीलया ॥ १९१ ॥

अथ नर्तनलक्ष्मसागरे प्लवमाना सलसा ससाध्वसम् ।
धनगर्जितवत्प्रयावलं व्यशृणोत्थोरनिशीथदुन्दुभिम् ॥ १९१ ॥

उरिणीव मृगेन्द्रगर्जनश्रवणार्ता ञटिति प्रमुख्य सा ।
नृपपुत्रकरं भयद्रुता तमनापृच्छ्य धधाव माडपात् ॥ १९२ ॥

अवितर्कितनिर्गमात् स्त्रियाः मतिशून्ये भवति त्रिविक्रमे ।
स्मृतवत्यथ देवतावयः स्वरथं प्राद्रवदार्तभामिनी ॥ १९३ ॥

अगमद्धनिता यदा द्रुतं व्यगलत् स्फाटिकवामपादुका ।
त्वरयाकुलमानसाभला न वराडी तदवेद्रथोन्मुभा ॥ १९४ ॥

गृहमेत्य रथाध्वातरद्धनिता यावदलो तिरोऽभवत् ।
सकलो रथवाजिसारथिप्रकरस्तावदतर्क्यमायया ॥ १९५ ॥

वसनं य द्रुकूलनिर्मितं सलसा दासज्जोयितं क्षणात् ।
अभवन्मणिरत्नभूषणान्यगमन्मन्त्रलतान्यदृश्यताम् ॥ १९६ ॥

सुतया सल नर्तनाङ्गाणात् गृहमेत्य स्वनियोगतत्पराम् ।
अवलोक्य जलर्ष यन्द्रिकां गतशङ्का स्वसुभोधिता कला ॥ १९७ ॥

-१०-

नृपसुते स्मरमार्गाण्दरिते विलपति प्रियथैव विनाकृते ।
नृपभटास्वरया छि समानयन्नुपवनाधिगतां मणिपादुकाम् ॥ १९८ ॥

व्यलपतित्थमवेक्ष्य सा पादुकां कथमसि त्वमिडाद्य निशामुभे ।
सुमपदां स्पल्लितां य विसृज्य तामुपवने पदपांसुभिरावृता ॥ १९९ ॥

कथय कुत्र गता मम हृत्प्रिया कथय नाम कुलं य मम स्त्रियाः ।
कथमडो मम मानसनायिकां पथि विडाय वने न विलज्जसे ॥ २०० ॥

उतरथा न भवेत्तव दर्शनं मम गतिर्हि भवेदतिदुस्सलडा ।
नियतिरेव गतस्य तु कारणं लघयसि त्वमिमां मम वेदनाम् ॥ २०१ ॥

प्रियसुतं विलपन्तमथाब्रवीत् सपदि सान्त्वयितुं धरणीपतिः
तनुज कातरतां त्यज मा शुक्यः प्रियतमामचिरात्परिणोष्यसे ॥ २०२ ॥

प्रियतमाधृतराजतुपानडा तदनुपपदा भलु मृग्यते ।
मम भटैर्निपुणैः प्रतिमन्दिरं द्रुतमुपेत्य पुरेऽद्य सुनिश्चयम् ॥ २०३ ॥

नृपनिदेशधरैर्द्वि तथैव सा प्रकटिता नगरे मणिपाटुका ।
 युवतयोऽप्ययतन्त समुत्सुका बृहदभूत्पदमानमुपानन्दः ॥ २०४ ॥
 श्रुतवती नरपस्य सुनिश्चयं नृपभटान् स्वगुणं समुपाहरत् ।
 निजपदेन कला मणिपाटुकां समधिरोढुमुमां समयूयुदत् ॥ २०५ ॥
 रमयितुं जननीमिव निश्चिता अयततामुमशक्यमुमा वृथा ।
 क्व तनुगात्रवती मणिपाटुका क्व पृथुलश्चरणो जडयोषितः ॥ २०६ ॥
 तदनु मन्मथभाषत यन्द्रिका उतदशां विनयेन भिया कलाम् ।
 अभिलषे नितरामनुमन्यतां अनुपमामधिरोढुमुपानन्दम् ॥ २०७ ॥
 अथि कथं कृपाणा मणिपाटुकां समधिरोढुमिमां भलु वाञ्छसि ।
 प्रथितसत्कुलजोयितभाजनं भजति भृत्यजनस्य न लभ्यताम् ॥ २०८ ॥
 षति वयो भणितं कलया यदा नृपभटैः प्रसभं समुदीरितम् ।
 भवति नात्र मनागपि भिन्नता भृतकवर्गजनोऽप्यनुमुद्यते ॥ २०९ ॥
 स्मितमुष्णी दृढनिश्चययोद्विता सपदि तां स्फुरदुज्ज्वलपाटुकाम् ।
 अधिरुरोड सलीलमलज्जिता नृपभटोत्थमुदा सड यन्द्रिका ॥ २१० ॥
 -११-
 अथ राजभटाः प्रकुल्लवङ्गा विनयोपेतगिरा समाह्वयन्स्ताम् ।
 शृणु देवि पुरेशपुत्रपत्नी भवितासि त्वमभोधभाग्यशक्त्या ॥ २११ ॥
 परिधानमनाविलं वसाना दृढमच्छिद्रमितो नृपालयं त्वम् ।
 प्रज शीघ्रमुदेति भाग्यसूर्यो नृपपुत्रास्यमिषेण तावकीनः ॥ २१२ ॥
 शृणुत क्षितिपालयं व्रजामि प्रसभं कामदुधां समर्थ्य देवीम् ।
 समयः प्रतिपाल्यतां भवद्भिः कृपयेति प्रणतावदद्विनम्ना ॥ २१३ ॥
 प्रमदाऽतुलभक्तिभावपूर्णा मुनिदत्तं प्रभवं जज्ञाप मन्त्रम् ।
 स्वतनुं प्रणिधाय नैजकक्षे रडसि स्वस्थमना निमील्य नेत्रे ॥ २१४ ॥
 सपदि स्मिततोयसिक्तवङ्गा विबुधस्त्री शुभमूर्तिराविरासीत् ।
 तनये वद किं मयाद्यं कार्यं करुणा मे त्वयि सर्वदित्यवादीत् ॥ २१५ ॥
 कुरु राजसभाडभूषणैर्मा जननीं मे भगिनीं य भूषितास्त्वम् ।
 सृज देवि तथा रथं ससूतं शृणु याञ्छामिति यन्द्रिका ययाये ॥ २१६ ॥
 सुकरः भलु पुत्रि ते नियोगः कृतमित्येव मयात्र विद्धि भक्ते ।

ઇતિ યાવદ્દુવાચ દેવતા સ્ત્રી સકલં સૃષ્ટમભૂત્ હિ તાવદેવ ॥ ૨૧૭ ॥
 લસદ્ગુજ્જવલભૂષણૌર્વિવિકતૈર્વિમલક્ષ્મીમપરિચ્છદૈશ્ચ રામાઃ ।
 સુરયોષિદમોઘમાયયૈવ ક્ષણામાત્રેણ વિભૂષિતા બભૂવુઃ ॥ ૨૧૮ ॥
 પુરુહૂતનિયન્તૃતુલ્યસૂતો દૃઢપુષ્ટાકૃતયસ્સિતાસ્તુરડ્ગાઃ ।
 કનકોદકલિમશ્ડ્ગયુક્તો લઘુઘણ્ટાસહિતો રથશ્ચ સિદ્ધાઃ ॥ ૨૧૯ ॥
 તનયે તવ વાઙ્છિતં પ્રપૂર્ણં સકલં સ્થાસ્યતિ સૃષ્ટમત્ર તાવત્ ।
 નવવસ્ત્રવિભૂષણાનિ રાજા સુખિતો દાસ્યતિ વો શુભાય યાવત્ ॥ ૨૨૦ ॥
 ઇતિ યાવદ્દુવાચ દિવ્યયોષિત્ ક્ષણદેવ પ્રસભંડ્યભૂદદૃશ્યા ।
 અનિરીક્ષ્યગતેન તાવદેવ પ્રજહત્યાશુ કૃતિસ્થલં કૃતાર્થાઃ ॥ ૨૨૧ ॥
 ઉમયા સહ લજ્જિતા વિમાતા પ્રસમીક્ષ્યાચરણં હિ ચન્દ્રિકાયાઃ ।
 અપકારકૃતાં કૃતોપકારો બહુશો વર્ધયતે સતાં પ્રવૃત્તિમ્ ॥ ૨૨૨ ॥
 નિજમિત્રમનુદ્ધતં બિડાલં રથમારુહ્ય સહર્ષમાહ્યન્તી ।
 સહ તેન જગામયાડ્ગનાભ્યાં વૃતબાલા જનપાલયં જવેન ॥ ૨૨૩ ॥
 રુરુધે રથમાશુ ચન્દ્રિકાયાઃ પ્રતિહારઃ નૃપમન્દિરસ્ય માર્ગે ।
 અવદત્ પ્રતિષિધ્યતેડસ્ય જન્તોનૃપસૌધૈ નરપાણ્યા પ્રવેશઃ ॥ ૨૨૪ ॥
 યદિ ચેત્ શૃણુ મે પ્રિયો બિડાલઃ પ્રતિષિદ્ધોડસ્તિ મયા સહ પ્રવેષ્ટુમ્ ।
 જનપઃ કૃપયા ત્વયા નિવેદ્યો ન ભવેત્ સૌધવરે મમ પ્રવેશઃ ॥ ૨૨૫ ॥
 દરવિસ્મયરોષરજ્જિતાસ્યો દૃઢમેતદ્રથનં નિશમ્ય તન્વ્યાઃ ।
 ત્વરયા નૃપનિશ્ચયોપલબ્ધ્યૈ પ્રતિહારો નૃપસન્નિધિં જગામ ॥ ૨૨૬ ॥
 અવગમ્ય સમાકુલેન રાજા પ્રતિહારેણ યથાવદુક્તમર્થમ્ ।
 સ્મિતપૂર્વમભાષત પ્રહૃષ્ટો ધનગમ્ભીરરવેણ સાન્તવયન્ તમ્ ॥ ૨૨૭ ॥
 પ્રતિહાર ન તત્ર કાપિ ચિન્તા નિયમો મે ન હિ યુજ્યતેડબલાયામ્ ।
 ભવિતા ખલુ સા મમ સ્નુષા ભો અનુયાન્તુ પ્રમદાં શતં બિડાલાઃ ॥ ૨૨૮ ॥
 યદિ મૂકમૃગેષુ વૃત્તિરસ્થા ઇયતી પ્રેમમયી ભવેત્તદાનીમ્ ।
 ભવિતા નિયતં પ્રસન્નદૃષ્ટિઃ કરુણાર્દ્રાં નગરપ્રજાસ્વમુષ્યાઃ ॥ ૨૨૯ ॥
 સ્થિરતા હૃદયસ્ય વૈ પ્રશસ્યા લલનાયાઃ સ્વબિડાલપાલનાર્થમ્ ।
 નૃપપુત્રકરાવલમ્બનાશા સ્થગિતાહો કુરુતે હિ કાપિ નાન્યા ॥ ૨૩૦ ॥

नियमः परिपालितस्त्वयाळं अलु मन्वे तव गाढकर्मनिष्ठाम् ।
 व्रज नाथय सादरं सुभाग्यां मम पुत्रस्य समक्षमाशु तन्वीम् ॥ २३१ ॥

नृपवाक्ययमत्कृतिप्रदृष्टः प्रतिहारः पुलकावृताङ्गगात्रः ।
 समवामुमुदीरितां नृपाज्ञां प्रणतो अद्भकराञ्जलिश्चयाल ॥ २३२ ॥

-१२-

अथ नृपतनयः स्मरेण विद्भो निजदयितागमनस्य रम्यवार्ताम् ।
 स्वसदयञ्जनेनिशम्य लृष्टो दिनकरतममडीव वर्षपाते ॥ २३३ ॥

अनुपमदयितां निनीषमाणो जनपसुतः प्रययौ सुदृत्समेतः ।
 निजभवनमुपे स्थितां सुकन्यां वदनरुचैव दिशो प्रदीपयन्तीम् ॥ २३४ ॥

अतिशयभयसिक्तवामपाणिं स्वकरतले परिगृह्य यन्द्रिकायाः ।
 स्वपितृभवनमेव लज्जितां तां पितृनमनाय निनाय राजपुत्रः ॥ २३५ ॥

अविरतमनुयाति तां बिडाले अनयद्गुणे ललना कलामुमां य ।
 नरपतिनिलयं न डैः प्रशस्या स्वजनवदन्यजनेषु वृत्तिरस्याः ॥ २३६ ॥

दयितनिजसुतं प्रियासमेतं प्रणतममोघशुभाशिषां वयोभिः ।
 नरपतिरमितोत्सवोऽभ्यषिञ्चत् किमिड सुभं जनकस्य पुत्रभूतेः ॥ २३७ ॥

सुतपरिणयमङ्गलार्थसिद्धयै निजसखिं य समादिदेश राजा ।
 भवतु सकलवैधकार्यजातं नगरजनस्य सुभार्थमित्यवोचत् ॥ २३८ ॥

समुच्चितसुजने विमातृपुत्रीं घटयितुमैच्छतुमां य यन्द्रिका सा ।
 सविनयमवदत्स्वरागपात्रं यदि भवितेदमळं ध्रुवं सुदृष्टा ॥ २३९ ॥

स्वसुतपरिणये निविष्टचित्तश्चतुरमतिस्साखिवस्तदा बभाषे ।
 निरवधिकगुणो युवा सुउप्री मम सुत अेव भवेद्गुमोपयन्ता ॥ २४० ॥

अभजत लृद्यं सुभं कलाया निजतनुजोपयमप्रकल्पनोत्थम् ।
 विक्रयसुभरुचिं बभाज तन्व्या मुभमनिरीक्षितमङ्गलाढुमायाः ॥ २४१ ॥

तदनु सपादि मन्डलासमूर्तिः सखिवसुतो गिरिशाभिधो बभाषे ।
 प्रियतमपदवीं दधीत रम्या यदि मयि मत्सुभमेत्यपूर्वकाष्ठाम् ॥ २४२ ॥

विकसितकुसुमे पपात भृङ्गो नवमकरन्दिपासितो ङि दिष्ट्या ।
 रुचिकरमभवत्भिषकप्रदत्तं शिवदयया ङितमातुरस्य पथ्यम् ॥ २४३ ॥

न किमपि ललना शशाक वक्तुं विलसदपाङ्गदृशो भृशं ङिलोयुः ।

स्मितसहितपरस्परक्षेत्रैस्तत् तरुणयुगं निजसम्भतिं बभाषे ॥ २४४ ॥

-१३-

पौरान्ध्रमज्जयतलौडिकडर्षसिन्धौ
पृथ्वीशपुत्रसुभदामलयन्द्रिकाभा ।
संश्रुत्य ते नृपपथेषु विवाडयुग-
वार्तां मिथो शुभकरीं बडुधा शशंसुः ॥ २४५ ॥

उद्गाडसम्भ्रमविधिं पथि धुष्यमाणां
श्रुत्वा भटैर्निजसुभाय यदृच्छयैव ।
कर्माणि वृत्तिसञ्जानि विहाय पौराः
रथ्यास्वलङ्कुरणकर्मणि सम्प्रवृत्ताः ॥ २४६ ॥

डैश्चित्स्वसौधशिभरेषु य यत्वरेषु
संस्थापिता गगनयुम्बिलसत्यताकाः ।
कुड्यानि सन्निकरस्य सुधावलेपैः
नूत्नश्रियंल्युदवडन् पुरि राजमार्गे ॥ २४७ ॥

रथ्याः सुगन्धिडिमशीतलवारिसैडैः
अभलानपुष्पनिययग्रथितार्द्रुडारैः ।
कन्दर्पचित्रकूलडैर्निशि दीपवृक्षैः
कामध्यपूर्वसुषमामतुलामवापुः ॥ २४८ ॥

पौराः प्रभोर्वरनिमन्त्रणामाददानाः
स्वस्थानयोग्यमणिमौक्तिकभूषिताङ्गाः ।
स्वच्छप्रशस्तवसनाः शतशो समेताः
देवेशसन्निलराजतराजसौधे ॥ २४९ ॥

राड्यासड स्वप्रकृतीः स्वयमेव राजा
सप्रश्रयं ल्यससभाजत राजसौधे ।
यन्द्रो नभस्युडुगणान् दयितान् ससन्ध्यः
सुस्वागतं न डिमसौ वदति प्रदोषे ॥ २५० ॥

कन्याद्वयी परिणये धनिडैश्च दीनैः
औद्गाडिडैर्बडुविधैरभिवर्षिताभूत् ।
आशीर्भिरीप्सितकूलप्रदवेदवाड्यैः
नोपायनं भलु सुभाय यथा सदाशीः ॥ २५१ ॥

सन्तर्पयन्ति सकलान् स्म नरेशसूदाः
स्वादोदनैश्च घृतमर्जितमक्षयभोज्यैः ।
द्राक्षाभ्रदाडिमरसोद्धृतयोष्यपेयैः
ताम्बूलपूगमधुसंस्कृतयर्व्यलेख्यैः ॥ २५२ ॥

नात्राभवत् परिणतो न युवा न बालः
योऽन्नप्रदानमनुभूय न तृप्तिमाप ।
नैवाभवच्च युवतिः स्थविरा कुमारी
योपायनं न परिगृह्य विवेद तुष्टिम् ॥ २५३ ॥

राजस्नुषाभिमतमेतदिति भ्रुवाणैः
तत्तत्पशूयितनवीनसुसिद्धभाद्यैः ।
सम्प्रीणिता नगरगोम्रजपक्षिवृन्दः
मार्जालकुक्कुराणा धरणीशामृत्यैः ॥ २५४ ॥

अध्वौ स्वभर्तृसङ्घितेऽमितभोगाभाग्ये
पादार्यनाय जननीमभिजग्मतुस्ते ।
दुःखं सुखं च युगापत् ख्यनुभूय माता
वर्षातपाडतधरेव बभौ विभूढा ॥ २५५ ॥

सप्रश्रयं स्वजननीं प्रणिपत्य पुत्र्यौ
बाष्पावरुद्धवयसागदतां विनम्रे ।
अधप्रभृत्यपगतं तव कृच्छ्रजातं
मातस्त्वमास्व ससुखं भवनेऽस्मदीये ॥ २५६ ॥

माता विडस्य जनसंसदि सानुतापं
लज्जानुलिप्तवयसा न्यगदत्स्वपुत्र्यौ ।
तुष्टास्मि भोः सपदि यन्द्रिकयोपदिष्टा
नास्तीह कार्यमधुना मम जागृताहम् ॥ २५७ ॥

वाराणसीं जिगमिषामि ममात्मशान्त्यै
पायात् उरिः पुरजनान् सकलांश्च युष्मान् ।
यस्याऽङ्घ्रियुग्ममनिशं मनुजाः स्मरन्तः
विन्दन्ति शाश्वतसुखं तमलं श्रयामि ॥ २५८ ॥

ओकाकिनी नु कथमेषि विहाय पुत्र्यौ

મા ગા ઇહ ક્ષપય કાલમિતિ બ્રુવાણામ્ ।
પુત્રીમુમામવદદીપ્સિતનિર્ણયાં માં
રુન્ધે ન કોડપિ શમથં ભજ મા શુચસ્ત્વમ્ ॥ ૨૫૯ ॥

માતુઃ શ્રુત્વા ગિરિવદ્યલં નિશ્ચયં તં બિડાલઃ
તસ્થાઃ કોડં પ્રતિ યતમનાઃ પુપ્લુવે ચન્દ્રિકાક્રુતાત્ ।
એકાકિન્ચૈ સહચરસુખં રક્ષણં ચ પ્રદાતું
તિર્યગ્જન્તુઃ સ્વઋજુચરિતૈર્દર્શયિત્તથ્યમાર્ગમ્ ॥ ૨૬૦ ॥

માર્જારેણાન્વહમનુસૃતાગાત્ કલા પુણ્યકાશીં
ભર્ત્રાશ્ચસ્તા પ્રિયસહચરી ચન્દ્રિકા દીપયન્તી ।
રાણઃ સૌધં પુરજનપદાન્ સ્મેરવક્ત્રા ભભાસે
ભુગ્જાનેષ્ટાન્ યુવસમુચિતાન્ ધર્મ્યકામાન્ સમૃદ્ધાન્ ॥ ૨૬૧ ॥

ચન્દ્રિકાપ્રકાશનાનન્તરં રચિતાનિ કાનિચન પદ્યાનિ
- પદ્યસૂચી

૩૮. વૃત્તકુસુમાર્પણમ્

પૂર્વાર્ધ
યોગમુદ્રામુપારૂઢે નરસિંહં હૃદિ સ્મરન્ ।
વૃત્તલક્ષણાજિજ્ઞાસુઃ નામસદ્ધીર્તનં હરેઃ ॥ ૧ ॥
કુર્વન્નાપ્રોત્વવગમં વૃત્તાનાં લક્ષણે જવાત્ ।
ઇતિ સચ્ચિન્ત્ય યતતે કર્તુમેષાં કૃતિં હિયા ॥ ૨ ॥
ગોરુરુગ્રામસગ્જાતઃ શેલ્વપિલ્લૈસુતોડલ્પધીઃ ।
મૂર્ત્યુપાહ્નઃ શ્રીનિવાસઃ સાવધાનં નિબોધત ॥ ૩ ॥
પ્રારમ્ભકાંશાઃ શાસ્ત્રસ્ય પૂર્વાર્ધેડત્ર દર્શિતાઃ ।
હ્રસ્વાક્ષરોચ્ચારણાય યઃ કાલઃ સમપેક્ષિતઃ ॥ ૪ ॥
સ એકમાત્રામિત ઇત્યુચ્યતે પૂર્વસૂરિભિઃ ।
દીર્ઘાક્ષરમનુસ્વારવિસર્ગાન્તાક્ષરાણિ ચ ॥ ૫ ॥
માત્રાદ્વયમિતાનીતિ ચ્ચન્દઃશાસ્ત્રે નિગદ્યતે ।
સંયુક્તાક્ષરપૃષ્ઠસ્થં દ્વિમાત્રમિતિ ગણ્યતે ॥ ૬ ॥

इस्वाक्षरं येत्पादान्ते द्विमात्रं तदपि स्मृतम् ।
 अेकमात्रामितः कालः लघुरित्यादृतैर्बुधैः ॥ ७ ॥
 द्विमात्रप्रमितस्तावद्गुरुरित्यभिधीयते ।
 छन्दसां लक्षाणां वक्तुं सुकरं भवतादिति ॥ ८ ॥
 अक्षराणि त्रिंशः पद्यै गुह्यितान्यादितः कृमात् ।
 तमक्षरगणं प्राहुः वृन्दं त्र्यक्षरसम्मितम् ॥ ९ ॥
 लघ्वाद्विद्यगणः प्रोक्तः रगणः लघुमध्यमः ।
 लघ्वन्तस्तगणश्चाथ गुर्वादिर्भगणः स्मृतः ॥ १० ॥
 गुरुमध्यस्तु जगणः गुर्वन्तः सगणो भवेत् ।
 नगणः स्यात्सर्वलघुर्मगणो लघुवर्जितः ॥ ११ ॥
 यत्रावश्यो विरामः स्यात् पद्यवाचनकर्मणि ।
 तत्स्थानं यतिमाहुः सा पादान्ते नियता भवेत् ॥ १२ ॥
 यतिस्थाने पदान्तस्स्यादितिच्छन्दोविदां मतम् ।
 प्रदर्शन्तेऽत्रोत्तरार्धे लृधवृत्तानि कानिचित् ॥ १३ ॥
 समवृत्तस्याधपादे दृश्यते वृत्तलक्षाणाम् ।
 यत्राक्षरगणस्याधमक्षरं गणसूचकम् ॥ १४ ॥
 “यशस्विन्” यगणं भ्रूते “रक्ष मां” रगणं तथा ।
 “तृप्तोऽस्मि” तगणं वक्ति “सततं” सगणं तथा ॥ १५ ॥
 भगणं “भार्गवपदं सूचयत्यत्र पश्यत ।
 “जयन्तपदमेवं हि जगणं सूचयेद्विड ॥ १६ ॥
 तथा “निमिषशब्दस्तु निर्दिशेन्नगणं स्तुतौ ।
 “माजाने” मगणं भ्रूते “उरे” लघुगुणं तथा ॥ १७ ॥
 स्तोत्रे “विषणोऽथवा “शौरे” गुरुद्वन्द्वे प्रयुज्यते ।
 पुनरुक्तिनिरोधार्थं युज्यन्तेऽन्यपदानि च ॥ १८ ॥
 क्वचिद्विद्यगुरुद्वन्द्वं गुरुद्वन्द्वं गुरु क्वचित् ।
 पृथङ्निर्दिश्यते तत्र छेतुर्यतिनिबन्धनम् ॥ १९ ॥
 पद्योत्तरार्धे दत्तौ स्तः यतिवृत्तस्य नाम च ।
 गुणाश्च वसवश्चैव मुनयोऽन्यपदानि च ॥ २० ॥

સડ્ધ્યાવાચીનિ યુજ્યન્તે યતિનિર્દેશને ક્વચિત્ ।
ન સર્વેષાં તુ વૃત્તાનાં લક્ષણાં દિશ્યતેડધુના ॥ ૨૧ ॥

નિર્દેશેદન્યવૃત્તાનિ યથાનિર્દેષ્ટમજ્જસા ।
બાલ એવ યથાશક્તિ ચ્છન્દોવ્યુત્પત્તિહેતુના ॥ ૨૨ ॥

ઉત્તરાર્ધ

તૃમોડસ્મિ તુષ્ટોડસ્મિ જયન્ત શૌરે
ગોવિન્દ નારાયણ કૃષ્ણ વિષ્ણો ।
નામ્નેન્દ્રવજેતિ વદન્તિ લોકે
છન્દોવિદો વૃત્તમિદં પ્રતીચ્છ ॥ ૨૩ ॥

જયન્ત તુષ્ટોડસ્મિ જયેશ શૌરે
રમેશ લક્ષ્મીશ મુકુન્દ વિષ્ણો ।
ઉપેન્દ્રવજેતિ બુધૈઃ પ્રતીતં
સમર્પ્યતે પાદયુગે તવાત્ર ॥ ૨૪ ॥

શૌરે વિષ્ણો રામ હે રક્ષ શાર્દૂગિન્
ત્રાતાસિ ત્વં મત્પ્રમાદાન્ ક્ષમસ્વ ।
ભિદ્યેતાદૌ દેવ વર્ણેશ્ચતુર્ભિઃ
શાલિન્યાખ્યં વૃત્તમેતત્પ્રતીચ્છ ॥ ૨૫ ॥

રક્ષ માં નિમિષ રામ હે હરે
કૃષ્ણ શાર્દૂગધર રાઘવ પ્રભો ।
આમનન્તિ કવયો રથોદ્ધતાં-
વૃત્તમેતદધુના સમર્પ્યતે ॥ ૨૬ ॥

રક્ષ માં નિમિષ ભાર્ગવ શૌરે
રામ હે વરદ કેશવ કૃષ્ણ ।
સ્વાગતેતિ વિદિતં કવિવૃન્દે
સન્નિધૌ તવ સમર્પિતમઘ ॥ ૨૭ ॥

ભાર્ગવ ભાવન ભૂષણ શૌરે
શ્રીધર કેશવ મોહનમૂર્તે ।
દોષકમેતદિતિપ્રથિતં ભોઃ
સ્વીકુરુ મામવ રાઘવ વિષ્ણો ॥ ૨૮ ॥

तृमोऽस्मि तुष्टोऽस्मि जयन्त शौरे
जनेश तोत्रास्त्र जयेश विषणो ।
उपेन्द्रवशा डवचिदिन्द्रवशा
नाम्नोपजातिः कृपया प्रतीर्य ॥ २८ ॥

भार्गव विषणो निमिष यशस्विन्
भूषण शौरे दमय ममत्वम् ।
भूतयतिस्स्याद्विड नरकारे
मौक्तिकमालां वरद गृडाण ॥ ३० ॥

रक्ष मां निमिष जयन्त विषणो
प्रत्यङ् वितर मनः प्रशान्तिम् ।
अक्षरैर्भवति यतिस्तु षड्भिः
यन्द्रिकाप्यनववृत्तमवेडि ॥ ३१ ॥

रक्ष मां निमिष भार्गव शौरे
पुष्कराक्ष मधुसूदन कृषण ।
नूलवृत्तमिड नन्दननाम
प्रार्थये भवतु तेऽमितभोग्यम् ॥ ३२ ॥

जयन्त तृमोऽस्मि जयेश राम डे
भुक्नुन् गोविन् रमेश मध्वरे ।
वदन्ति वंशस्थमिदं पुरातनाः
समर्पयाम्यत्र तवाङ्घ्रिपङ्कजे ॥ ३३ ॥

सततं सुमते सदयं सडसे
मम मन्दमतिं मम धार्ष्ट्यमडो ।
कथयन्ति डि तोटकमेतदिति
प्रथिताः कृपयानुगृडाण डरे ॥ ३४ ॥

निमिष भार्गव भावन राम डे
वरद केशव माधव रक्ष माम् ।
द्रुतविलम्बितमद्य मयार्पितं
सदयमद्य गृडाण बलानुज ॥ ३५ ॥

तृमोऽस्मि तुष्टोऽस्मि जयन्त राम डे

ગોવિન્દ લક્ષ્મીશ નમામિ મધ્વરે ।
ભક્ત્યેન્દ્રવંશાખ્યમિદં કૃતં મયા
સ્વીકૃત્ય માં પાહિ કૃપાપયોનિધે ॥ ૩૬ ॥

યશસ્વિન્ યથેષ્ટં યદીત્યં યતેડહં
કવિત્વે ક્ષમસ્વ પ્રભો વેકુટેશ ।
ભુજ્ઙગપ્રયાતે મદીયં પ્રયાસં
પ્રતીચ્છાત્ર દોષાનશોષાન્ક્ષમસ્વ ॥ ૩૭ ॥

નિમિષ યશસ્વિન્ નિયમ યતેડહં
મમ કવિતાયા કુસુમમકિઞ્ચિત્ ।
તવ પદ્યુગમે સપદિ નિધાતું
વિતરતુ તોષં કુસુમવિચિત્રા ॥ ૩૮ ॥

રામ હે રક્ષ માં રંહસા રાવિણં
કૃચ્છૂર્ગર્તે ગતં શ્રીનિધે મધ્વરે ।
પણ્ડિતા મણ્ડિતાઃ સ્ત્રિગ્વિણીં મન્વતે
વૃત્તમેતત્પ્રભો સ્વીકુરુ પ્રાર્થયે ॥ ૩૯ ॥

સતતં ભાર્ગવ રક્ષ માં યશસ્વિન્
સદયં સાન્તવય દુઃખિતં કૃપાલો ।
મધુરાખ્યં નવમર્પયામિ વૃત્તં
યદિ હૃદયં ન ભવેત્તદા ક્ષમસ્વ ॥ ૪૦ ॥

માજાને નિમિષ જયન્ત રક્ષ માં ભોઃ
કંસારે વરદ રમેશ રામ શૌરે ।
પ્રોક્તં યદ્ભુવનયતિઃ પ્રહર્ષિણીતિ
પ્રેમ્ણા તે પદ્યુગલે સમર્પયામિ ॥ ૪૧ ॥

નિમિષ ભાર્ગવ જયન્ત જનેશ ભોઃ
વરદ કેશવ રમેશ હરે પ્રભો ।
અભિનવં તવ પદ્દેડઘ નિવેશિતં
મદનિકાખ્યમિહ વૃત્તમધોક્ષજ ॥ ૪૨ ॥

તૃપ્તોડસ્મિ ભાર્ગવ જયન્ત જયેશ શૌરે
ગોવિન્દ કેશવ રમેશ રથાઙ્ગપાણે ।
ખ્યાતં વસન્તતિલકેતિ કવિપ્રધાનૈઃ

वृत्तं भवत्पद्युगेऽद्य समर्पयामि ॥ ४३ ॥

निमिष राम विष्णो रक्ष मां रम्यमूर्ते
शमय कामबाधां दुर्भरां सत्वरं मे ।
भद्रिकाप्यवृत्ते समवर्षैर्यतिः स्यात्
छंदमपूर्वमीश प्रार्थये स्वीकुरु त्वम् ॥ ४४ ॥

निमिष नियम विष्णो रक्ष मां राम शौरे
वरद सुभद्र भक्तं पश्य मां सत्यवाक्य ।
यतिरिड वसुसंज्ञा मालिनीति प्रसिद्धं
तवपद्युगलेऽडं वृत्तमार्तोऽर्पयामि ॥ ४५ ॥

यतेऽडं माजने निमिष सततं भार्गव उरे
कवित्वे वैदुष्यं न मयि सुतरां यादवपते ।
यतिः षट्भिर्वर्षैरिड शिष्यरिणीवृत्तमधुना
प्रतीच्छेदं विष्णो परिडर मदीयानघगणान् ॥ ४६ ॥

जगत्सु सततं उरे नियम राम ले रक्षकाः
भवन्ति न भवद्विधाः प्रज्ञातपालने जागराः ।
रमेश भुवि कथ्यते बुधजनेषु पृथ्वीति यन्-
मयात्र छि समर्प्यते यतिरिडाष्टवर्षैः प्रभो ॥ ४७ ॥

शौरे विष्णो शार्ङ्गिन् निमिष सुमते भूषण उरे
दृप्तं मत्तं दुष्टे शमद सुरुये मामव विधो ।
वृत्तं संरम्भाप्यं ऋतुयतियुतं स्वीकुरु नवं
प्रीत्यै भूयात्तेऽदो वरद करुणाब्धे नरउरे ॥ ४८ ॥

विष्णो शौरे निमिष सततं रक्ष मां राम दासं
प्रहं भक्तं रघुवर उरे देव कारुण्यमूर्ते ।
मन्दाकान्तेत्यभिहितमिदं वृत्तमास्वाद्येवास्थं
त्वत्पादाब्जे मुनियतियुतं न्यस्य शान्तिं प्रजामि ॥ ४९ ॥

शौरे विष्णो यशस्विन् निमिष सुमते भार्गव उरे
पश्चात्तापात्प्रदग्धं वरद कृपया पारय भवात् ।
प्रोक्तं मन्दारनाम्ना मुनियतियुतं स्वीकुरु नवं
भूयात्तुभ्यं मुदार्थं सद्धृद्यहितं माधव विभो ॥ ५० ॥

માજને સતત જડોડસ્મિ સુમતેડતૃમોડસ્મિ તમોડસ્મિભોઃ
 શાન્તિં દેહિ ભવત્કટાક્ષસલિલૈર્મદ્વિગ્રહં સ્નાપયન્ ।
 વર્ણૈર્દ્રાદશભિર્યતિર્નિયમિતા શાદૂલવિકીડિતે
 વૃત્તેડસ્મિન્ ભવતે સમર્પિતમિદં લક્ષ્મીપ્રિય સ્વીકુરુ ॥ ૫૧ ॥
 વિષ્ણો શૌરે યશસ્વિન્ નિયત નિયમ તે દેવ તૃમોડસ્મિ દાસઃ
 કંસારાતે વિઘાતઃ મધુમથન હરે ચક્રપાણે દયાલો ।
 યસ્મિન્ દ્વિઃ સ્યાન્મુનિયતિનિયમઃ સ્ગધરેતીરિતે ભોઃ
 તત્ત્વત્રીત્યૈ કૃપાલો તવપદયુગલે સાદરં નિક્ષિપામિ ॥ ૫૨ ॥
 સુમતે સતતં જયન્ત ભોઃ સદયં ભાવન રક્ષ માં હરે ।
 લલિતેતિ બુઘૈરુદાહૃતે તવ નેત્રધુતિપાતમાદિશેઃ ॥ ૫૩ ॥
 વરદ નિમિષ રક્ષ માં યશસ્વિન્
 નિયમ જયન્ત જનેશ રામભદ્ર ।
 તવ પદયુગલે નિવેશ્ય ભક્ત્યા
 દૃઢચરણાં પ્રણમામિ પુષ્પિતાગ્રામ્ ॥ ૫૪ ॥
 વૃત્તકુસુમાનિ તવપદયુગલે ભક્ત્યા સમર્પિતાનિ હરે ।
 સ્વીકુર્વકિઞ્ચનનૃણા સુરભિઃપ્રસરતુ તવ કરુણયા ॥ ૫૫ ॥
 - પદ્યસૂચી

૩૯. તે હિ મે દિવસા ગતાઃ

મમ કોશે કઞ્ચુકસ્ય મધ્વાશૈઃ પૃથુલીકૃતે ।
 મિત્રૈસ્સામ્પીડ્યમાનસ્ય તાનદત્વા પ્રધાવતઃ ॥
 જનન્યામાહ્વયન્ત્યાં માં દુગ્ધપાનાય નૈકશઃ ।
 ગોલીકીડાનિમગ્નસ્ય રુષાં તાં કુર્વતો તદા ॥
 મમાનુકુર્વતસ્તાતં વદનક્ષૌરકર્મણિ ।
 ફેનદિગ્ધમુખસ્યાપહસિતસ્યામ્બયા ભૃશમ્ ॥
 ભ્રાત્રા જિતસ્ય કીડાયાં રુદતોડશ્રૂણિ મુગ્ધતઃ ।
 માત્રા સમાશ્રાસિતસ્ય તે હિ મે દિવસા ગતાઃ ॥ ૧ ॥
 ઈર્ષ્યા ગણિતે દક્ષમુદ્દિશ્ય સહપાઠિનમ્ ।

मिथ्यारोपं कृतवतो गुरुणा दण्डितस्य च ॥
 कुलचौर्यकृतौ सायमुद्यतस्याभ्रनिष्ठुटे ।
 मम पित्रैव दृष्टस्य ताडितस्य च निर्दयम् ॥
 पश्यन्तीनां आविकानां कर्तुं धृत्या प्रलोभनम् ।
 वेगदीर्घाङ्गताङ्गस्य नद्यां प्लवनकर्मणि ॥
 ग्रीष्मावकाशे सम्प्राप्ते निरतस्य द्विवा सदा ।
 तरुवानरभेलायां ते हि मे द्विवसा गताः ॥ २ ॥
 - पद्यसूची

४०. क्रिकेटोपाख्यानम्

सूतं पुराणिकं विज्ञं पप्रच्छुस्तापसा वने ।
 अस्माभिर्भारते देशे कथाश्रवणवञ्चिताः ।
 क्रिकेट भेलां रुचिरां भेलिष्यन्तीति वै श्रुतम् ।
 केयं भेला कथं मर्त्याः भेलिष्यन्ति युगे कलौ ॥ १-२ ॥
 कृपयाऽयक्ष्व सर्वज्ञ परं कौतूहलं हि नः ।
 उवाच सूतः प्रहसन् मुनयः शृणुतोत्सुकाः ॥ ३ ॥
 सङ्ग्रहेणैव वक्ष्यामि न शक्यं विस्तृतेरितम् ।
 गाणौ भेलत अन्योन्यं जिगीषू सौलुदान्वितौ ॥ ४ ॥
 गाणो तत्रान्यतरस्मिन्सन्त्यैकादशभेलकाः ।
 भेलनोपस्करा दण्डो विकेटः कन्दुकस्त्रयः ॥ ५ ॥
 लम्बदण्डत्रयं स्निग्धं स्टम्प नाम्नेरितं बृषैः ।
 भेलौ सूक्ष्मौ दारुकृतौ स्टम्पस्योपरि तिष्ठतः ।
 भेलस्टम्पसमाहारो विकेटे षति कीर्तितः ॥ ६ ॥
 गाणो केचित् ताऽकाश्च क्षेपकाश्चापरे सदा ।
 विकेटरक्षकश्चैव सर्वे दक्षाश्च धावने ॥ ७ ॥
 गाणस्यान्यतरस्यैकः भेलको गाणनायकः ।
 काष्टनाहो वर्तते यो दक्षः क्रीडाविद्यक्षाणः ॥ ८ ॥
 क्रिकेटक्षेत्रविस्तारः यार्दानां पञ्चषष्ठितः ।

ભવેન્નવતિપર્યન્તં મધ્યે રોપિતશાદ્રલઃ ।
 ચતુરસ્રો ખેલનાર્થં સ્થિતઃ પિચ ઇતીરિતઃ ॥ ૯-૧૦ ॥
 પિચે વિકેટૌ હરિતે સ્થાપ્યેતેડન્યોન્યસમ્મુખૌ ।
 ચાર્ડાનાં દ્વાવિંશતિઃ સ્થાદનચોરન્તરં સદા ॥ ૧૧ ॥
 યદા પ્રારભતે ક્રીડા ગણસ્યૈકસ્ય તાડકૌ ।
 વિકેટૌ સમયા સ્યાતાં ખેલકા અપરસ્ય તુ ।
 તિષ્ઠન્તિ ખેલનક્ષેત્રે ઐકૈકં નિચતસ્થલે ॥ ૧૨ ॥
 વિકેટરક્ષકસ્તિષ્ઠેત્ તાડકસ્યૈવ પૃષ્ઠતઃ ।
 પશ્ચાદ્વિકેટસ્ય યથા ગૃહ્યતે ચલકન્દુકઃ ॥ ૧૩ ॥
 વિકેટં પાલયન્ દણ્ડધરે તિષ્ઠતિ તાડકે ।
 ક્ષેપકોડન્યગણસ્થાન્યવિકેટાત્ કન્દુકં ક્ષિપન્ ।
 ઉત્પતત્કન્દુકાઘાતાત્ વિકેટં પાતયેત્ દ્રુતમ્ ।
 પતેદદિ વિકેટસ્તુ નિષ્ક્રમેત સ તાડકઃ ॥ ૧૪-૧૫ ॥
 તાડકસ્તુ સ્વદણ્ડેન તાડયત્યગ્જસા તથા ।
 કન્દુકં સ યથા દૂરં પ્લવન્ ભૂમૌ ચલન્ પ્રજેત્ ॥ ૧૬ ॥
 વિકેટં ચ સુસંરક્ષ્ય કન્દુકં તાડયેદદિ ।
 ખેલકોડરિગણાલ્કશ્ચિત્ ધાવન્ ગૃહ્ણાતિ કન્દુકમ્ ।
 વિકેટલક્ષ્યમુદ્દિશ્ય દ્રાક્ તં ક્ષિપતિ ધાવકઃ ॥ ૧૭ ॥
 અત્રાન્તરે તાડકૌ તૌ વિકેટમપરં પ્રતિ ।
 ગતાગતં ધાવતો દ્રાક્ યાવત્રાયાતિ કન્દુકઃ ।
 ગતાગતાનાં ગણનાદ્ધાવનાહ્નો વિગણ્યતે ॥ ૧૮ ॥
 ડયમાનઃ કન્દુકશ્ચેત્ ધાવકેન વિગૃહ્યતે ।
 ધરણ્યાં પતનાત્પૂર્વં નિષ્ક્રમેત સ તાડકઃ ॥ ૧૯ ॥
 ધાવત્યતીત્ય સીમાનં તરસા યદિ કન્દુકઃ ।
 ચત્યારો ધાવનાહ્ણાસ્તુ ગણ્યન્તે તાડકાર્જિતાઃ ॥ ૨૦ ॥
 પ્લવેદતીત્ય સીમાનં કન્દુકો યદિ તાડિતઃ ।
 ષડ્ઙ્ઙાનર્જયત્યાશુ તાડકઃ સંસ્તુતો જનૈઃ ॥ ૨૧ ॥
 ભવેન્નિષ્ક્રમણં સાધ્યં દશઘા તાડકસ્ય હિ ।

तेषां विवरणं नात्र छिद्यते कार्यगौरवात् ॥ २२ ॥
 षड्कृत्व अेवं क्षिपति क्षेपकः कन्दुकं दृढम् ।
 षट्कृत्वः क्षेपणं छ्येवं निर्वर्तनमितीरितम् ।
 पयाथिेण विकेटाभ्यां भवेन्निर्वर्तनं सदा ॥ २३ ॥
 गाणस्य प्रविशत्यन्यः निष्काम्येद्यदि ताऽकः ।
 अेवमेकैकशः स्वाऽकान् लभन्ते गाणभेलकाः ।
 आडत्याङ्गान् भेलकानां गाणाङ्गु उपलभ्यते ॥ २४ ॥
 योऽधावधि गाणो क्षेत्रपालने क्षेपणे रतः ।
 स धेदानीं ताऽनेऽथ धावने सङ्कियो भवेत् ॥ २५ ॥
 लभन्त उक्तरीत्यैव स्वाङ्गान्श्च गाणभेलकाः ।
 गाणौ भेलत अन्योऽन्यं विपरीतङ्कियारतौ ॥ २६ ॥
 क्रीडायां भेलनावर्तः धनिङ्गो धति कथ्यते ।
 यद्गणस्य भवत्यङ्गुः ज्यायान् जयति तद्गणः ॥ २७ ॥
 प्रायेण त्रिविधा प्रोक्ताः किङ्केटक्रीडने षुधैः ।
 यदा द्वयमिनिङ्गाणां गाणाभ्यां भेल्यते तदा ॥
 क्रीडानिकष धत्युक्तां टेस्ट-माधि त्युदाहृताम् ।
 यतुर्वा पञ्चदिवसान् भेलन्ति युवभेलकाः ॥ २८-२९ ॥
 धनिङ्गे निर्वर्तनानामस्ति पञ्चाशदेव येत् ।
 अेकस्मिन्नेव दिवसे पूर्णतां याति भेलनम् ॥ ३० ॥
 निर्वर्तनानां सङ्ख्या येदिनिङ्गे विंशतिस्तदा ।
 त्रिष्वेव घटिकानां छि क्रीडा याति समापनम् ॥ ३१ ॥
 क्रीडाप्रयोगो निर्दिष्टः स्थूलरूपेण साम्प्रतम् ।
 भवतां लघुबोधार्थमौत्सुक्यशमनाय य ॥ ३२ ॥
 कन्दुकक्षेपणं कर्मासरलं यातिसङ्गुलम् ।
 तत्र प्रवीणतां प्राप्तुं दृशक्यं यतुरैरपि ॥ ३३ ॥
 शीघ्रप्रतिङ्कियाशीला दृढकाया मनोजवाः ।
 अेकाग्रमनसो लक्ष्ये स्निग्धा भेलकसंश्रये ।
 धनं यशश्च विपुलं लभन्ते भेलकाः कलौ ॥ ३४ ॥

જનિષ્યન્તિ ભવન્તો ચેત્ ભારતેઽસ્મિન્ કલૌ યુગે ।
 દિષ્ટ્યા ક્કિકેટં શૃણ્વન્તઃ પશ્યન્તઃ દૂરદશકિ ।
 કદાચિત્ ક્રીડયન્તશ્ચ ચિરં સુખમવાપ્સ્યથ ॥ ૩૫ ॥
 ઘૂર્ણત્કન્દુકમત્ર પશ્યત કરાત્કિમં બિષેન્બોડિનઃ ।
 અત્રાહો ગગને પ્લવન્તમપરં ટેણુલ્કરેણોચ્છ્રિતમ્ ।
 ગૃહ્ણાત્યત્ર કૃતાઞ્જલિર્વરકપિલ્દેવો ભ્રમત્કન્દુકમ્ ।
 રાહુલ્-દ્રાવિડમત્ર પશ્યત જનૈઃ સંસ્તૂયમાનં મુદા ॥ ૩૬ ॥
 નિમીલિતાક્ષં ગાયન્તમસમ્બદ્ધં પુરાણિકમ્ ।
 પશ્યન્તઃ પ્રાહસન્ સર્વે મુનિવર્યા મુહુર્મુહુઃ ॥ ૩૭ ॥
 નેત્રે નિમીલ્ય સહસ્રા ક્રોધપર્યાકુલેક્ષણઃ ।
 શશાપ સૂતઃ શૃણ્વત્સુ મુનિષ્યેવં તપોવને ॥ ૩૮ ॥
 ક્રીડાં કથયતો ચિત્તં તસ્યાં મગ્ગમભૂન્મમ ।
 અદ્રાક્ષં તાનિ દૃશ્યાનિ ભવિષ્યન્તિ સકૌતુકમ્ ॥ ૩૯ ॥
 પ્રત્યાખ્યાતોઽસ્મિ મુનયો ભવદ્ભિર્મુનિપુઙ્ગવૈઃ ।
 ઇદં ક્કિકેટોપાખ્યાનં કલૌ નષ્ટે ભવિષ્યતિ ।
 ન સ્મરન્તિ જના હન્ત મયૈતત્ સમુદીરિતમ્ ॥ ૪૦ ॥
 તત્ર કશ્ચિન્મુનિશ્રેષ્ઠઃ પશ્ચાત્તાપેન યન્નિતઃ ।
 સૂતં પુરાણિકં નમ્ર ઉવાચ વદતાં વરમ્ ॥ ૪૧ ॥
 ક્ષમસ્વાસ્માન્ મુનિશ્રેષ્ઠ ન કશ્ચિત્રાપહાસ્યતે ।
 ઇદં શ્રેષ્ઠમુપાખ્યાનં યદિ નષ્ટે ભવેદહો ॥
 ન શૃણ્વન્ત ઇદં મર્ત્યા ભવિષ્યન્તિ નિરુત્સુકાઃ ।
 અતોઽહં પ્રાર્થયે પ્રાણં ભવેત્ શાપવિમોચનમ્ ॥ ૪૨-૪૩ ॥
 તથાસ્તિવદમુપાખ્યાનં દ્વિતીયજનિમેષ્યતિ ।
 યઃ કશ્ચિત્પાણિડતમ્મન્યઃ કલૌ હૈમવતી તટે ।
 જનિં પ્રાપ્ય ક્કિકેટસ્ય ન સ્પૃશન્ દણ્ડકન્દુકૌ ।
 અપ્યૈકવારં રચયેદુપાખ્યાનમતન્દ્રિતઃ ॥ ૪૪-૪૫ ॥
 યદ્ધર્તમાનમધુના શાપં ચાસ્ય વિમોચનમ્ ।
 લેખિષ્યતિ યથાવત્સઃ મદાશીર્ભિઃપ્રથોદિતઃ ॥ ૪૬ ॥

ક્રિકેટોપાખ્યાનમિદં વ્યાહૃતં પ્રથમં મયા ।
 યે શ્ૃણ્વન્તિ પઠન્ત્યન્યૈઃ પાઠયન્તિ લિખન્તિ ચ ।
 તેષાં નિઃસંશયં વાસઃ સ્યાત્ક્રિકેટત્રિવિષ્ટપે ॥ ૪૭ ॥
 એવં પુરાણિકો સૂતો વ્યાહૃત્ય મુનિમણ્ડલે ।
 આપૃચ્છ્ય તાપસાન્ સર્વાન્ જગામ સ્વાશ્રમં વશી ॥ ૪૮ ॥
 ઇતિ ક્રિકેટોપાખ્યાનં સમાપ્તં
 - પદ્યસૂચી

૪૧. આર્યાપવનમ્

આયાન્ત્વાર્યાઃસ્વાગતમુપવનમારાદુદારમૃદુલૃદયાઃ ।
 પશ્યન્ત્વસ્મિન્ તરવો ભવન્તિ ગુલ્મા શ્વલ્લર્યઃ ॥ ૧ ॥
 વનપાલરોપિતલતાઃ કતિપય તરવો નિસર્ગસંવૃદ્ધાઃ ।
 સુરભીનિ સુમાન્યત્ર પ્રકૃષ્ટવર્ણાનિયાન્યત્ર ॥ ૨ ॥
 ગન્ધરહિતાનિ પેશલવર્ણયુતાનિ કુસુમાનિ સન્ત્યસ્મિન્ ।
 તાન્યપિ કદાચિદ્દુચિતાગદેષુ બહુશઃપ્રયુક્તાનિ ॥ ૩ ॥
 સ્તમ્બાદિપાદપા અપિ દૃશ્યન્તેડત્ર બહુશો નિરુદ્દેશાઃ ।
 જીવાનામુદ્દેશો જીવનમેવેતિકથયન્તઃ ॥ ૪ ॥
 આરામા નૈકે કુત અધુનાયમપર ઇહેતિ મા પૃચ્છેઃ ।
 વનપસ્તુષ્ટિં વિન્દતિ રોપણકર્મણિ ન સંશીતિઃ ॥ ૫ ॥
 શાદ્રલ ન ત્વં ભવિતા ગુરુર્ન કુસુમં ફલં ન દદાસિ ભોઃ ।
 કથમપિ કુત્રાપિ ત્વં જીવન્ ચિરં ક્ષપયસિ કાલમ્ ॥ ૬ ॥
 રુગ્ણ કુતસ્ત્વં ધાવસિ વૈદ્યસ્યગૃહં ગૃહોપવનમેહિ ।
 ગુલ્મા લતાશ્ચ તરવો દદતે ભેષજમમોઘં તે ... ૭ ॥
 યાનસ્થાને કૃષકઃ પ્રતીક્ષતે ખલુ સમાપ્ય કાર્યાણિ ।
 યાનેન સ્વગ્રામં ગન્તું સાયં પરિશ્રાન્તઃ ॥ ૮ ॥
 નાવિક તારયસિ ત્વં પથિકં સરિતં યમદ્ય કરુણાલુઃ ।
 વિદ્યાઃ સ એવ તીર્ત્વા ભવિતોપપતિસ્તવ ગૃહિણ્યાઃ ॥ ૯ ॥
 પિબસિ ક્ષીરં ક્ષુધિતો નિમીલિતાક્ષો બિડાલ નિશ્ચિન્તઃ ।

સર્વે પશ્યતિ દૃષ્ટો નાહમિતિ દૃઢં મનુષે કથમ્? ॥ ૧૦ ॥
 પથિકે વદતિ તપતિ મમભાવં કિમુપશમનં વદેત્યાર્તે ।
 કૃપણસ્તૈવી તૈવં ન દદાનો ભણતિ કષ્ટં ભોઃ ॥ ૧૧ ॥
 નમ્રો લતાદશાયાં નાભૂદ્ભવતિ કથમથ યો વૃક્ષઃ ।
 ગચ્છાન્યત્ર સ્યાત્સ્નગ્ધોમસૂણઃશ્રમેણાલમ્ ॥ ૧૨ ॥
 મુસલઃ પેષણકર્મણિ જરિતઃ સ ભવતિ કદાપિ ન હિ ભોક્તા ।
 સન્ત્યન્થે ભોક્તારો પિષ્ટસ્ય તદેવવિધિલિખિતમ્ ॥ ૧૩ ॥
 પશ્ય ધનિકોડભવમહો ઇતિ દૃષ્તો ધરતિ કાલયામિન્યામ્ ।
 શ્વેતાતપત્રમૂર્ધ્વમુપહસિતં ન ગણયન્મૂર્ખઃ ॥ ૧૪ ॥
 નાલર્કો ભષતિ દશતિ ન શ્ચા યો ભષણશીલ ઇત્યુક્તિઃ ।
 જ્ઞાતા વાનેન શુના ધાવનમેવ વરમિતિ મન્વે ॥ ૧૫ ॥
 પુરજનભરિતે યાને પુરુષો તિષ્ઠન્ પ્રયાતિબહુદૂરમ્ ।
 ગમ્યસ્થાનાભ્યાશે લભતે પીઠં સ કિમુપવિશેત્? ॥ ૧૬ ॥
 ભવતિ હિ મયૈવ સર્વં નિર્મલમિતિ મા કદાપિ દૃષ્તો ભૂઃ ।
 ફેનક ભવિતાસિ ત્વં મલિનો નરસ્તદા નિર્મલં કર્તા ॥ ૧૭ ॥
 વિપ્રઃ સ્વીકૃતવસ્ત્રં દાને માતિ હિ રહઃ સુનિર્લજ્જઃ ।
 કિચ્ચિલ્લભ્યં ભૂયાન્મમ ભાગ્યમિતિ ભવતિ ન તુષ્ટઃ ॥ ૧૮ ॥
 આસ્તાં મૈત્રી શૃણુ માં સદા કરીષવણિજા સહ સ્નેહાત્ ।
 ગન્ધોપજીવિના સહ નિચત દ્વન્દ્વકલહો હિ વરમ્ ॥ ૧૯ ॥
 સંસ્મૃશ્યોષણં નીરં તમાડ્ગુલિરર્ભકોપિ દધિ શીતમ્ ।
 સ્પૃશતિ હિ વિના પ્રમાદં કૂલ્કૃત્યાન્યત્રભયભીતઃ ॥ ૨૦ ॥
 ગલિતરદસ્ય પ્રાપ્તી રાશિઃભુષ્ટયાણકસ્ય કિં કાર્યમ્ ।
 વજ્રરદઃ ક્ષુધિત અહો લભતે ન હિ ચણકમચ્ચેકમ્ ॥ ૨૧ ॥
 સૂદસ્ય સુતઃ પૃષ્ઠો વર્ણય ચન્દ્રસ્ય વૃદ્ધિમસિતે પક્ષે ।
 પાકકલાયાં સિક્તો ભક્ષ્યાસક્તો વદતિ મન્દમ્ ॥ ૨૨ ॥
 તેહ્નોલુશકલતુલ્યો ફુલ્લતિ વૈ મધુરકોલકટૈવત્ ।
 વાસિતદોસાકાન્તિં મુષ્ણાત્યન્તે વિધુરિડ્લીવત્ ॥ ૨૩ ॥

रञ्जकस्य रासभमसौ ददाति भलु नर्तकाय दानार्थम् ।
 अपि गच्छति नाकं वा कारागारं न जनीमः ॥ २४ ॥
 पुष्पा! कदापि त्वं मा दर्शयि दुर्मदमनित्यमस्ति यशः ।
 त्वत्परिमलवर्णां श्रो सायं यास्यत अवकराब्धिम् ॥ २५ ॥
 साक्षात्तर! नवरसद! त्वमभितर्षं ददासि सर्वेषाम् ।
 तन्व्या कयापि यन्त्रितयर्थः सा तवकलत्रं किम् ॥ २६ ॥
 दीर्घवपुस्त्वं विद्युद्दीपि ज्वलितो प्रकाशमानोऽसि ।
 ज्वलने कुतो विलम्बस्त्वय्यादिष्टे प्रकाशार्थम् ॥ २७ ॥
 अधिरः पयति हि पकवं मूको भुङ्क्ते दिने दिने तूष्णीम् ।
 अत्रं सुसाधितं वा न वा भगवतापि न ज्ञातम् ॥ २८ ॥
 प्रमदाभिसरणीशीला जारगृहं गन्तुमादृता रात्रौ ।
 पत्ये दधि कर्तुं सातञ्चनकर्म प्रयतते किम् ॥ २९ ॥
 घटकारः कष्टेन हि कुरुते घटमेकमुत्सुकः प्रीत्या ।
 दण्डेन कोऽपि बालः शकलीकुरुते सलीलं तम् ॥ ३० ॥
 देवो प्रणताय यथावरं सलीलं ददीत करुणालुः ।
 ममताजुष्टो पूजकवर्यो न तथार्थिने दधात् ॥ ३१ ॥
 आम्रस्थान्तः कठिनं न स्वाद्यं बहिरसाम्यमाधुर्यम् ।
 कष्टकितं भलु पनसं बहिरन्तस्तु मधुजुष्टं स्यात् ॥ ३२ ॥
 द्राक्षाङ्गले य सेवे सर्वं स्वाद्यन्तदेववैविध्यम् ।
 प्रकृतौ रसिकः स्वाद्यं यत्तदनुभवत्येवैव्यम् ॥ ३३ ॥
 मा पिबयात्रिकतालद्रुमतलमाश्रित्य गोरसमदुष्टम् ।
 मन्वत धररे मद्यं पिबत्ययं मत्तं धिति पात्याः ॥ ३४ ॥
 घेनुशियं साधुवराकमपि न बाधतधिति स्तुवन्त्यन्ये ।
 गोपालमेव दौढनसामयेऽसौ बाधते बहुधा ॥ ३५ ॥
 अधिपोपि सडस्त्राणां तुरगानां भवति हि गृहिणीदासः ।
 धावत्याढूतोऽयं पत्न्या वद किमुत सामान्याः ॥ ३६ ॥
 वीजन! दृष्ट्वा शिपिनं नृत्यन्तमिमं वृथानुकुरुषे त्वम् ।
 क्व मयूरनृत्यलीला क्व ते स्मलितपदङ्कुसञ्चारः ॥ ३७ ॥

કાગ્ચનસૂચ્યા વિધ્યસિ નિપુણં યદ્યાત્મનઃ શરીરં ત્વં
બાધાં નાનુભવસિ કિં સૂચ્યાઃ શિતતા હિ નિજધર્મઃ ॥ ૩૮ ॥

વપ પૂગદ્દુમબીજં રોહેદ્યદિ તે ભવિષ્યતિ સમૃદ્ધિઃ ।
નો ચેચ્ચિન્તાં મા કુરુ બીજં માત્રં ત્વયા નષ્ટમ્ ॥ ૩૯ ॥

યદિ ભક્ષયેદ્દનાઢ્યોડબાદ્યં મનુતે જનો ભિષગ્દત્તમ્ ।
યદ્યત્તિ નિર્ધનો તત્તદા વદતિ હન્ત દારિદ્યમ્ ॥ ૪૦ ॥

બોધયિતું શક્યં કિલ સુખં તારસ્વરેણ સર્વેષામ્ ।
સુખમિવ નિશ્ચલં ત્વં જાગરચસિ કેનમાર્ગેણ ॥ ૪૧ ॥

જલમપિ સિન્ધૌ મુગ્ધતિયદિ મિત્વા કિલ વિમુગ્ધતિ પ્રાણઃ ।
માનં વિના ન કુર્યાદ્દાનં કિગ્ચન તથાદાનમ્ ॥ ૪૨ ॥

ભર્તુરતૃમસ્ય ભવતિ દધ્યપિ શુદ્ધં શિલાશકલજુષ્ટમ્ ।
પ્રાયેણાતૃપ્તિઃ ખલુ પશ્યતિ દોષં વિના હેતુમ્ ॥ ૪૩ ॥

ત્વમુલૂખલેવુપવિશસિ યદિ મુસલાઘાતરોધનં સ્યાત્કિમ્?
અન્યત્ર ગચ્છ મૂઢ પ્રાણાન્સંરક્ષ શરણાર્થિન્ ॥ ૪૪ ॥

પ્રતિવેશિનઃ સુતં યો પ્રણુદતિ વાપ્યાં ગભીરતાં માતુમ્ ।
તસ્ય પ્રતિવેશી કોડપિ ન ભવિતા ખલુ વિના મૂઢમ્ ॥ ૪૫ ॥

મૃત્કુમ્ભં શ્વશ્રૂર્યદિ ખણ્ડયતિ તદા ન કિગ્ચિદપિ નષ્ટમ્ ।
ગલિતો ભગ્નઃકુમ્ભઃ કરાત્સ્નુષાયાસ્તુબહુમૂલ્યઃ ॥ ૪૬ ॥

કણ્ડયસિ ક્ષતં યદિ વારં વારં પુરાતનં મૂઢે ।
ભવિતા નવં નવં ત ત્રકદાપિ વિરોપિતં શમિતમ્ ॥ ૪૭ ॥

કતમેન વર્ત્મના ત્વં ગચ્છસિ બહુઘાડત્ર ભિદ્યેતે માર્ગઃ ।
કતમોડપિ વૃતો શક્યં ભવિતા ન નિવર્તનં વિદ્ધિ ॥ ૪૮ ॥

પકવા દોસા રન્ઝૈઃ પૂર્ણા ભવતિ હિ ગૃહેષુ સર્વેષામ્ ।
અસ્મદ્ગૃહે તુ ભર્જનમેવ સરન્ઝં ભવતિ હન્ત ॥ ૪૯ ॥

શ્રુત્વા સૂતે વૃષ ઇતિ ભૃત્યસ્યોક્તિં જગાદ ગોપસ્ત્રી ।
સેવક શીઘ્રં બન્ધય ગામિત એવાગમિષ્યામઃ ॥ ૫૦ ॥

પાદપશાખાજનિતઃ સરુઃ કુઠારસ્ય હન્ત બહુશીઘ્રમ્ ।

स्वकुलस्यैव भविष्यति कठोरमृत्युर्वदति किमित्यम् ॥ ५१ ॥

पुच्छं शुनकस्य यथा सरलीकरोषि तथैव वक्रःसः ।

व्यर्थस्तवप्रयत्नः जडाति स कदापि न स्वगुणम् ॥ ५२ ॥

कायगृहो वसतिस्तव तथापि हिंसासि शिलाभिरन्या-स्त्वम् ।

वेत्सि न कथं तव गृहो नष्टःस्यादृशमनैकेन ॥ ५३ ॥

वृक्षोऽयं तु पिपतिषति कस्मात्पातयितुमिच्छसि परशुना ।

भवति हि वृथा श्रमस्ते सद्यः श्वो वापतत्येव ॥ ५४ ॥

परशुर्भनक्ति काष्ठं भनति भनितं गभीरविवरं द्राक् ।

शत्रुं हन्ति शितासिः करणन्त्ववलम्बते कार्यम् ॥ ५५ ॥

मलदूषितान्तरीयान् कथमित्थं परिहसत्स्व-न्येषु त्वम् ।

मार्जयसि भडिरनुचितं शीघ्रन्त्वं गच्छ निलयान्तः ॥ ५६ ॥

बालः कश्चन यषकेऽन्या कापि नयति बृहत्कलशयुगले ।

गङ्गाया जलममलं पिपीलिकापि स्ववदनान्तः ॥ ५७ ॥

नद्याः पूरे वडति प्रसभं कोष्ट्रीं विनष्टं भुवनमडो ।

धति सा कन्दति गतवति श्रुवे सर्वं भलु गतं भोः ॥ ५८ ॥

शिररुणो नववैद्यादधिकतरं रोगलक्षाणामवैति ।

भडुशोऽवैत्यगदगुणानपि भिषजोऽप्यधिकतरमेव ॥ ५९ ॥

भेषे गर्ते निपतत्यैकैकस्तं प्रताडयति मर्त्यः ।

निष्कारणमशमभिः पतितस्य जगति गतिश्चिन्त्या ॥ ६० ॥

पीत्वा भेषजमधुना सपटीच्छसि किं निरामयत्वं रुग्णः ।

कालेनैवड्यगदः परिणामति सडस्व शान्तमनाः ॥ ६१ ॥

कुल्यालङ्घनकर्मणि साधितमूनं मनागपि भवेत्येत् ।

लङ्घनकर्तुः पतनं कुल्यायां साधितं विद्धि ॥ ६२ ॥

गृहदीप धति ज्वालां स्मृशसि यद्वि न दडति किं तव करं सा ।

निलये विपिने वा सा मुञ्चति न कदापि निजधर्मम् ॥ ६३ ॥

गम्यस्थाने दृष्टिं दूरात्र्यस्य निकटे पटे पान्थ ।

स्मलसि यद्वि पतेः गर्तेऽगाधे यर सावधानं भोः ॥ ६४ ॥

યાવદૂરં કામ્યે ગૃધુરવતરસ્યુપત્યકાં મૂર્ખં ।
 તાવદ્દુસ્સાધ્યસ્તે ભવિષ્યતિ ખલુ પુનરારોહઃ ॥ ૬૫ ॥
 શૈલારોહણનિરતસ્તુડગસ્થાને ચરેદવહિતો વૈ ।
 નો ચેત્ સ્મલનાચ્છીઘ્નં પ્રણિતો ભગ્નો ભજતિ નૈચ્યમ્ ॥ ૬૬ ॥
 તિન્તિઽ જરઠઃ કૃશિતઃ શ્વો વાન્ચેઘ્નુઃ પતિષ્યસિ ગતાયુઃ ।
 કૃશિતં તથાપિ ન કુતોઽમ્ભત્વં દૃષ્ટં તવ કુલાનામ્ ॥ ૬૭ ॥
 ક્ષુધિતેન શુના પૂતિકમન્નં લબ્ધં સમુચિતસંવ્યૂહઃ ।
 અન્યલ્લભેત કિં શ્ચા ખાદેત્કોઽન્યો વદ કદન્નમ્ ॥ ૬૮ ॥
 નૃત્યે વિકૃલા કાચિત્ પશ્યતિ દોષં નટી નટનરડ્ગે ।
 કો વિશ્વસિતિ હિ તસ્યાં વિહાય તસ્યાઃ પ્રિયાભિજનાન્ ॥ ૬૯ ॥
 પદકમ્બુકખેલાયાં બહુશો પટુનાપિ લક્ષ્યપાલેન ।
 લક્ષ્યં ન રક્ષ્યતે ખલુ તથાપિ સ ભવતિ ન નિરવશ્યઃ ॥ ૭૦ ॥
 લક્ષ્યસ્ય ભેદકોઽયં તસ્ય સહાયા ભવન્તિ ખેલાયામ્ ।
 અસ્યૈવ યશો વિક્તં લોકો જાનાતિ ન તદિતરાન્ ॥ ૭૧ ॥
 “ગુરુવપુષસ્તવ ભારં વહસિ ત્વં ગજ કથં વિનાયાસમ્?” ।
 ઇતિ પૃષ્ઠોઽવદદાખું વહસિ યથા ત્વં તથૈવાહમ્ ॥ ૭૨ ॥
 પરિણય લલનાં કામપિ વિનાવિલમ્બમિતિ વિપ્રમવદ્ત્સ્ત્રી ।
 પ્રત્યવદત્તાં વિપ્રઃ સિદ્ધોઽહં માં વૃણીષ્ય ત્વમ્ ॥ ૭૩ ॥
 વસતિર્ધનિકસ્ય ગૃહે માંસસમૃદ્ધમશનં ત્રિવારં તે ।
 વીથીસરમાં સમલામનુધાવસિ શુનક નિર્લજ્જઃ ॥ ૭૪ ॥
 બ્રહ્માસ્ત્રેણ દશમુખં યુદ્ધે રામો જધાન તેજસ્વી ।
 તસ્યાપ્યભવદવશ્યં સારથિના સ્મારણમમોઘમ્ ॥ ૭૫ ॥
 તરુમૂલે દૃષ્ટોઽયં સર્પો પ્રણિતો જહાતિ ન પ્રાણાન્ ।
 તસ્ય લગુડેન તાડનમારાત્ર જહાતિ પોગણઃ ॥ ૭૬ ॥
 જડ્ઘાં દીર્ઘાકુરુષે શય્યાવિસ્તૃતિમતીત્ય યદિ પાન્થ ।
 નિદ્રાભડ્ગઃ શીતૌ પાદૌ ભીતિર્ભુજડ્ગેભ્યઃ ॥ ૭૭ ॥
 વીણાવાદનચતુરો જનયતિ મધુરધ્વનિં સ્વવીણાયાઃ ।
 અનભિઙ્ઘૈરિતરૈઃ કિં બાલૈઃ શક્યં તથાકર્તુમ્ ॥ ૭૮ ॥

यद्वि वाद्यसि मनोज्ञं वेणुं पुरतस्तवाद्दृतमडिष्याः ।
 सा शृणुयात् किं लभते गानश्रवणशरसास्वादम् ॥ ७९ ॥
 निम्नं गच्छति सलिलं ससुषुं तुङ्गस्थलादनिर्बद्धम् ।
 शक्तिरवश्या भूरि प्रवणविरुद्धं जलं नेतुम् ॥ ८० ॥
 शुनको भषतु प्रोच्यैरुन्नमितमुष्णो यथेच्छमितगर्वः ।
 नष्टा किमिन्द्रनगरी निपतति गगनं किमुद्वेगात् ॥ ८१ ॥
 यान्त्रिक कुशलं प्रीत्या पृच्छस्यन्यान्साभेव याने त्वम् ।
 कस्त्वं के ते गम्यस्थाने प्राप्तेऽवतरसि द्राक् ॥ ८२ ॥
 लब्धा लभ्या सागरमथने लब्धं य नेप्सितं गरलम् ।
 नापास्यद्यद्वि रुद्रस्तद्भेद वृत्तं किमभविष्यत् ॥ ८३ ॥
 पूर्विकरोपितवृक्षच्छाया वसतिः कृलान्यशनमस्य ।
 नवतरुरोपाणमस्य न कार्यं कथ्यति तरुरयं मे ॥ ८४ ॥
 दीपं अञ्जावातेऽपि नय रजन्त्यां भवेत्स पथदृशी ।
 वाते निर्वाप्यत षति कदापि जल्यान्न करदीपम् ॥ ८५ ॥
 सस्यात् गुणवन्मरियं दूषितमप्येवमस्ति लोकोक्तिः ।
 दूषितसस्यमपि भवेन्न यदा मरियस्य का वार्ता ॥ ८६ ॥
 प्लवनं शिक्षितुमिच्छसि किं त्वं ग्रन्थपठनेन विद्यार्थिन् ।
 प्लवनाभ्यासं कुर्याद्दुदके नान्यो विकल्पस्स्यात् ॥ ८७ ॥
 सायं प्रातः सलिलस्रोतः प्रवडति निरन्तरं नधाम् ।
 गाधजले जलजानां वृद्धिः द्रासो मृत्तिश्चान्ते ॥ ८८ ॥
 भार्ये वर्षारम्भो गुरोरुपस्थितिरिडागतो बन्धुः ।
 ऐकत्राद्ये सुसामयोऽयमायर मडः पय सुभक्ष्यम् ॥ ८९ ॥
 ज्वलनकण्ठास्य क्षमताऽपारा स दडति वनानि य पुराणि ।
 दीपयति तैलदीपानेकैकं य प्रकाशार्थम् ॥ ९० ॥
 मृत्कलशे रन्ध्रयुते जलमानेतुं यद्वि प्रयतसे भोः ।
 भवति श्रमस्तव वृथा मित्रैश्चोपडसितो भवसि ॥ ९१ ॥
 क्षोभयसि जलं निश्चलमन्तःकर्ममकारणं यद्वि येत् ।

સલિલમપેયં સરસશ્ચિરાય ભવતિ ત્યજન્તિ જનાઃ ॥ ૯૨ ॥

ઉદ્ઘાટય તવ નિલયે તાવદ્વાતાયનાનિ વાત્વનિલઃ ।

સર્વાશાભિર્યાવન્ન ત્વાં સ ન પાતયતિ ચણ્ડઃ ॥ ૯૩ ॥

“કિં નષ્ટમભૂતે વદ” “કુણ્ડલમ્” “ઇહ કિં” “ન, તત્ર તરુમૂલે” ।

“મૃગયસિ કુત ઇહ લલને” “તત્ર તમો ભવતિ દીપોડત્ર” ॥ ૯૪ ॥

શકટીયુગબદ્ધવૃષભયુગલસ્યૈકસ્તુ જિગમિષતિ સિન્ધુમ્ ।

અન્યો જિગમિષતિ ગૃહં વૃષલઃ ક્ષેત્રં પ્રયાતિ કથમ્? ॥ ૯૫ ॥

તોલયસિ સુવર્ણં યદિ કાષ્ઠતુલાયાં પ્રશંસતિ ન કોડપિ ।

અવલમ્બતે તુલાયા વરણં હિ પદાર્થસાન્દ્રત્વમ્ ॥ ૯૬ ॥

ઘનવસ્તુ દ્રવરૂપં તનુતે ભજતિ દ્રવસ્ત્વનિલરૂપમ્ ।

તાપાત્ બન્ધાઃ શિથિલીભવન્તિ નિયમઃ સ અનિવાર્યઃ ॥ ૯૭ ॥

યાવન્ન ભવતિ વૃત્તાકારસ્તાવત્પદે પદે બાલઃ ।

વૃત્તસ્થાસમખણ્ડાન્ ઘટયતિ વિઘટયતિ ચ ન ખિન્નઃ ॥ ૯૮ ॥

આર્યેઽચિરપરિચિતજનમીદૃશમમિતસુખભાજનં કુરુષે ।

કા ત્વં કોડહં કથમયમમૂલ્યરમણીયસંસર્ગઃ ॥ ૯૯ ॥

નિર્ગમનિરતે મૃદુપદશિઞ્જિતપુલકિતરસજાજનવન્દ્યે ।

આર્યે વર્ણાલકૃતચરણે ભવતાત્પુનર્મિલનમ્ ॥ ૧૦૦ ॥

- પદ્યસૂચી

૪૨. માં તાડયત્યુત્સુકા

યાયં સુસ્મિતકુંભાસરુચિરં સુખપ્રબુદ્ધાય મે

સ્વૌષ્ઠસ્પર્શમધુ પ્રપૂર્ણાયષકે દત્તે કિલામોદવત્ ।

કચ્ચિત્વત્રણાયસ્ય પાત્રમભવં બ્રૂહીતિ પૃષ્ઠા મયા

શસ્ત્રીકૃત્ય નિજોપધાનમબલા માં તાડયત્યુત્સુકા ॥ ૧ ॥

દૂરાદાગતમાનનાહ્નિતમુદા દ્વાર્યેવ સમ્પૃચ્છતિ

ક્લાન્તઃ કિં સફલઃ શ્રમઃ પિબસિ કિઞ્ચાત્સીતિ મન્દસ્મિતા ।

કચ્ચિત્વત્રણાયસ્ય પાત્રમભવં બ્રૂહીતિ પૃષ્ઠા મયા

શસ્ત્રીકૃત્ય નિજોપધાનમબલા માં તાડયત્યુત્સુકા ॥ ૨ ॥

व्याघातैर्बहुभिर्युते सङ्कलतां कार्येऽलमाप्नोमि चेत्
मुञ्चत्याकुलतां प्रसज्य विजडत्यानन्दभाष्यं प्रिया ।
कश्चित्पत्रप्राणस्य पात्रमभवं ब्रूहीति पृष्टा मया
शस्त्रीकृत्य निजोपधानमभवा मां ताऽयत्युत्सुका ॥ ३ ॥

मातुर्गोडमडं व्रजामि कतिचिद्रात्रीरिति प्रस्थिता
आगत्यैव परेद्यवि त्वदशने चिन्तेति मां भाषते ।
कश्चित्पत्रप्राणस्य पात्रमभवं ब्रूहीति पृष्टा मया
शस्त्रीकृत्य निजोपधानमभवा मां ताऽयत्युत्सुका ॥ ४ ॥

- पद्यसूची

४३. कोविऽष्टकम्

यीनादेशे जनिमभजत कूरकर्मा कदायित्
शीघ्रं तत्र प्रसरणदृशामन्वभूत् कोविऽप्यथः ।
व्याधिः सद्यो निम्बिलजगति स्थापयन्स्वाम्यभावं
निर्दाक्षिण्यं प्रदिशति जनान् दुर्बलान् मृत्युलोकम् ॥ १ ॥

कोविऽ-रोगप्रसरणजवङ्गासडेतोः समूढे
बाहुद्वन्द्वत्समधिकदृशामाप्नुयात्सन्निकर्षः ।
वङ्गं नासां नियमितविधौ सभ्यगाच्छाद्य गच्छेत्
जेतुं कोविऽगदमनुपमं नान्यदस्त्यद्य वर्त्म ॥ २ ॥

रोद्धुं व्याधेः प्रसरणजवं स्तम्भिते कृत्यजाले
भ्रष्टः कार्यात्स्वजननिलयं गन्तुमिच्छुः क्षुधार्तः ।
पट्भ्यामेव प्रचलति शनैर्विच्यतो लोकयानात्
सर्वं व्यस्तं जगति गुरुणा व्याधिना कोविडेन ॥ ३ ॥

व्याधिग्रस्ते स्थविरजनके वैद्यशालां प्रविष्टे
पुत्रो व्याधिप्रसरणभियाऽदृश्यतां याति सद्यः ।
मृत्युग्रस्तं स्पृशति न सुतो बन्धुवर्गो न भार्या
कष्टं उन्ने मम नम ष्टं व्याधये कोविऽाय ॥ ४ ॥

आसीत् पन्थाः मनुजनिभिडो वाहनैर्यः प्रपूर्णाः
यस्मिन्मानप्रजनितरवैर्भिद्यते स्मान्तरिक्षम् ।

मध्याह्नेऽयं जनविरुद्धितो यानडीनः प्रशान्तः
शेतेऽस्वस्थो रविकरुतः कोविडादध भीतः ॥ ५ ॥

कोरोनाभ्यो भवति नितरां सूक्ष्मदेही न श्रुवः
कूरः कार्ये मनुजवपुषां श्वासकोशं भिनत्ति ।
आएवस्त्रेशः क्षिपणियतुरो मानवो बुद्धिश्रुवी
प्रत्याभ्यातस्त्वनितरगतिः कर्मणा कोविऽस्य ॥ ६ ॥

कोविद्रोगे प्रसरति भुवि प्रत्यक्षं कर्मदक्षाः
वैधा धान्यो गतगदभयाः रुग्णसेवासु सक्ताः ।
स्तुत्या तेषामनुपमविधामोघनिःस्वार्थसेवा
शंसाभस्तां समुचितमुदा तान् कृतज्ञा नमामः ॥ ७ ॥

कोविद् व्याधे शर्णु मम वयो दुरसला तावकीना
शक्तिर्नित्या न भवति ननु ज्ञानिनो दक्षवैधाः ।
त्वां संरोद्धुं मृगयितुमडो भेषजं अद्भुदीक्षाः
साङ्ख्यं ते उरिकरुणया प्राप्नुवन्त्यञ्जसैव ॥ ८ ॥

- पद्यसूची

४४. विज्ञानसूक्तयः

अविरलघनतां ये लोडवत् प्राप्तवन्तो
स्वकृतिजलविमग्नाः कर्मदक्षा भवन्ति ।
सुविरलघनतां ये काष्ठवत् प्राप्तवन्तः
स्वकृतिषु न विमग्नास्तेऽपवाड्या भवन्ति ॥ १ ॥

अन्योन्यसङ्घर्षणयोदितौ यथा न्यूटन्-विधिं पालयतो घराविधू ।
आचार्यशिष्यौ चरतस्तथादृतौ परस्परकर्षणअद्भुमानसौ ॥ २ ॥

श्रुवन्मुक्तो बाष्पनिभः सर्वं व्याप्नोति लीलया ।
क्वथ्यमानाभ्युसङ्काशो मुक्तिमार्गानुगो मुनिः ॥ ३ ॥

मृत्कुम्भे निहितं वारि यथा ग्रीष्मेऽपि शीतलम् ।
भवतापेऽपि शान्तं स्यात् तथैव वशिनो मनः ॥ ४ ॥

अवक्यष्टिरुदकेऽलम्बं तिष्ठति चेत्तदा
वकीभूतं धवाभाति पश्यतां पयसस्तवे ॥

ન ચર્ષિર્વક્રતાં યાતિ સાધુની પશ્યતોઽક્ષિણી
વિજ્ઞાનદૃષ્ટ્યા પશ્યેશ્ચેત્ ભ્રમાભાસો નિરસ્યતે ॥ ૫-૬ ॥

અલ્પેન ચન્દ્રેણ તિરોહિતો ભવેત્
સૂર્યઃ પ્રચણ્ડઃ પૃથુગાત્રવાનપિ ।
લોકે તથા સત્ત્વવતાં સમર્થતા
ભૃશં નિવાર્યેત જનેન કેનચિત્ ॥ ૭ ॥

- પદ્યસૂચી

૪૫. કોવિઙ્ગદમુક્તકાનિ

દેવાલયે કરોનાયા વૈદ્ય એવાર્યકો ભવેત્ ।
સેનિટૈસર્ હિ તીર્થઃ સ્યાત્ કલોરોકવીન્ હિ નિવેદનમ્ ॥ ૧ ॥

સર્વધર્માન્ પરિત્યજ્ય વિજ્ઞાનં શરણં બ્રજ ।
તદેવ કોવિદાત્ કૃચ્છ્રાત્ મોક્ષયિષ્યતિ મા શુચઃ ॥ ૨ ॥

કોવિઙ્ગદનિરોધાર્થં વિસ્મૃત્ય પ્રથિતં વચઃ ।
મુખપ્રક્ષાલનાત્પૂર્બં હસ્તપ્રક્ષાલનં કુરુ ॥ ૩ ॥

કાવ્યાજ્જગત્કોવિદભૂતશસ્તં તમં જવરાત્રિઃશ્ચસનેઽપિ રુદ્ધમ્ ।
દેવી સુવસ્ત્રાવૃતવક્રનાસા બાહુદ્વયાદેવ વિલોકયન્તી ॥ ૪ ॥

તદાભૂત્ પૂર્વાહિ જનનિબિડપાશ્ચો નૃપપથઃ
ચતુષ્યકૈવ્યામઃ સતતઘનઘણ્ટારવકરૈઃ ।
ઇદાનીં સુમઃ કિં નહિ ભયજમૂર્છાપ્રતિહતઃ
કરોનાભીતોઽસૌ ગતરવનિશીથભ્રમકરઃ ॥ ૫ ॥

યાવદેતિ ન ભુવોઽયમાસુરોઽપૂર્વભીકરગદોઽથ કોવિદઃ ।
તાવદુલ્બણમનોજબાધિતાં પ્રાર્થયે નતશિરાઃ ન માં સ્પૃશ ॥ ૬ ॥

ઇત્યમશ્રુપતનૈસ્તિરોહિતે ભાષિતે મદનપીડિતે પ્રિયે ।
કિં કિમાપતિતમિત્યથાઽનયોઃ કાવ્યકોવિદગિરામગોચરમ્ ॥ ૭ ॥

- પદ્યસૂચી

૪૬. ડાઉન્-લોડ્ સિન્ડ્રોમ્

મધ્યે બહુનાં રોગાનામેષ મે બાધતેતરામ્ ।
 ડૌન્-લોડ્ સિન્ડ્રો ઇત્યવૈમિ પ્રધાનં યસ્ય લક્ષણમ્ ॥
 ભવતીત્યં યદા યદ્યત્ ડૌન્-લોડબલિતિ શ્રુતમ્ ।
 તત્તત્ તદૈવ તત્રૈવ ડૌન્-લોડ્ કર્તુ યતે દ્રુતમ્ ॥
 ડૌન્-લોડ્ કૃતાનાં ગ્રન્થાનાં સડ્ખ્યાડગણ્યેતિ મે મતિઃ ।
 તેષામુદ્ધાટનાયાપિ સમયો નાસ્તિ મે યદિ ।
 કા વાર્તાધ્યયનસ્ય સ્યાત્ ચિન્તયન્તિવહ પણ્ડિતાઃ ॥
 યઃ કાલો મુદ્રિતગ્રન્થપઠને યાપિતો ભવેત્ ।
 તમેવ ભક્ષયત્યેષ વ્યાધિઃ કિં કરવાણ્યહમ્ ॥
 શાન્તં પાપં ભવેદન્યઃ કોડપ્યેતદ્વ્યાધિપીડિતઃ ।
 કો ભિષક્ કિં ભેષજં ચ કૃપયા બોધયેદિમમ્ ॥
 - પદ્મસૂચી

૪૭. મુક્તકમાલા

જનાનામસ્મિતા માયા જગત્યસ્મિન્નિરથકે ।
 હન્તેયં ભણિતિશ્ચાપિ કલ્પિતા માયયા તયા ॥ ૧ ॥
 બ્લા બ્લાબ્લેતિ સુપુષ્પસ્તરટનં કુર્વન્ પુરીચત્વરે
 ભૃત્યશ્ચાઘનદર્પિતો બહુમુખો દક્ષઃ સ્વનિર્વાચને ।
 સર્વાન્ તોષયતે જનાન્ સુમધુરાસત્યૈઃ સ્વવિત્તાજને
 શૂરો વિન્દતિ રાજનીતિચતુરઃ શ્રેયઃ સદાસ્મિન્યુગે ॥ ૨ ॥
 માતા ક્ષન્દત્યધીરા મમશિશુરનઘઃ કુત્ર ગતવાન્
 અન્યત્રાર્તો જનન્યૈ ત્વવિરતમબલો રોદિતિ શિશુઃ ।
 સર્વે પુષ્ટા રમણ્યાયિ વદ કિમિહ દૃષ્ટો મમ પતિઃ
 કસ્મૈ દેવાય ભૂયાન્મમ નમનમિદાનીં વદ સખે ॥ ૩ ॥
 ઉપયાસિ તમસિ રાધાં રજસા લિપ્તશ્ચ ચરસિ ગોપાલઃ ।
 પુલિનેષુ પહ્લિલસ્ત્વં તથાપિ સત્ત્વગુણપૂર્ણઃ કિમ્ ॥ ૪ ॥
 અમ્બરાવૃતપયોધરા સ્ત્રિયઃ શીલવત્ય ઇતિ મેનિરે બુધાઃ ।

अम्बरं तव पयोधरावृतं श्रावणागमनमोहिते निशे ॥ ५ ॥

आषाढस्य प्रथमदिवसे मेघमाश्लिष्टमानुं
पश्यन्वातैर्विपदमतुलां प्राप्य नश्यत्तितिक्षा ।
आकाशस्त्री स्वमुभमभितः कम्बलैर्धूम्रवर्णै
राख्याद्यैतीत्यनुभवमगां मानसे भेङ्गलूरौ ॥ ६ ॥

“किंवर्षीयः कवे त्वं ज२४ व६” “मयास्थोत्तरं नोक्तपूर्वम्”
“अस्तु, प्रश्नोऽपरो मे, कविवर कतिकृत्यो धरा कर्मनिष्ठा ।
आ त्वज्जन्मात् स्वमार्गे दिनकरमभितः सञ्चयालेति” “आढम्,
श्लोकेऽस्मिन्नुच्यमाने गणाय शितमते योजितान्यक्षराणि” ॥ ७ ॥ (२०२१)

“मन्दाकान्ता तव मतिरडो दृःशकालोचनैर्यत्
त्वं मां भूषे “गाणाय कति सन्त्यक्षराण्यत्र पद्ये
सङ्ख्या लब्धा मम भ्रुवु वयोर्भे” ष्विति स्यादसत्यं
त”न्मामेवं वदति गृह्णिणी मन्दासान् किरन्ती
तां वच्यार्ये निशितधिषण्णे पञ्चमः पाद शेषः” ॥ ८ ॥ (२०२२)

वाणिज्यं करवावेत्थं भवेत्ते लाभदायकम् ।
स्वीकृत्य मे कामधनं देहि क्रोधदरिद्रताम् ।
स्वीकृत्य मे लोभधनं देहि मोहदरिद्रताम् ।
स्वीकृत्यैर्ध्याधनं देव देहि गर्वदरिद्रताम् ॥ ९ ॥

कविताकुसुमं जरितमपि भ्वायति नहि कदापि भातितराम् ।
तस्यामोदः प्रभरविमर्शसुतमो भजति वृद्धिम् ॥ १० ॥ (१५-११-२०२३)

अतो कर्षति वाग्देवी विवक्षेतो विकर्षति ।
कर्षणैर्नोदनैः त्रस्तः श्लोकः मूकत्वमेत्यडो ॥ ११ ॥ (२०-११-२३)

आषाढस्य प्रथमदिवसे पद्यमाश्लिष्टयित्तं
सूर्ये मेघैरपलुतरुयावोषधीशायमाने ।
धारासारानुसृतभृष्टत्वलाकान्तमार्गे
मन्दं मन्दं परिमितपदैरन्तमागाद्विदानीम् ॥ १२ ॥ (२३-११-२३)

कस्त्वं क्षमस्व कात्वं क्षमस्व किं तु भवदस्ति वा नास्ति ।
येदस्ति किं वयो भवतो वदतु सलज कुतूहलं मे ॥

- पद्यसूची

૪૮. આયાહિ બન્ધો

ત્વરિતમૃદુપદ્ભ્યાં ત્વમાયાહિ બન્ધો
 દૌવારિકો નાસ્ત્યનાવૃતં દ્વારમ્ ॥ ૧ ॥
 આગચ્છ નિઃસ્વનં સ્વાગતં તે સ્યાત્
 પ્રતીક્ષા મદીયા સફલં ભવેદ્દ્રાક્ષ્ ॥ ૨ ॥
 બાલસ્ય નિદ્રેવ તૂર્ણમાયાહિ
 આગચ્છ મેઘવત્ ગર્જનં મા ભૂત્ ॥ ૩ ॥
 આગચ્છ ચોર ઇવ ધરણી પ્લવન્ત્વં
 કોડપિ પશ્યેન્ન શ્ૃણુયાન્ન કોડપ્યન્ન ॥ ૪ ॥
 ચદ્દર્શનીયમિહ તદદં ત્વપશ્યં
 ચદ્દ્યાણાયોગ્યમિહ તદદં ત્વજિઘ્મ્ ॥ ૫ ॥
 અશ્ૃણવમહં શ્રવ્યમત્રયલ્લોકે
 સ્પૃશ્યાનિ સ્પૃશ્યાનિ ભોજ્યમપિ ભુક્તમ્ ॥ ૬ ॥
 નોદનમવશ્યં ન કર્ષણં ચાપિ
 સજ્જોડસ્મિ નિર્ભરો ત્વામનુસરામિ ॥ ૭ ॥
 પશ્ય માં તવ હસિતચગ્ચલિતદૃગ્ભ્યાં
 નયતુ માં તે મૃદુલહસ્તાવલમ્બમ્ ॥ ૮ ॥
 તવ ચરણપાતમનુસરતિ મયિ બન્ધો
 સ્મિતપલ્લવં લસતુ મમ વદનવલ્લ્યામ્ ॥ ૯ ॥
 - પદ્યસૂચી

૪૯. લજ્જાતિરોહિતા પ્રહેલિકા

ભજતીનકરસ્પર્શાત્ તન્દ્રિતા કૃશતાં યદા ।
 ભ્રાજમાને નભસ્યર્કે છાયા ભવતિ તે કૃશા ॥
 સુષુમાં ગગનં વિન્દત્યાગતે ગવિ કાનનાત્ ।
 વિશ્રાન્તં સુલભં શેતે ભુવનં તમસાવૃતમ્ ॥

पुष्पावृत्तारण्यदेशाः दिने शीतजलं छितम् ।
तृप्तो जलावृतो लोकः लुधा शारदयामिनी ॥

जने सूर्यकरौत्सुक्यं शिवरात्रिमहस्तदा ।
लज्जातिरोडितामेकां - - - - - ॥

- पद्यसूची

प०. जन्मोत्सवः

“स्थानद्भयमिता सङ्ख्या कायनास्ति मम प्रिये
अेकस्थानस्थितः कोटिरपराल्लो भुजो भवेत् ॥ १ ॥

तयोः कर्णो दश यदि सङ्ख्या का वद सत्वरम्”
इति पृष्टा मया पत्नी ञटित्युत्तरमब्रवीत् ॥ २ ॥

अशीतिवर्षदेशीयाऽपृच्छं तां चकितो भृशं
“वद देवि कथं प्रोक्तं तडिद्रेगे तद्दुत्तरं “ ॥ ३ ॥

उसन्ती सावदत्, “धीमन् मम का गणिते मतिः
कविताग्रथनकलेशनिर्विण्णं वदनं तव ॥ ४ ॥

जन्मोत्सवो ते भविता श्रोतः सर्वं समञ्जसं
कविताख्यनेनालमिदमेव भवेदलम्” ॥ ५ ॥ (२०२३)

- पद्यसूची

प१. कविपरिचयः

स्फुटिकस्वच्छसलिला नदी उमवती शुभा ।
कर्णाटके प्रवळति क्षेत्राञ्जुवाश्रया सती ॥ १ ॥

न्यग्रोधाम्रवणोपेते तीरे यस्या विडङ्गमाः ।
रटन्तो निर्भयं नित्यमुत्पतन्ति सडन्नशः ॥ २ ॥

गावश्च ग्रामवृषभा यस्याः शीतलवारिणा ।
सिक्ता यस्यां निमज्जन्ति लृष्टाः पुष्टाः पदे पदे ॥ ३ ॥

ग्रामकन्या वृथालापाः कुयकुम्भभरानताः ।
वडन्ति लीलया यस्या वारि कुम्भैः शिरःस्थितैः ॥ ४ ॥

યાં સૂર્યતાપસન્તમાઃ પોગણડા ગ્રીભવાસરે ।
 સલીલમવગાહન્તે દર્શયન્તઃ સ્વપૌરુષમ્ ॥ ૫ ॥
 યાં શુભજલાં વિપ્રાઃ સેવન્તે પ્રતિનો નદીમ્ ।
 સન્ધ્યાકાલેઽર્ઘ્યદાનાર્થં સ્નાનાર્થં ચ વિશેષતઃ ॥ ૬ ॥
 તસ્યાઃ સ્રવન્ત્યાઃ પૂર્વાભિમુખં વામે મનોહરઃ ।
 નૃસિંહો યોગમુદ્રાયામાસીનઃ કમલાસનઃ ॥ ૭ ॥
 પ્રતીચ્યભિમુખઃ ભક્તૈઃ સેવ્યતેઽહર્નિશં મુદા ।
 ભક્તાનામાશ્રયસ્તેષામાર્તિનાશપ્રતે સ્થિતઃ ॥ ૮ ॥
 અયં નૃસિંહસેવાર્થં નિર્મિતઃ કિં જનૈરિતિ ।
 સન્દેહં જનયન્નાસ્તે ગ્રામઃ શિષ્ટજનાશ્રિતઃ ॥ ૯ ॥
 ગોઠ્ઠરુનામ્ના પ્રથિતઃ સ્થિતો હાસનમણ્ડલે ।
 યત્ર વિપ્રાઃ કર્ષકાશ્ચ વણિજઃ કર્મકારિણઃ ॥ ૧૦ ॥
 હિન્દવશ્ચ તુરુષ્કાશ્ચ સૌહાર્દેન પરસ્પરમ્ ।
 સ્વકર્મસુ રતા નિત્યં વર્તન્તે સ્મેરભૂષિતાઃ ॥ ૧૧ ॥
 ઉત્સવેષુ નૃસિંહસ્ય વહન્તો ભાગમુત્સુકાઃ ।
 દર્શયન્તોઽહમહમિકાં ભગવન્તમુપાસતે ॥ ૧૨ ॥
 અસ્મિન્ ગ્રામે જનિં લબ્ધ્વા નૈકે દેશે સુશિક્ષિતાઃ ।
 સ્વપ્રાગલ્ભ્યબલાદેવ ખ્યાતા દેશાન્તરેષુ ચ ॥ ૧૩ ॥
 તત્ર શ્રીવૈષ્ણવો ધીમાન્ પણ્ડિતઃ શાસ્ત્રપારગઃ ।
 સમ્પત્કુમારાચાર્યાઢ઼્િ ગોત્રમાત્રેયમાશ્રિતઃ ॥ ૧૪ ॥
 વેકુટામ્બાહ્વા સત્યા ન્યવસદ્ભાર્યયા સહ ।
 સ્વયમાચાર્યતાં પ્રાપ્તઃ શિષ્યવર્ગેણ પૂજિતઃ ॥ ૧૫ ॥
 મૂર્ત્યુપાઢ઼્ઃ શ્રીનિવાસઃ તસ્ય પુત્રોઽભવત્ સુધીઃ ।
 લૌકિકવ્યવહારેષુ પ્રગલ્ભો મિતવાક્ ધૃણી ॥ ૧૬ ॥
 દ્રવ્યાર્જનરતો ભૂત્વા શાલાશિક્ષણવચ્ચિતઃ ।
 ક્ષેત્રસ્વામીતિ કથિતો રંહસા સોઽભવદ્ધની ॥ ૧૭ ॥
 ગડ્ડગામ્બાયાં ધર્મપત્ન્યાં તસ્ય પુત્રોઽભવત્પ્રિયઃ ।
 શેલ્વપિલ્લૈ ઇતિ ખ્યાતઃ સર્વસદ્ગુણસન્નિધિઃ ॥ ૧૮ ॥

आर्जयत्ससुभं योऽसौ पदवीं स्नातकोत्तराम् ।
 सस्यशास्त्रे मडापुर्यां येनैनाभ्यां प्रयत्सुधीः ॥ १९ ॥
 तथैव पदवीं यापि न्यायशास्त्रे श्रमं विना ।
 भुम्भन्नाम्नि नगरे यदा विधिदतोऽभवत् ॥ २० ॥
 पिता द्विवमगात् त्यक्त्वा कुटुम्भं बालकैर्युतम् ।
 कुटुम्भभारः सडसा ज्येष्ठपुत्रेऽपतत्तदा ॥ २१ ॥
 तदारभ्य निजग्रामे न्यवसत् कर्महो वशी ।
 पितृस्वयोगक्षेमार्थं भ्रातृणां पालनाय च ॥ २२ ॥
 सीताम्बा तस्य भार्यासीत् साध्वी वाधूलगोत्रजा ।
 नृसिंहय्यङ्गार्यपुत्री भर्तुर्बहुमता सदा ॥ २३ ॥
 तस्यां जातस्तृतीयोऽलं कनिष्ठश्च सुतः प्रियः ।
 गडाङ्गुलीवसुशशीसङ्ख्याते शकवत्सरे ॥ २४ ॥
 अमायां मास्याश्रयुजे प्रीणयन् पितरौ मम ।
 भूर्त्युपाह्वः श्रीनिवासः स्मारयन् मत्पितामहम् ॥ २५ ॥
 लब्ध्वा प्राथमिकीं शिक्षां ग्रामे शिक्षात्तत्परः ।
 डासने मण्डलपुरे भेङ्गणूरौ तथैव च ॥ २६ ॥
 उच्यशिक्षणमालभ्य पदवीं स्नातकोत्तराम् ।
 विज्ञाने दूरसम्पर्कशास्त्रे परिणतिं गतः ॥ २७ ॥
 स्पर्धात्मकपरीक्षायां सलीलं सङ्कलोऽभवम् ।
 विभागे सर्वकारस्य दूरसम्पर्कनामके ॥ २८ ॥
 प्राप्योद्योगं त्रयस्त्रिंशद् वर्षाण्युत्सुकमानसः ।
 सेवामकरवं नैके स्थले नैके पटे स्थितः ॥ २९ ॥
 अन्ते द्विल्यां विभागस्य मन्त्रदातृपटे स्थितः ।
 निवृत्तिं प्राप्य निवसामीदानीं भार्यया सह ॥ ३० ॥
 मैथिल्या भेङ्गणूरौ मत्कालं संस्कृतसेवया ।
 यापयामि विना दैन्यं विनाडङ्गारमादृतः ॥ ३१ ॥
 उषसि स्मरणीयो मे पिता संस्कृतशिक्षणात् ।

स्वभाव्ये वञ्चितो भूत्वा मध्यमे वयसि स्थितः ॥ ३२ ॥

संस्कृताध्ययनं कर्तुं पण्डितान् शरणां गतः ।

प्रायोदयस्य मां बालं संस्कृताध्ययनाय सः ॥ ३३ ॥

दिष्ट्या ममापि गुरवस्त एवासन् स्मरामि तान् ।

सप्रश्रयं तानाचार्यान्मामि य पुनः पुनः ॥ ३४ ॥

नारायणं शास्त्र्युपाह्वं नृसिंहाचार्यमेव य ।

अथ्यङ्गार्योपाह्वमार्थं रामस्वामिनमेव य ॥ ३५ ॥

यन्द्रिकायाश्च रचने तथा तस्याः प्रकाशने ।

दत्त्वा करावलम्बं मे मार्गं ये दृश्यन्त्यहो ॥ ३६ ॥

मडामखोपाध्यायास्तान् पद्मश्रीभूषितानहम् ।

शुक्लोपाह्वान् रमाकान्तान् प्रणमामि पुनः पुनः ॥ ३७ ॥

पद्यग्रथनकौशलं मम कदापि नो भासुरं

न शास्त्रपरिशीलने मम विदग्धता दृश्यते ।

तथापि मम थापलं नुदति मां कवेःपद्गतौ

कृतिर्मम समीक्ष्यतां करुणया रसोपासकैः ॥ ३८ ॥

- पद्यसूची

- ग्रन्थसमाप्तिः ।

Encoded and proforead by G. S. Shrinivasa Murthy

——
Chandrika Extended Collection of Poems

pdf was typeset on July 14, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

